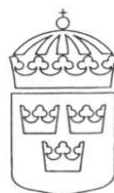

Riksdagens protokoll

1992/93:115

Tisdagen den 25 maj

Kl. 14.00 – 19.32

Protokoll
1992/93:115

1 § Meddelande om frågestunden den 1 juni

Svar på frågor

Anf. 1 TREDJE VICE TALMANNEN:

Med anledning av pingsthelgen skall frågor till frågestunden tisdagen den 1 juni lämnas in *senast torsdagen den 27 maj kl. 10.00*.

2 § Avsägelse

Tredje vice talmannen meddelade att *Georg Andersson* (s) avsat sig uppdraget att vara ledamot i den svenska delegationen till Parlamentariska församlingen i konferensen om säkerhet och samarbete i Europa (ESK).

Kammaren biföll denna avsägelse.

3 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 18 maj.

4 § Svar på fråga 1992/93:659 om behörighetsregler för socionomer m.m.

Anf. 2 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Ewa Hedkvist Petersen har frågat mig om jag avser påbörja den översyn av behörighets- och legitimationsregler för olika yrkesgrupper som riksdagen beställt för ett halvt år sedan.

Arbetet med direktiven för den samlade översyn av legitimationer och andra behörighetsföreskrifter som regeringen tidigare har aviserat och som socialutskottet också har tagit upp i betänkande 1992/93:SoU1 pågår för närvarande inom departementet. Avsikten är att utredningen skall kunna tillkallas inom kort.

Låt mig därtill med anledning av vad Ewa Hedkvist Petersen anför om kompetensen i socialt arbete säga några ord om det.

I direktiven (dir. 1991:50) till Kommittén för översyn av socialtjänstlagen

(Socialtjänstkommittén) tas frågan om socionomutbildningen upp. "Kommittén bör inom ramen för sitt arbete förbereda en kommande översyn av utbildningen genom att summera de krav och önskemål om en förändrad utbildning som finns hos kommunerna och de fackliga organisationerna. Kommittén bör därutöver vara oförhindrad att anlägga principiella synpunkter på den framtida socionomutbildningens innehåll och inriktning."

Kommittén har för sin del mot bakgrund härav beslutat att ta upp utbildnings- och kompetensfrågorna ur ett bredare perspektiv. Utöver grundutbildningen kommer t.ex. behovet av vidareutbildning att uppmärksammas. Diskussionerna kan också komma att vidgas till andra yrkeskategorier inom socialtjänsten.

Under tiden är det naturligtvis angeläget att på olika sätt dels kontrollera att kvaliteten i det sociala arbetet inte sänks, dels att de brister som påtalats bl.a. av frågeställaren åtgärdas.

Socialstyrelsen arbetar med flera olika projekt vars syfte är att höja kompetensen inom socialtjänsten. Bl.a. kan nämnas uppdraget om barns villkor, som Socialstyrelsen fick under hösten 1992, samt uppdraget att ta fram ett åtgärdsprogram för att höja kompetensen i arbetet med barn inom individ- och familjeomsorgen. Socialstyrelsen har bl.a. initierat en 20-poängs vidareutbildning för socionomer vid Stockholms, Lunds och Umeå universitet.

När det gäller anställning av socialsekreterare utan adekvat kompetens är det en viktig uppgift för länsstyrelserna i deras tillsynsarbete att följa upp, kontrollera och påtala eventuella brister inom socialtjänsten.

Anf. 3 EWA HEDKVIST PETERSEN (s):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka socialministern för svaret på min fråga. Det är mycket tillfredsställande att socialministern liksom jag anser att kompetensen i socialt arbete måste hållas mycket hög och att de som söker socialtjänstens bistånd skall möta personer med god kompetens.

Som jag skrev i min fråga finns det nu tyvärr kommuner som snabbutbildar socialarbetare och som avser att anställa socialarbetare utan adekvat utbildning. Det är naturligtvis inte alls tillfredsställande. Den som söker socialtjänstens bistånd, en vuxen eller kanske ett barn som är i en svår situation, har rätt att kräva att få möta kvalificerade socialarbetare.

Jag vill därför understryka att, som socialministern säger i sitt frågesvar, länsstyrelserna i sitt tillsynsarbete måste följa upp vad som händer ute i kommunerna, så att kompetensen inte på något sätt urholkas.

Jag tycker också att det ur rättssäkerhetssynpunkt är mycket viktigt att kompetensen hålls hög. Rättssäkerheten riskerar faktiskt att urholkas och att bli satt åt sidan om inte personalen har goda kunskaper om den svenska lagstiftningen. Jag tycker att detta gäller särskilt beträffande barn, som inte själva kan föra sin talan på samma sätt som vuxna.

Vi ser nu en nedrustning i många kommuner även på skolans område, när det gäller skolhälsovårdspersonalen. Med anledning av det är det särskilt viktigt att socialtjänsten kan erbjuda barnen den kompetens som de behöver, om de är i en svår situation.

Jag vill till slut fråga socialministern när han avser att tillsätta utredningen

på detta område. Han säger att det skall ske inom kort, men jag skulle också vilja höra något om de direktiv som kommer.

Prot. 1992/93:115
25 maj 1993

Svar på frågor

Anf. 4 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Jag kan i dag inte ge något mer precist besked. Vi arbetar med detta inom departementet, och som jag sagt räknar vi med att tillsätta utredningen inom kort. Det handlar om att se över eventuella behörighetsregler för många olika yrkeskategorier, inte bara för socionomer utan också för flera andra kategorier som är berörda.

Den fråga som man kan fundera på är om man skall ta ett vidare principiellt grepp över vilka grupper som skall få legitimationer från Socialstyrelsen eller från andra håll. Dessa principiella frågor funderar vi nu på, och utredningen kommer, som sagt, att tillsättas inom kort.

Anf. 5 EWA HEDKVIST PETERSEN (s):

Herr talman! Det är mycket glädjande att höra att den kommer inom kort. Jag hoppas också att socialministern i samband med att han skriver direktiven överväger den situation som vi nu är i och som har förändrats sedan vi motionerade om legitimation av socionomer, nämligen genom att vissa kommuner i besparingstider verkar vara villiga att pruta på kraven på kompetens. Detta förhållande måste tas i beaktande när man skriver direktiven, så att inte de som bäst behöver samhällets skydd och stöd, vuxna men också särskilt barn, hamnar i kläm när kommunerna beslutar om sina besparingar.

Anf. 6 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Det finns många aspekter på detta som jag tycker är viktiga att beakta. Legitimation är en viktig aspekt. Till det kommer utbildningen av socionomer. Det har kommit en hel del klagomål på den både från arbetsgivarsidan och från de fackliga organisationerna, och det ligger i socialtjänstkommitténs uppdrag att se över utbildningen av socionomer.

Jag hade i ett skede vissa förhoppningar om att redan i årets högskoleproposition kunna föreslå en förlängning av utbildningen av socionomer, men vi kom efter en del överväganden fram till att det var bättre att avvakta socialtjänstkommitténs betänkande.

Till detta kommer den fråga som jag berör i mitt svar, nämligen tillsynen av de socialsekreterare som tillsätts nu. Också jag har hört talas om fall där personer som kommer från andra områden efter snabbutbildning har placerats på sådana här arbetsuppgifter. Det är i regel inte lämpligt, även om det naturligtvis kan förekomma arbetsuppgifter som kan klaras också av vidareutbildade förskollärare. Men det är på denna punkt som länsstyrelserna har en viktig tillsynsuppgift.

Anf. 7 EWA HEDKVIST PETERSEN (s):

Herr talman! Jag vill bara till slut tillägga att också jag tycker att det är viktigt att socionomutbildningen förlängs och att det finns vidareutbildningsmöjligheter för socionomer. Det är de som möter de människor som bäst

Svar på frågor

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på fråga 1992/93:676 om internationella adoptioner

Anf. 8 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Margareta Israelsson har frågat mig om jag är beredd att vidta några åtgärder för att förbättra möjligheterna till internationella adoptioner.

I mitten av 1980-talet skedde ca 1 500 adoptioner per år. Därefter gick antalet adoptioner ner, för att nå ett bottenläge år 1989 med drygt 800 adoptioner. Efter det har antalet adoptioner åter ökat och förefaller nu ligga på en stabil nivå på drygt 1 100 stycken per år.

Den bilden tycker jag inte ger någon anledning till oro. Det som också har hänt är att adoptionsorganisationernas köer av väntande föräldrar under senare år har minskat så att det nu i vissa fall inte finns några väntetider alls.

Orsakerna till att färre föräldrar ställer sig i kö för att få adoptera är dåligt kända. En orsak kan givetvis vara den osäkerhet den ekonomiska krisen ger. En annan kan vara de snabbt förbättrade metoderna att medicinskt hjälpa ofrivilligt barnlösa att få barn.

Riksdagen har nyligen beslutat om storleken på det bidrag som utgår till föräldrar som adopterar barn utomlands. Jag ser inte några skäl att nu föreslå ändringar av bidragsnivån, men jag kommer givetvis att även fortsättningsvis följa utvecklingen med uppmärksamhet.

Anf. 9 MARGARETA ISRAELSSON (s):

Herr talman! Jag ber inledningsvis att få tacka socialministern för svaret på min fråga. Man kan ha vilken synpunkt man vill i frågan om internationella adoptioner. Jag tycker emellertid personligen att det är positivt att vi ger ett ekonomiskt bidrag som gör det möjligt eller, rättare sagt, inte så betungande att klara av de dryga kostnader som det innebär att genomföra en internationell adoption.

Som jag skrev i min fråga var bidraget då det infördes knutet till en uppskattad kostnad. Det var inledningsvis 20 000 kr, vilket skulle motsvara hälften av de beräknade utgifterna. Som socialministern nämnde höjdes beloppet ganska nyligen, 1991, till 24 000 kr. Men efter kronans fall och i och med det faktum att allt fler länder vill ha betalt i dollar, blir det allt besvärligare för dem som önskar bli föräldrar att klara av en internationell adoption.

Jag är inte ute efter att skapa en kö av väntande föräldrar. Man kan tycka vad man vill om det faktum att kön minskar. Jag tror att ett skäl är att många tycker att kostnaderna blir alltför höga. Jag vill vädja till socialministern att sända en tanke till dem som önskar bli föräldrar och som inte tycker att medicinska metoder att hjälpa ofrivilligt barnlösa är någonting som skulle hjälpa dem.

Anf. 10 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Det är självklart att jag ofta skänker dem en tanke. Vi får följa utvecklingen. Just nu finns inga symtom på någon kraftig nedgång. Självfallet kommer beloppsgränsen, 24 000 kr, att justeras igen så småningom. Riksdagen har nyligen fattat beslut om att den skall ligga fast för det kommande budgetåret. Det blir inte aktuellt att göra någon justering förrän nästnasta budgetår.

Prot. 1992/93:115

25 maj 1993

Svar på frågor

Anf. 11 MARGARETA ISRAELSSON (s):

Herr talman! Jag tycker att det är bra om socialministern vill återkomma i denna fråga. Det handlar inte om några mängder av föräldrar. Jag tror inte att en höjning av detta bidrag, som ändå är ganska litet, skulle innebära att man skapar köer och därmed digra kostnader. Jag hoppas att det faktum att socialministern vill följa frågan också betyder att man tar en fundering över skälet till att så få i dag ansöker om internationell adoption.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på fråga 1992/93:694 om principerna för lokalisering av nya myndigheter

Anf. 12 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Birger Andersson har frågat mig i vilken utsträckning jag har följt och i vilken utsträckning jag kommer att följa riksdagens uttalade principer för lokalisering av nya myndigheter.

Riksdagen beslutade i december 1992 att ansvaret för vård enligt 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) och lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) skulle övergå till staten fr.o.m. den 1 juli 1993. Statens institutionsstyrelse skall inrättas med uppgift att svara för planering och drift av de aktuella hemmen.

Verksamheten vid Statens institutionsstyrelse kommer att vara starkt decentraliserad till mer än 70 institutioner lokaliserade över hela landet med sammanlagt närmare 3 000 anställda varav endast ett fyrtiotal är anställda i den centrala delen.

Organisationskommittén för ändrat huvudmannaskap för vissa institutioner hade enligt sina direktiv bl.a. att föreslå lokaliseringsort för den centrala delen av Statens institutionsstyrelse. För kommittén har regeringens direktiv om att redovisa verksamhetens regionalpolitiska konsekvenser gällt. I dessa direktiv anges att kommittéer och särskilda utredare bör belysa regionalpolitiska konsekvenser av sina förslag och därvid särskilt beakta bl.a. hur förslagen påverkar sysselsättningen och den offentliga servicen i olika delar av landet. Kommittén har också haft i uppdrag att redovisa överväganden om decentralisering och lokalisering utanför Stockholmsregionen.

Kommittén beslutade vid sammanträde den 9 mars 1993 att föreslå Stockholm som lokaliseringsort för den centrala enheten. Beslutet var enhälligt. Underlag för beslutet var en omfattande utredning baserad på de direktiv som kommittén hade för sitt arbete.

Organisationskommittén har, i linje med riksdagens allmänna principer för omlokalisering m.m., ingående prövat förutsättningarna att välja annan lokaliseringsort än Stockholm. I Organisationskommitténs överväganden framkom tydligt att de sammanlagda krav som kan ställas på den nya myndigheten knappast kan uppfyllas vid en placering av den centrala enheten utanför Stockholm.

Regeringen beslutade den 25 mars 1993, mot bakgrund av Organisationskommitténs skrivelse, att Statens institutionsstyrelses centrala del skall förläggas till Stockholm.

Mot bakgrund av vad jag här framfört anser jag att regeringen inför sitt beslut att lokalisera Statens institutionsstyrelses centrala del till Stockholm har följt de av riksdagen uttalade principerna. Regeringen har naturligtvis för avsikt att även i framtiden följa dessa.

Anf. 13 BIRGER ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret. Anledningen till min fråga är att riksdagen vid upprepade tillfällen har lagt fast principerna för lokalisering av statlig verksamhet.

Jag har gått tillbaka och studerat vad som har sagts under olika riksmöten. Vid riksmötet 1987/88 uttalade arbetsmarknadsutskottet: "När det gäller inrättandet av nya myndigheter är det angeläget att man ingående prövar förutsättningarna att välja annan lokaliseringsort än Stockholm/Solna. Det bör sålunda föreligga särskilda skäl om sådana verksamheter inte skall förläggas till annan del av landet."

Riksdagen har sedan år efter år uttalat sig för dessa allmänna principer. Jag citerar ur arbetsmarknadsutskottets betänkande 1991/92: "Utskottet har också när det gäller lokalisering av nya myndigheter vid flera tillfällen uttalat att det är viktigt att välja annan lokaliseringsort än Stockholm."

Eftersom jag utgår från att socialministern väl känner till riksdagens uttalande vill jag ställa frågan: Kommer socialministern att fortsätta att visa bristande respekt för riksdagen och inte bry sig om riksdagens uttalanden?

Anf. 14 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Jag menar nog att Birger Andersson något har missuppfattat riksdagens uttalande. Det säger inte att man inte får lokalisera enheter till Stockholm, utan att det skall finnas särskilda skäl för att göra det. Finns inga sådana särskilda skäl bör enheterna lokaliseras utanför Stockholm. Denna prövning har också Organisationskommittén och naturligtvis regeringen gjort. Vi har dock tyckt att de skäl som finns är tillräckligt starka för att denna enhet skulle lokaliseras till Stockholm.

Det finns flera olika skäl, bl.a. kontakten med andra myndigheter, som är ett sådant särskilt skäl som riksdagen har framhållit i sina uttalanden. Ytterligare ett skäl i detta fall är att det handlar om en starkt decentraliserad verksamhet med, som jag sade, institutioner på över 70 orter i Sverige. Det är viktigt att man från den centrala enheten snabbt kan nå ut till de olika enheterna i landet. Kommunikationsmässigt är Stockholm överlägset andra lokaliseringsalternativ.

Den noggranna prövning som riksdagen begär att regeringen skall göra

har gjorts. Slutsatsen efter denna prövning blev att det var bäst att lokalisera denna enhet till Stockholm.

Prot. 1992/93:115
25 maj 1993

Svar på frågor

Anf. 15 BIRGER ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag har tagit del av Organisationskommitténs utredning när det gäller Statens institutionsstyrelse. Det var länge sedan jag läste en utredning med så många krystade argument för Stockholm och mot alla kommuner som har anmält intresse. Det var 20–30 kommuner som anmälde intresse, bl.a. Umeå, Gävle, Uppsala, Örebro, Västerås, Norrköping, Jönköping och Göteborg. Man kan fråga sig vad socialministern har emot dessa kommuner.

Jag vill citera utredningen, som utarbetades av sju ledamöter, samtliga från Stockholm och en del från socialministerns eget departement. Jag tar citatet ur avsnittet Överväganden. "Bostadsmarknaden visar i dag överskott även i Stockholmsområdet vilket bl.a. påverkar rekryteringsmöjligheterna. Stockholm torde också som lokaliseringssort för Statens institutionsstyrelse ha goda möjligheter att dra till sig arbetskraft från andra delar av landet."

Jag vill fråga socialministern om detta är en slutsats som medverkar till att skapa regional balans.

Anf. 16 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Dess värre kan en liten central institutionsstyrelse med 30–40 anställda aldrig bidra till att skapa regional balans. Däremot kan den totala verksamheten, med över 70 institutioner, möjligen bidra till att skapa en viss regional balans. Att någon eller några enheter skall finnas i Stockholmsregionen tar jag för givet, också om man skulle önska att fler arbetsställen hamnar utanför Stockholm.

I ett av de uttalanden som arbetsmarknadsutskottet har gjort, och som riksdagen instämt i, säger man att det förutom de regionalpolitiska aspekterna är viktigt att bl.a. beakta behovet av kontakter med andra myndigheter. Det är ett av de skäl som har vägts in från Organisationskommitténs och regeringens sida, till stöd för det beslut som regeringen har fattat. Till det kommer, som jag sade, att Stockholm kommunikationsmässigt är centrum i Sverige. Därifrån är det lättast att nå ut till de olika enheterna genom korta resor. Det kravet klarar inte Örebro och andra lokaliseringalternativ.

Anf. 17 BIRGER ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag har en lista över vilka centrala myndigheter och andra centrala verksamheter som socialministern har placerat eller kommer att placera i Stockholm, men jag har inte lyckats finna något exempel på att socialministern har placerat någon central myndighet eller central verksamhet utanför Stockholm. Kanske kan jag få hjälp med ett exempel?

Anf. 18 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Socialministern placerar inga myndigheter någonstans. Socialministern kan i bästa fall föreslå regeringen att fatta beslut. Sedan beslutar regeringen var lokaliseringen skall ske.

I detta fall har beslut fattats av regeringen helt enhälligt, liksom i övriga fall när vi fattat beslut om lokalisering av myndigheter.

Som jag sade handlar det vi nu diskuterar om en verksamhet med över 3 000 anställda, varav en mycket liten del kommer att ligga i denna region. Huvuddelen kommer att ligga i andra regioner. Jag tycker inte att man kan kalla det för en centralisering. Det är en starkt decentraliserad verksamhet.

Anf. 19 BIRGER ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag har inte alls uttalat mig om de vårdhem som ligger på olika håll ute i landet. De låg där innan Bengt Westerberg blev socialminister.

Eftersom vi tydligen är ganska oense i denna fråga vill jag här till sist framhålla att det är viktigt att organisationskommittéer får en allsidig sammansättning även med hänsyn till bostadsort.

Jag kan även peka på Organisationskommittén för Folkhälsoinstitutet, där samtliga ledamöter i den ursprungliga kommittén som kom från platser utanför Stockholm rekommenderade en annan placering, medan alla som kom från Stockholm ansåg att man skulle lägga Folkhälsoinstitutet i Stockholm.

Jag vill avsluta med ett konstaterande som jag hoppas vi är eniga om. När riksdagen gör uttalanden skall, som jag ser det i alla fall, alltid en regering bemöda sig om att följa de riktlinjer som riksdagen dragit upp.

Anf. 20 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Till att börja med är det inte sant att alla de som satt i Organisationskommittén för Folkhälsoinstitutet kom från Stockholm, eller att de som kom från andra orter än Stockholm inte tyckte att det skulle ligga i Stockholm. Också den kommittén var enhällig i sina rekommendationer.

Jag kommer nu inte ihåg på rak arm vilka som satt i Organisationskommittén för institutionsstyrelsen, men jag vill minnas att det fanns representanter där också från orter utanför Stockholm.

Till sist vill jag gärna instämma i det Birger Andersson säger. Regeringen skall självfallet lyssna på vad riksdagen säger och följa riksdagens uttalanden. Dock kan man inte läsa riksdagens uttalande på denna punkt så att all lokalisering skall ske utanför Stockholm. Finns det särskilda skäl – och det finns det i det här fallet – skall lokalisering ske till Stockholm.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på frågorna 1992/93:664 och 679 om mindre bensinstationer på landsbygden

Anf. 21 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jan-Olof Franzén har frågat kommunikationsministern vad statsrådet avser att göra för att inte ett stort antal bensinstationer på landsbygden skall läggas ned vilket ytterligare skulle leda till försämrad service.

Birger Andersson har frågat näringsministern vilka åtgärder regeringen

har vidtagit och avser att vidta för att i ovan nämnda avseende upprätthålla servicenivån på landsbygden.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall besvara frågorna. Jag väljer att besvara dem i ett sammanhang.

Inledningsvis vill jag nämna att jag för ett och ett halvt år sedan besvarade ungefär samma fråga i riksdagen. Då erinrade jag om att riksdagen samma år, dvs. 1991, fastslagit att utsläppen av flyktiga organiska ämnen skall minska med 50 % mellan år 1988 och år 2000. Bensinhantering är en av utsläppskällorna.

Syftet med återföringssystem för bensinångor vid tankning är att minska de totala utsläppen av flyktiga organiska ämnen och att minska risken för negativ hälsopåverkan för dem som vistas i bensinstationens närhet.

På landsbygden är bilden inte riktigt densamma som i tätorterna. Naturvårdsverket har också i sina föreskrifter om återvinningssystem vid tankning givit utrymme för undantag. Ägaren till bensinen har således möjlighet att söka dispens hos verket för återvinningssystem om t.ex. försäljningsvolymen är liten och bensinstationen ligger på landsbygden. Enligt vad jag erfarit har verket fått in över hundra ansökningar om dispens som gäller mindre försäljningsställen. Ungefär hälften av ärendena har hittills avgjorts. Ingen har fått avslag. Det betyder således att dispens beviljats i alla avgjorda ärenden.

Dessutom finns möjlighet att söka glesbygdstöd för investering i återföringssystem med upp till 50 % av investeringskostnaden i de delar av länen som länsstyrelserna prioriterat för stöd till kommersiell service.

Med de möjligheter som trots allt finns för att behålla tankställen på landsbygden ser jag för närvarande inget behov av åtgärder från regeringens sida. Jag avser dock att fortsatt följa utvecklingen när det gäller hur miljöhänsyn och regionalpolitiska hänsyn samordnas vid bensinhantering.

Anf. 22 JAN-OLOF FRANZÉN (m):

Herr talman! Jag vill tacka miljöministern för svaret.

De bensinstationer som säljer 200 m³ och därunder får enligt uppgift dispens. Men de som säljer över 200 m³ synes inte få någon dispens. Jag vill påstå att detta hämmar landsbygden.

Det kan ju, miljöministern, inte vara bättre att jag tvingas köra 5 mil för att få tag på bensin till min bil i stället för kanske 2 km. På det sättet tycker jag att jag fördärvar miljön mycket mer än om man utsträcker dispensererna till dem som säljer över 200 m³.

Jag är också medveten om att miljöministern har blivit uppvaktad i dessa frågor av bl.a. folkrörelserådet Hela Sverige skall leva. Jag delar folkrörelserådets uppfattning i den fråga rådet uppvaktat miljöministern om.

En utvidgad dispens skulle också ge möjligheter för lanthandlare och mindre verkstäder att leva kvar ute på landsbygden. Vi behöver varje människa som kan erbjuda en behändig service för övriga människor som lever kvar på landsbygden.

Anf. 23 BIRGER ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag ber också att få tacka miljöministern för svaret.

Det är riktigt som miljöministern säger i sitt svar att denna fråga ställdes

för ungefär ett och ett halvt år sedan. Det var jag som ställde frågan. Jag upprepar den i och med att jag tycker att frågan inte fått den fullständiga lösning jag hade hoppats på vid det tillfället.

Det är mycket starka reaktioner på många håll när det gäller möjligheter att finna lösningar.

Jag vill börja med att säga att miljöministern och jag är helt överens om att det är bra för miljön att tankställen för motorfordon är försedda med godkända tankmuffar. Men beslutet leder i många fall till kraftiga försämringar av servicen ute på landsbygden. Därför är det viktigt att näringsministern, som jag ställde frågan till, och kommunikationsministern, som Jan-Olof Franzén ställde frågan till, och även andra ministrar i regeringen blir uppmärksamma på detta problem. Det är alltså enligt min uppfattning inte enbart en miljöfråga, utan en fråga för hela regeringen.

Redan i maj 1990 – alltså under den tidigare socialdemokratiska regeringen – uppmärksamade Konsumentverket dåvarande Industridepartementet på att kommande krav på bensinhandeln att utrusta anläggningar med återföringsutrustning för bensingaser skulle medföra svårigheter för bensin- och dagligvaruhandeln i glesbygd.

Konsumentverket uppmärksamade den nuvarande regeringen på problemet i skrivelse senhösten 1991.

Som jag ser det är det helt klart att hittills vidtagna åtgärder inte är tillräckliga.

Jag skulle vilja fråga miljöministern: Vilka diskussioner har regeringen haft med petroleumhandeln för att kunna lösa det här problemet?

Anf. 24 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Det är bra att vi är överens om de grundläggande värderingarna i detta fall.

Å ena sidan har vi det miljöpolitiska kravet, som är både internationellt och nationellt, och som handlar om utsläpp av flyktiga ämnen. Där har riksdagen satt ett ganska tydligt och krävande mål som vi skall uppnå.

Man kan tycka att från den synpunkten spelar mindre tankställen inte särskilt stor roll. Det är därför vi har dessa dispensmöjligheter.

Den andra utgångspunkten är regionalpolitiska förutsättningar för landsbygden och näringslivet där. Det är därför som det finns möjligheter att få investeringsstöd.

Jag förutsätter nu naturligtvis att de berörda, ägarna till bensinen – det kan vara litet olika; det kan vara enskilda ägare och det kan vara oljeföretag – tar sin del av ansvaret och att man inte t.ex. från oljebolagets sida använder detta tillfälle för att rationalisera sina tankställen.

Det är på den punkten jag är beredd att mycket noga följa utvecklingen. Jag ställer alltså krav på alla parter, inte enbart på de människor som skall ha del av bensinen, utan i hög grad på innehavarna av bensinen och tankställen och över huvud taget alla som är ansvariga för den struktur som finns.

Jag är övertygad om att vi så småningom kommer att få erfarenheter av hur systemet fungerar. Men som jag sade i mitt svar har hittills vidtagna åtgärder varit tillräckliga.

Anf. 25 JAN-OLOF FRANZÉN (m):

Herr talman! Jag är naturligtvis mycket tacksam att miljöministern kommer att följa dessa frågor framgent. Det kan ju inte vara bra för befolkningen ute i Sveriges land att behöva köra långa sträckor för att kunna fylla litet bensin i sin bil.

Det räcker inte med detta. Sveriges lantbrukare besöker ofta dessa små bensinstationer, som är oerhört behändiga för oss och ligger nära, och där vi också kan få en del mindre arbeten uträttade.

Jag är alltså tacksam, men jag förstår miljöministern när han säger att man behöver ha tankmuffar där bilarna står i kö och det finns bensinångor i luften hela tiden. Men så är inte fallet ute på landsbygden, där det kommer enstaka bilar då och då.

Anf. 26 BIRGER ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag är helt överens med miljöministern om att detta är en viktig miljöfråga. Vi måste dock också se problemet från samhällsekonomisk synpunkt. Man måste då försöka hitta olika lösningar. I och med att regeringen har ont om pengar kanske det vore lämpligt att fundera över om man kunde tänka sig en tillfällig avgift på drivmedel för att bekosta återföringsutrustning på tankställen på landsbygden.

Hur ser miljöministern på en sådan möjlighet?

Anf. 27 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Självklart vill jag inte låsa mig för något alternativ, men det ingick i min formulering om att följa denna utveckling att ta de hänsyn som ni båda är ute efter.

Vi hamnar i en avvägningssituation där för långa transporter motverkar miljösyftet i stället för att tillgodose det. Det har aldrig varit bestämmelsernas mening.

Man hamnar i en ganska besvärlig avvägning. Det är bara erfarenheterna från denna hantering som kan ge ett ordentligt beslutsunderlag för eventuella ytterligare åtgärder. Detta har jag markerat genom att säga att jag fortsatt är beredd att följa utvecklingen för att se hur denna avvägning mellan miljöhänsyn och regionalpolitik skall ske.

Jag vill inte här utesluta någon metod för att hantera denna situation för att uppnå bästa möjliga kombination.

Anf. 28 BIRGER ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag vill erinra miljöministern om att under tiden den 1 juli 1986 till den 30 juni 1988 kunde höga avskrivningslån beviljas för investeringar som var föranledda av övergången till blyfri bensin. Jag tycker detta är ett likartat fall. I den skrivelse som jag tidigare nämnde från Konsumentverket föreslås också en tillfällig förändring av glesbygdsförordningen, vilket skulle innebära en höjning av procentsatserna för avskrivningslån.

Om man kombinerar detta med en tillfällig drivmedelsavgift för att åstadkomma en förbättring av miljön vid tankställen ute på landsbygden, borde det vara en framkomlig väg att tillfälligt ändra glesbygdsförordningen så, att

avskrivningslån till högre procentsatser av den godkända investeringskostnaden skulle kunna beviljas för återföringssystem för bensingaser.

Anf. 29 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag tror vi är överens om det grundläggande. Det är bra. Sedan får man söka sig fram på olika vägar när man har ett beslutsunderlag som tål att generalisera ifrån. Det har vi tyvärr inte i dag.

Jag tycker det är bra att frågan väckts i det här stadiet då Naturvårdsverket har att behandla en rad dispensansökningar som går utanför den nämnda gränsen på 200 m³ och 2 mil till nästa bensinstation. Det är de två restriktioner som tillämpas. Det här kan innebära att man måste rucka på dessa restriktioner eller på annat sätt hantera investeringskravet.

Jag är beredd att söka lösningar i båda dessa riktningar. Utgångspunkten skall vara fakta och erfarenheter från fältet. Vi har gemensamma värderingar om att det är viktigt att inte motverka det egna syftet genom att skapa långa resvägar som kräver hög förbrukning.

Anf. 30 BIRGER ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag vill avsluta mina inlägg med att än en gång tacka miljöministern för svaret. Samtidigt vill jag vädja till miljöministern att hårt driva denna fråga i regeringskretsen så att det snabbt går att finna en lösning som ger möjligheter att bibehålla servicenivån ute på landsbygden. Det är ganska bråttom med att komma fram till konkreta lösningar. De skall ju finnas till den 1 januari 1995.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på fråga 1992/93:657 om speciallärarutbildningen vid Högskolan i Örebro

Anf. 31 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Inger Lundberg har frågat mig om jag är beredd att verka för att Högskolan i Örebro med förtur ges examensrätt för speciallärarutbildning för döva och hörselskadade.

Högskolan för lärarutbildning i Stockholm har rätten att ge specialpedagogisk examen med inriktning mot dövhet eller hörselskada. Regeringen har för innevarande år föreskrivit att 12 platser skall förläggas till Högskolan i Örebro. Jag ser detta som värdefullt när det gäller att tillgodose behovet av lärare med denna inriktning.

Beslut om den framtida examensrätten skall fattas enligt de riktlinjer som nyligen bestämts. I den nya högskolelagen föreskriver regeringen vilka examina som får avläggas vid högskolor och universitet och vilka mål som skall vara uppfyllda för att en viss examen skall få utfärdas.

Beslut om examensrätt skall fattas av regeringen efter utredning och bedömning av Kanslersämbetet. Kanslersämbetets bedömningar skall grundas på utredning om förutsättningarna för utbildningen och dess utbildningsmässiga kvalitet. Jag anser att det vore att förekomma Kanslersämbetets upp-

drag och ställningstagande om jag skulle verka för att examensrätt ges med förtur.

Jag anser att det är viktigt för förtroendet för universitetens och högskolornas kvalitet att låta det nya systemet för erhållande av examensrätt, genom bedömning av Kanslersämbetet, få verka som det är tänkt.

Prot. 1992/93:115

25 maj 1993

Svar på frågor

Anf. 32 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag vill tacka utbildningsministern för svaret.

Jag kan ha en viss respekt för att utbildningsministern generellt inte vill göra prioriteringar i examensrätten för olika högskolor. Det finns ett utomordentligt starkt tryck på det området. Men jag vill ändå peka på att behovet av speciallärare för döva och hörselskadade barn utgör en extraordinär situation. Det här uttryckte också regeringen i regleringsbrevet i fjol. Då tillfördes resurser för tolv utbildningsplatser i Örebro i samarbete med Högskolan i Stockholm.

Nu har denna utbildning kommit i kläm i den gränslinje som för närvarande finns mellan två olika system. Det är bl.a. oklart hur det är med examensrätten för den pågående kursen. Okej, både utbildningsministern och jag tror väl att det problemet kommer att lösas på något sätt. Men det allvarligaste problemet är att högskolan inte kan göra ett nytt intag till hösten förrän det kommer besked.

Utbildningsministern är väl medveten om att det är nödvändigt att täcka behovet av speciallärare. När utbildningen tidigare enkom var förlagd till Stockholm fanns det utomordentligt stora rekryteringsproblem. I Örebro finns ju riksgymnasierna för döva och hörselskadade, och där är litet grand av ett centrum för kommunikationshandikappade i landet. När utbildningen förlades till Örebro blev det ett gott rekryteringsunderlag med mycket kompetenta sökande.

Jag vill ändå vädja till utbildningsministern att göra någon markering att det är angeläget att lösa problemet snabbt.

Anf. 33 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Jag håller med Inger Lundberg om att rekryteringssituationen har varit god för Örebroutbildningarna. I denna mening har "utlokaliseringen" av utbildningsplatser från HLS i Stockholm till Örebro varit framgångsrik.

Däremot är jag, återigen med strikt hänsyn till det nya systemet för utdelning av examinationsrätt, inte beredd att göra några uttalanden i någon riktning innan Kanslersämbetet har genomfört sin prövning.

Under resans gång kommer det att visa sig, att när olika högskolor begär examensrätt i olika ämnen kommer det att finnas en lång rad skäl som talar för att regeringen skall göra vissa förtida ställningstaganden. Men varje gång en sådan antydning ges undergrävs hela systemets funktion. Jag kommer inte att göra några uttalanden åt något håll för någon högskola oavsett syfte innan Kanslersämbetet har överlämnat sina rekommendationer.

Anf. 34 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag hoppas ändå, med hänsyn till att utbildningsministern har ett övergripande ansvar för skolfrågor, att utbildningsministern är beredd

att uttala att det finns ett mycket stort behov av speciallärare. Ytterst är det barnen som kommer i kläm.

Jag utgår också från att någon har viskat i ministerns öra att den utbildning som drivs i Örebro är av utomordentligt hög kvalitet, bl.a. med hänsyn till de många institutioner som finns i Örebro.

Vi går in i nya system, och det finns en risk att små, angelägna verksamheter kommer i kläm. Är det någon sorts grundsats på departementet att byråkratin går före behoven?

Anf. 35 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Nej, Inger Lundberg, det har inte funnits någon sådan princip på Utbildningsdepartementet så länge jag har varit chef där. Normalt brukar jag anklagas för att fatta beslut för tidigt. Mot den bakgrunden framstår eventuella anklagelser för att fatta beslut för sent som aningen nypåkomna.

Min restriktivitet när det gäller att uttala mig om examinationsrätten har den bakgrund som jag nämnde tidigare, nämligen en strikt respekt för det system som nu har införts. Detta system bygger på att regeringen inte gör någon bedömning innan dess att Kanslersämbetet har överlämnat sin kvalitetsbedömning. Det systemet är rätt, men det kräver respekt för systemets sätt att fungera. Den respekten är jag beredd att stå för.

Jag är väl medveten om – och det vet Inger Lundberg – behovet av lärare inom detta område. Vi behöver inte tvista om det.

Anf. 36 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag hoppas att utbildningsministern – kanske inte här i kammarerna, det är inte viktigt – på något sätt försöker medverka till att dra i gång utbildningen i Örebro i höst. Det är beklagligt om det är av rent administrativa, byråkratiska, skäl som utbildningen kommer i kläm.

Herr utbildningsminister! Det är inte bara när det är politiskt angeläget som man skall vara smidig och obyråkratisk, utan också när det är angeläget med hänsyn till de människor som berörs. Jag vill peka på att utbildningsutskottet i sitt betänkande har markerat vikten av att lösa dessa problem, även om utskottet inte vill förekomma regeringens beslut.

Anf. 37 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Jag har ytterligare ett tillägg. Att invänta den vetenskapliga kvalitetsbedömningen är, Inger Lundberg, inte ett uttryck för byråkrati utan ett uttryck för respekt för att den vetenskapliga kvalitetsbedömningen skall gå före politiken.

Anf. 38 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! Med den begränsade tillgången till denna utbildning och det kunnande som finns om utbildningen, tror jag att utbildningsministern och jag är övertygade om att den vetenskapliga kvalitetsbedömningen kan göras snabbt. Jag hoppas och tror att utbildningsministern ändå vill detta. Hur det verkligen blir får vi väl se litet senare i vår.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 39 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Jag skall besvara fyra frågor som avser offentlighetsprincipens tillämpning på videofilmer som tagits i beslag därför att de innehåller barnpornografi och som har getts in till en domstol.

Margareta Israelsson har frågat justitieministern om hon är beredd att vidta några åtgärder för att förhindra ett utlämnande av filmerna. Eva Zetterberg har frågat justitieministern vad regeringen avser göra för att förhindra att domstolar tvingas sälja beslagtagna barnpornografi. Gullan Lindblad har frågat justitieministern vad hon ämnar göra för att förhindra att barnpornografiska alster sprids på detta sätt. Chatrine Pålsson har frågat mig om jag, mot bakgrund av att allt fler vill ha kopior av filmerna, avser att vidta åtgärder för att ytterligare snabba på en eventuell lagändring. Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

För en kort tid sedan sade jag här i kammaren, och det vill jag framhålla även nu, att jag anser att det framstår som djupt olyckligt om en domstol är skyldig att lämna ut kopia av handlingar till en enskild, när handlingarna finns hos domstolen just därför att domstolen skall pröva om handlingarnas innehåll är sådant att det kan vara brottsligt att sprida dem.

Jag sade också i det anförandet att jag avsåg att omedelbart ta initiativ till att behovet av lagändringar undersöktes närmare. I förra veckan kom Justitiekanslern in med en framställning till regeringen om en ändring i sekretesslagen främst mot bakgrund av målet vid tingsrätten. I framställningen anför Justitiekanslern att en sådan lagändring är den snabbaste vägen att kunna komma till rätta med den situation som uppstått. Justitiekanslerns framställning behandlades därefter vid en hearing i onsdags, och i går överlämnade regeringen en proposition till riksdagen med förslag till ändring i sekretesslagen. Den föreslagna ändringen innebär att sekretess skall gälla hos domstol i mål om ansvar för barnpornografibrott för uppgift om den unge, om det kan antas att den unge eller någon som är närstående till denne lider skada eller men om uppgiften lämnas ut.

Justitiekanslern har i samarbete med företrädare för Justitiedepartementet arbetat fram ett utkast till lagändring som tar sikte på motsvarande problem i mål om ansvar för våldspornografibrott m.m. Utkastet har överlämnats till konstitutionsutskottet.

Min förhoppning är att riksdagen kan fatta beslut så snart att en ändring i sekretesslagen på grundval av propositionen och Justitiekanslerns utkast kan träda i kraft redan nästa vecka.

Anf. 40 MARGARETA ISRAELSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på frågan, även om det gör mig mycket beklämd.

I den lagtext som finns formulerad kan man ändå utläsa att det här handlar om situationer där ett barn går att identifiera. Som jag har lyft fram i min fråga är det ganska ofta tyvärr så i barnpornografiska alster att man på olika sätt döljer identiteten på barnet. Jag vill inledningsvis fråga: Har jag förstått

lagtexten rätt – är det så att om ingen kan identifiera barnet på filmerna, då är inte filmen skyddad mot utlämnande?

Det finns inte i den barnkonvention som vi ratificerat i Sverige någon som helst skrivning som tar ifrån barn rättigheter eller rätt till skydd därför att deras identitet inte är klar. Tvärtom ges de rätten till en identitet.

Det här är, som statsrådet har framhållit, en ganska märklig fråga. Det är skrämmande och beklagligt att Robert Aschbergs behov av information på det här området ledde till ett överklagande som startade hela den här härvan. Det får väl han ha på sitt samvete.

Jag tycker att det är mycket positivt att regeringen på detta sätt har försökt att finna en väg att komma till rätta med denna mycket obehagliga hantering.

Jag återkommer till frågan: Finns det någonting man kan göra för att skydda de barn vilkas identitet inte går att klarlägga?

Anf. 41 CHATRINE PÅLSSON (kds):

Herr talman! Jag är väldigt glad att den här frågan har fått en så snabb handläggning. Jag vill börja med att tacka för svaret.

Jag är också väldigt nöjd med att en lagändring kan komma till stånd så snabbt. Det är väl ganska ovanligt i Sverige. Framför allt är statsrådets snabba hantering av ärendet något att lovorda. Många andra krav på lagändringar som aktualiseras här i kammaren kanske också skulle behöva litet snabbare handläggning.

Spridning av barnporr har engagerat många människor. Vi har under några veckor närmast sett en folkstorm med få motsvarigheter. Givetvis är det inte heller underligt att luckan i lagen väckt anstöt hos många medborgare. Det är oerhört upprörande att en domstol kan bli skyldig att lämna ut filmer med barnporr. Enda anledningen till att domstolen över huvud taget hade filmerna var att en brottslig handling redan begåtts.

Vi vill alla värna om offentlighetsprincipen och tryckfrihetsförordningen. Dessa fundamentala lagar är en förutsättning för ett öppet samhälle och utgör en grundbult i en fungerande demokrati. Men demokratin förutsätter även att människor kan ifrågasätta lagarnas riktighet. När lagar bidrar till att människors värdighet kränks, måste alla ta ett ansvar. Detta gäller i alla situationer. Men det är extra viktigt när det handlar om barn. Barn är sårbara och helt utlämnade till vuxnas välvilja och ansvar. Alldeles för ofta kommer barn i kläm när vi tolkar lagarna.

Jag vill upprepa den fråga till statsrådet som föregående talare ställde: Är det så att man måste veta identiteten på barnet för att barnet skall vara skyddat enligt den kommande lagen? Tack för ordet.

Anf. 42 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Även jag tackar för svaret.

En lösning tycks antligen vara på gång i detta förfärliga ärende genom regeringens proposition, som nu ligger på riksdagens bord. Jag är förvissad om att Sveriges riksdag kommer att anta lagen snarast möjligt. Få ärenden har varit så uppseendeväckande anstötliga som detta barnpornografiärende – jag tror att vi är överens om det – där serviceviljan från domstolarna tycktes oändlig för att sprida dessa vedervärdiga alster till snuskhumrar. Som lagstif-

tare har jag verkligen undrat, och jag tror många med mig: Har vi verkligen lagar som så litet stämmer överens med vanliga människors sunda moral?

Jag skall direkt citera ur Svenska Dagbladets underledare "Den barocka processen" den 22 maj:

"Tingsrätten vägrar enligt förnuftets lagar utlämning av filmerna. Hovrätten upphäver förbudet inte en utan två gånger, hävdande att lagen är entydig och ofrånkomlig: filmerna är offentlig handling och måste lämnas ut. Till slut börjar tingsrätten exekvera beställningarna, under det att en upprörd debatt rasar. Justitieministern tvär sina händer; hon är enligt regeringsformen förbjuden att lägga sig i domstolarnas hantering av det enskilda ärendet."

Nu har vi emellertid fått ett lagförslag. Enligt förslaget skall visning och utlämnande av filmer som innebär en så allvarlig kränkning av barn kunna förhindras även när de utgör bevismaterial i en rättegång som i princip är öppen för allmänheten.

Tingsrätten drog dess bättre tillbaka sina slutsatser med anledning av att en lag var på gång och stoppade utlämningen av filmerna. Då protesterade hovrätten. Sedan har en juristprofessor påpekat att det är orimligt att tillämpa obefintliga lagar men att gällande tryckfrihetslagstiftning förbjuder en utlämning av filmerna.

Vad i hela friden skall människor tro? Jag vet inte det som lagstiftare. Inte vill vi ha lagar som kan tolkas på detta sätt!

Nu frågar jag bara: Kan vi nu med föreliggande lagförslag lita på att något liknande aldrig mer skall behöva inträffa? Har regeringen ytterligare förslag på gång som kan stärka barnens integritet?

Anf. 43 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret på våra frågor. Det är naturligtvis bra att det kommer förslag till en lagändring.

Vi får den här diskussionen en smula sent. Vi hade förhoppningar om att få den här debatten redan i förra veckan, vilket tyvärr då inte var möjligt. I mina ögon borde dessa frågor ha kunnat hanteras på annat sätt. Det gäller, som Gullan Lindblad var inne på, yttrandefrihetslagen. Som jag ser det borde det redan i dag ha varit möjligt, med hänsyn till barnens bästa, att stoppa utlämnandet av dessa filmer.

Jag undrar därför av vilken anledning inte vare sig statsrådet Laurén eller Gun Hellsvik kunde påpeka för domstolen – utan att för den skull bli anklagade för ministerstyre – att det fanns lagar som var till för att skydda barn från det här som har inträffat.

Jag skulle också vilja ställa en fråga till statsrådet om barnkonventionen. Jag tycker att detta är ett väldigt tydligt exempel på att vi inte har inkorporerat barnkonventionen i svensk lagstiftning. Sverige har ratificerat barnkonventionen, men man har inte tagit in den i den svenska lagstiftningen. Om vi hade gjort det – vilket vi från Vänsterpartiet och flera andra partier har föreslagit i en motion som ännu inte har behandlats – hade domstolen kunnat åberopa barnkonventionen för att förhindra ett utlämnande och visande av dessa filmer – eller hur?

Jag undrar hur statsrådet ser på dessa frågor. Är statsrådet, vis av det här fallet, villig att se till att barnkonventionen blir en del av svensk lagstiftning?

Anf. 44 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Jag vill börja med att säga att jag tycker att det här ärendet har varit ovanligt plågsamt och tungt. Vi har varit mycket upprörda. Själv har jag varit kolossalt upprörd över denna fullständigt absurda situation. Man har knappt ens kunnat föreställa sig att en domstol skall tvingas lämna ut material av den här typen på begäran av enskilda personer.

Den här propositionen omfattar sådana barn som kan identifieras. Med detta menas att man skall kunna se vilket barn det handlar om, dvs. man skall kunna urskilja barnets ansikte. Däremot behöver man inte kunna identifiera barnet med namn, utan det räcker att man kan se barnets ansikte och kropp.

När vi utformade propositionen insåg vi att en del av filmerna inte skulle omfattas av lagändringen, nämligen de filmer där barnets ansikte har varit dolt – det har varit insvept i en handduk eller något liknande. Företrädare för Justitiedepartementet har varit med i arbetet med justitiekanslerns framställan till konstitutionsutskottet, och just dessa filmer innefattas i denna. Också detta ligger nog redan på riksdagens bord. Hela situationen skall alltså nu vara åtgärdad.

Anf. 45 CHATRINE PÅLSSON (kds):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för det trygga beskedet som slutligen kom.

Jag vill också ta upp en annan fråga. Alf Svensson motionerade redan 1988 om en generalklausul. Han påpekade då att det ökade antalet nya lagar gör lagstiftningen oöverskådlig. Lagarna kan få konsekvenser för enskilda personer som ingen riktigt har förutsett. Man kan tänka sig att en generalklausul om sunt förnuft hade kunnat innebära att det inte hade lämnats ut någon barnpornografi från tingsrätten.

Jag vill avsluta med att ställa en fråga till statsrådet: Finns det någon anledning att införa ett slags generalklausul om sunt förnuft, så att även tjänstemän kan vägra att fatta sådana här beslut, om tillämpningen medför orimliga konsekvenser?

Anf. 46 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Statsrådet sade i svaret att "det framstår som djupt olyckligt om en domstol är skyldig att lämna ut kopia av handlingar till en enskild, när handlingarna finns hos domstolen just därför att domstolen skall pröva om handlingarnas innehåll är sådant att det kan vara brottsligt att sprida dem". För en icke jurist som jag förefaller detta vara som mom. 22; det ena gör det andra omöjligt i en evig härva.

Man fylls ju av vanmakt. Även om man inte är jurist men ansvarig lagstiftare, vill man ju göra allt för att lagen skall stämma överens med människors sunda bondförstånd och rättsförnuft. Och det är det som vi håller på med.

Jag tackar särskilt för att statsrådet Laurén inte bara är en skicklig jurist, utan också en människa av kött och blod som verkligen kan bli indignerad och som är beredd att göra allt vad som kan göras för att rätta till dessa stoligheter. Tack för det.

Herr talman! Jag hoppas att det glädjande besked som statsrådet gav om justitiekanslerns skrivning verkligen innebär att vi inte tar ifrån dessa barn deras identitet.

Svar på frågor

Jag vill ställa några frågor när det gäller annan lagstiftning kring barnpornografi. I dag är det inte kriminellt att syssla med barnpornografi, om man inte sprider den. Och det är ju spridning av barnpornografi som det här åtalet gäller. I brottsbalken 16 kap. 10 a § står det att gärningen är brottslig, om inte gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig. Jag tillhör de motionärer som ville ha bort den skrivningen. Dessutom anser jag att man snarast bör kriminalisera innehavet av barnpornografi – jag vet att departementet förbereder ett sådant förslag. Jag undrar om statsrådet har någon synpunkt på frågan om försvarlighet kring hantering av barnpornografiskt alster.

Anf. 48 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Det är bra att den här lagändringen kommer till stånd och att riksdagen kan fatta det beslutet snart. Det är självklart att statsrådet – precis som alla vi andra – är upprörd över att denna händelse över huvud taget har inträffat, att barn som redan har förnedrats en gång i och med filmmandet dessutom generas och skändas ännu en gång genom att filmerna sprids.

Regeringen har ändå ansvar för hur man handlägger sådana här problem när de uppstår. Jag frågade om detta med grundlagen när det gäller yttrandefrihet, 3 kap. 13 §. Den regeln skulle man kunna använda sig av. Barnkonventionen borde också ha kunnat användas, men den skall då först införas i svensk lagstiftning. Man behöver inte ha någon paragraf om sunt förnuft, men många jurister har talat om att man skall tolka lagens anda, inte dess bokstav. Varför har man från regeringens sida inte kunnat gå ut med det budskapet, utan att för den skull lägga sig i hanteringen? Regeringen borde ha visat på att det fanns utvägar. Då hade man sluppit att hamna i den här situationen.

Anf. 49 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Jag tror att alla i den här kammaren är medvetna om att statsråd inte har någon möjlighet att lägga sig i domstolarnas dömande verksamhet. Vi kan inte ge några pekpinnar eller några anvisningar om hur domstolarna lämpligen bör döma i ett enskilt mål. Detta har domstolarna fullt klart för sig, och de är också fullt kompetenta att döma i olika mål.

Eva Zetterberg frågade också om barnkonventionen. Vi har i Sverige ansett att vår lagstiftning överensstämmer med barnkonventionen. Jag vill gärna understryka att så är fallet. Om barnkonventionen hade varit inkorporerad i vår lagstiftning och om det hade varit fråga om att tillämpa den, hade det i så fall uppstått en kollision med offentlighetsprincipen, precis av samma typ som när det gällde kollision mellan olika lagar i det här fallet. Så det är inte säkert att barnkonventionen hade varit någon lösning.

Anf. 50 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Barnkonventionen skall ju ha den tyngden att den går före annan lagstiftning. Om barnkonventionen hade varit införd i svensk lagstiftning, hade denna situation inte behövt uppstå, eftersom det tydligt och klart går emot barnkonventionen att ens föra på tal att dessa filmer skulle lämnas ut.

Jag vill återigen fråga statsrådet om det här med att lägga sig i. Är det att lägga sig i om man från regeringens sida hävdar att de som uttyder lagen skall göra det i dess anda, inte i dess bokstavliga mening?

Även andra har tagit upp detta i den här diskussionen. Kanske ligger det litet i linje med det som Chatrine Pålsson tog upp. Det kan väl ändå inte vara fråga om att frånga principerna om ministerstyre. Även om vi alla skall hjälpas åt att lösa nuvarande situation, att förändra lagstiftningen, faller ändå ett visst ansvar på regeringen för att den inte tidigare på något sätt har antytt vägarna när dessa problem uppstod för tingsrätt och hovrätt.

Anf. 51 MARGARETA ISRAELSSON (s):

Herr talman! Jag vill ge en kort kommentar till frågan om barnkonventionen. I artikel 34 står det klart och tydligt att konventionsstaterna skall skydda barnet mot alla former av sexuellt utnyttjande. Brottsbalkens text, som gör undantaget "om inte gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig", drar litet grand undan stadgandet i konventionen. Jag tror att det finns skäl att se över detta i framtiden.

En annan sak som den vanliga människan funderar över är varför man över huvud taget skall ha rätt att få kopior av det här materialet. I dag fick jag frågan om man i samband med en mordrättegång kan vända sig till tingsrätten för att få kopior av kniven eller pistolen som har använts för att kontrollera om den verkligen har förorsakat den skada som har skett. Det kanske finns skäl att fundera över vad det är som svensk domstol skall kopiera och tillhandahålla allmänheten.

Anf. 52 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Jag kan tala om för Margareta Israelsson att vi i departementet för närvarande överväger frågan om kriminalisering av innehav, vilket också är bekant.

Jag vill svara Chatrine Pålsson beträffande frågan om generalklausul för sunt förnuft. Det låter bestickande, i synnerhet när man har haft ett sådant här mål för ögonen, men sunt förnuft är något som tolkas på olika sätt av olika människor. Jag tror att det vore väldigt svårt att beträda den vägen när man tänker på rättssäkerheten därför att sunt förnuft kan av olika domstolar tolkas på olika sätt. Man hamnar då i en osäkerhet om vad som egentligen gäller. Därför vill jag inte förorda att en generalklausul för sunt förnuft införs. Jag anser att jurister över huvud taget skall tolka lagen med iakttagande av sunt förnuft.

Anf. 53 CHATRINE PÅLSSON (kds):

Herr talman! Självfallet kan vi ha olika åsikter om vad detta skall kallas, men det är väl alldeles klart att hela svenska folket har visat sunt förnuft i

den här frågan. Det sunda förnuftet har enligt min åsikt varit betydligt sundare än den lucka i lagen som har tillåtit det som skett. Jag tycker att vi skall ha respekt för människor och den inre kompass de har på detta och andra områden. När det finns sådana här uppenbara luckor är jag glad över att vi som lagstiftare är beredda att göra förändringar. Tack.

Prot. 1992/93:115
25 maj 1993

Svar på frågor

Anf. 54 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Jag vill återigen betona att jag tycker att den väg som vi nu har valt, dvs. en mycket snabb lagändring, är den bästa. När det råder en så här sällsynt enighet över partigränserna som det har gjort beträffande det här lagstiftningsärendet har det också visat sig att förändringar kan göras oerhört snabbt.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på fråga 1992/93:717 om ersättningsbeloppet i atomansvarighetslagen

Anf. 55 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Lennart Daléus har i en fråga till mig hänvisat till lagutskottets betänkande den 21 november 1991 där utskottet behandlar vissa frågor som rör atomansvar, bl.a. ersättningsbeloppen till eventuella skadelidanden, skadeståndsansvaret för anläggningshavaren, fördelningen av framtida kapacitetsökningar på försäkringsmarknaden och vikten av att regeringen verkar i dessa frågor på det internationella planet. Mot bakgrund härav har Lennart Daléus frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta med anledning av resultaten av de överläggningar, internationella initiativ etc. som lagutskottet efterfrågade i sitt betänkande.

Det finns två konventionssystem när det gäller ansvar för atomskador; det västeuropeiska som bygger på Paris- och Brysselkonventionerna och det internationella som bygger på Wienkonventionen. De två systemen har länkats samman genom det s.k. Gemensamma Protokollet. Bestämmelser om ansvar för atomskador finns för svensk del i atomansvarighetslagen som bygger på Paris- och Brysselkonventionerna.

En innehavare av en atomanläggning i Sverige har ett ansvar som är begränsat till 1 200 miljoner kronor för varje atomolycka. Avgörande för ansvarsnivån är enligt vad riksdagen tidigare har slagit fast att ansvaret för atomskador i första hand bör bäras av kärnkraftsindustrin men att ansvarsbeloppet inte kan sättas högre än att det kan täckas av försäkring. Regeringen har noga följt utvecklingen på försäkringsmarknaden. Ansvarsbeloppet har höjts successivt, senast den 1 januari 1992. Kapaciteten på försäkringsmarknaden medger för närvarande inte en ytterligare höjning. Därmed ter det sig inte heller meningsfullt att ta upp överläggningar med kärnkraftsindustrin i dessa frågor.

Inom FN:s atomenergiorgan IAEA pågår för närvarande ett arbete med att revidera Wienkonventionen. En diplomatkonferens skall enligt planerna äga rum under senare delen av 1993. Samtidigt förbereder OECD:s atom-

energiorgan NEA en modernisering av Parissystemet. Sverige deltar aktivt i detta arbete som syftar till att stärka eventuella skadelidandes situation i händelse av en atomolycka. Inom ramen för förhandlingarna i IAEA och NEA diskuteras bl.a. just de frågor som Lennart Daléus tar upp i sin fråga till mig. Jag är inte beredd att nu föreslå några ändringar i atomansvarighetslagen, men jag kommer även i fortsättningen att uppmärksam följa utvecklingen på området.

Anf. 56 LENNART DALÉUS (c):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret, även om det inte riktigt rörde den fråga jag hade ställt.

Det jag vill ta upp kan sönderfalla i två delar. Den första handlar om ansvarsbeloppet relaterat till de sakbelopp som kraftföretagen själva har. Kraftföretagen har sina reaktorer försäkrade för ungefär 10 miljarder per styck, medan det belopp man kan få ut om man drabbas uppgår till högst 1,2 miljarder för de skadelidande. Detta är ett uppenbart stötande förhållande. Det andra momentet är att med denna lagstiftning kan alltså kraftföretagen slinka undan en kostnad som de rätteligen borde bära, en kostnad som är förknippad med kärnkraftsproduktionen.

I lagutskottet sade man för ett och ett halvt år sedan att man tyckte att regeringen skulle ta initiativ till en ändring av atomansvarighetslagen, återkomma med ett förslag i frågan och ta upp överläggningar med kraftindustrin. Enligt vad jag förstår av statsrådets svar har inget av de tre momenten genomförts. Det har inte tagits några initiativ till en ändring av atomansvarighetslagen, det finns inget nytt förslag i frågan och regeringen har uppenbarligen ännu inte haft några överläggningar med kraftindustrin för att åstadkomma en bättre balans i denna stötande situation.

Samtidigt har emellertid regeringen lagt direktiv till en utredning som innebär att man skall klarlägga kärnkraftens kostnader i alla dess led. I utredningens direktiv ingår inte att arbeta med frågan om atomansvaret enligt atomansvarighetslagen, trots att däri uppenbarligen ryms en kostnad som är förknippad med kärnkraftsproduktionen. Därom tror jag att alla är ense.

Min fråga blir då till statsrådet: Är statsrådet beredd att ta initiativ till en utredning som klarlägger kostnaderna som kraftindustrin genom nu gällande lagstiftning kan undandra sig vid kärnkraftsproduktion?

Anf. 57 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Vi har ju tillsatt den s.k. finansieringsutredningen. Jag tycker att det finns anledning att avvakta vilket resultat utredningen kommer till innan vi vidtar några ytterligare åtgärder.

Anf. 58 LENNART DALÉUS (c):

Herr talman! Men, statsrådet, är det inte så att det explicit i direktiven till utredningen sägs att den inte skall arbeta med frågor som hänger samman med atomansvarighetslagen? Man kan konstatera att förknippade med ansvarsfrågorna är de kostnader som hör samman med kärnkraftsproduktionen.

Samtidigt frågar sig många med rätta vilka kärnkraftens verkliga kostna-

der är. Borde man då inte inom de domäner som statsrådet förvaltar, d.v.s. de som omfattas av atomansvarighetslagen, undersöka detta mörka hål och ta reda på hur stor kostnad som undandras från ansvar hos kraftindustrin genom nu gällande lagstiftning?

Prot. 1992/93:115

25 maj 1993

Svar på frågor

Anf. 59 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Atomansvaret bygger ju på ett försäkringsansvar. Det har man varit överens om över partigränserna. Vi menar också att Pariskonventionen innebär samma sak. Det är klart att det kan vara intressant att ta reda på kostnaderna, men eftersom försäkringsansvaret för närvarande är begränsat till 1 200 miljoner kronor för varje atomolycka är det kanske mer en akademisk fråga.

Anf. 60 LENNART DALEUS (c):

Herr talman! Jag har svårt att hålla med om att detta är en akademisk fråga. Jag lämnar det stötande momentet att kraftföretagen har 10 miljarder i möjlig ersättning, medan de skadelidande bara har 1,2 miljarder sammantaget – det är direkt stötande – och ser i stället på den rent energipolitiska situationen. När vi värderar energikällor är vi intresserade av hur mycket de kostar. Vi skulle alla kunna vara överens om att det döljer sig en kostnad här – okänt hur stor – som är förknippad med kärnkraftsproduktionen, och att kraftindustrin kan slinka undan denna kostnad genom en otidsenlig lagstiftning som på intet sätt är förknippad med modern marknadsekonomi. Om man gör det konstaterandet borde man, då man skall jämföra energislag, vara väldigt angelägen om att ta reda på hur stor den kostnaden är, så att det blir en rättvis hantering av energikällorna i samhället.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på fråga 1992/93:705 om ökat bistånd till Burkina Faso

Anf. 61 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Lena Hjelm-Wallén har frågat mig om jag är beredd att öka biståndet till Burkina Faso.

Burkina Faso har under de senaste åren genomgått en politisk reformering i demokratisk riktning. Till denna positiva utveckling har Sverige bidragit genom att lämna 1,2 miljoner kronor för genomförande av president- och parlamentsval 1991 resp. 1992. Även om genomförandet av presidentvalet utsattes för viss kritik, så förrättades senare valet till parlamentet i god ordning. Regimen i landet måste också ges erkännande för den förbättring av respekten för mänskliga rättigheter som uppnåtts under de senaste åren.

Tonvikten i det svenska biståndet till Burkina Faso ligger på markvårdsfrämjande insatser. En del demokratifrämjande stöd, t.ex. till valen, lämnas också. Det svenska bilateralastödet förmedlas på flera olika sätt: via SIDA och BITS samt genom samarbete med svenska enskilda organisationer. Detta stöd uppgick under budgetåret 1991/92 till totalt 5,4 miljoner kronor.

Det mest omfattande samarbetet med Burkina Faso sker dock genom Uni-

ted Nations Sudano-Sahelian Office, UNSO, där landet tillsammans med Niger och Senegal ingår i det svenska s.k. Sahelprogrammet för främjande av markvård. Under budgetåret 1991/92 utbetalades ca 15 miljoner kronor till Burkina Faso inom ramen för detta program. Avtalet löper ut 1994 och regeringen väntar för närvarande på ett förslag från SIDA om hur det svenska miljösamarbetet med Västafrika skall utformas efter denna tidpunkt.

Inom miljösektorn har också BITS agerat och inbjudit burkinabéer till kurser i bl.a. vatten- och miljövård. Vidare arbetar Diakonia med insatser inom byutveckling och miljöfrämjande jordbruk.

Inom olika sektorer förekommer vidare samarbete med LO/TCO:s biståndsnämnd, Pingstmissionens u-landshjälp, Svenska missionsrådet samt Svenska röda korset.

Herr talman! Vad beträffar det framtida svenska biståndet till Burkina Faso vill jag påminna om att Utrikesdepartementet på riksdagens begäran just nu genomför en kartläggning i syfte att belysa hur svenskt bistånd används i Väst- och Centralafrika. Så snart denna studie föreligger kommer vi att bättre kunna bedöma hur vi kan förbättra vårt utvecklingssamarbete med regionen.

Anf. 62 LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Tack för svaret på frågan och för en god information om svenskt biståndssamarbete i Burkina Faso. Jag tyckte dock att tonläget var något svalt.

Burkina Faso hör ju inte till de länder som står i fokus i biståndspolitiken. Det är ändå en nation med fler invånare än Sverige och med en statsledning och ett folk som verkligen kämpar för överlevnad och utveckling. Burkina Faso är ett av världens fattigaste länder. Jordbruket är det helt dominerande näringsfånget. Det största problemet är brist på vatten. Torkan och befolkningsökningen innebär ett starkt tryck på jorden.

Behovet av utvecklingsinsatser inom jordbruket, bl.a. vad gäller markvård och byskogsbruk, är utomordentligt stort. Inom ramen för Sahelprogrammet, som biståndsministern nämnde, inleddes i slutet av 80-talet ett visst biståndssamarbete. Jag tyckte att det allra mest intressanta var det s.k. Spisprojektet som jag verkligen rekommenderar till studie.

Intresset för att fortsätta biståndssamarbetet tycks nu dess värre ha avtagit. Det beklagar jag verkligen. Jag anser att det är angeläget att vi också har biståndssamarbete med det fransktalande Afrika och med länder med stora torkproblem. Jag vet att man i Burkina Faso kan finna en god kombination av problemlösningar som i grunden består av de afrikanska traditionerna kombinerade med biståndsinsatser. Det ger erfarenheter som är positiva för utvecklingskunnandet allmänt sett.

Detta faktum, liksom det faktum att vi i dag kan stödja demokratiutvecklingen i Burkina Faso, borde innebära att vi utvecklar i stället för att avveckla biståndssamarbetet med det landet. Jag hoppas att biståndsministern delar den uppfattningen. Jag skulle vilja be biståndsministern att utveckla sin åsikt mer allmänt om hur han ser på biståndssamarbete med det fransktalande Afrika och i synnerhet med Burkina Faso.

Anf. 63 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag är fullständigt klar över att jag inte på något sätt behöver upplysa Lena Hjelm-Wallén om biståndet i det förgångna. Likväl kan jag väl få säga att det förvånade mig litet grand när jag initialt kom in i det här arbetet att Sverige inte hade bredare och mer omfattande biståndsrelationer med den fransktalande regionen i Afrika. Samtidigt vet vi båda att debatten hela tiden gäller att vi bör koncentrera biståndet. Det riktas av och till kanske inte amper kritik men dock kritik mot oss för att vi fördelar bistånd på så många händer och inte koncentrerar det mer.

Parallellt med detta finns alltid åsikter, ibland t.o.m. från samma håll, om att vi borde bredda biståndet. Jag tycker inte att Lena Hjelm-Wallén recenserar riktigt korrekt när hon säger att intresset har avtagit. Jag tycker att vi borde kunna vara överens om att kartläggningen först skall äga rum och att vi sedan skall bestämma oss. Jag kan försäkra Lena Hjelm-Wallén om att det från mitt håll inte finns någon som helst ovilja eller någon inställning som skulle vara inriktad på att vi inte skall engagera oss i dessa regioner.

Anf. 64 LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Jag tackar så mycket för den kompletteringen. Vi har samma åsikt. Av tradition har Västafrika och framför allt det fransktalande Västafrika varit ett område där vi har få biståndsinsatser. Jag tror att det är bra att vi har en biståndsnärvaro också där, därför att vi tillsammans med de lokala partner som finns exempelvis i Burkina Faso kan göra goda insatser. Vi har ett gott rykte bland lokalbefolkningen – det kan jag själv vittna om. Vi skall också finnas där för att samarbetet kan lära oss sådant som vi sedan kan föra med oss till andra ställen.

Jag vill därför vädja till biståndsministern att komma ihåg detta lilla land och se till att vi fortsätter med biståndssamarbete där.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på fråga 1992/93:707 om brott i Etiopien mot de mänskliga rättigheterna

Anf. 65 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Lotta Edholm har frågat mig om jag, via biståndssamarbetet, har för avsikt att vidta några åtgärder för att stävja brotten mot de mänskliga rättigheterna i Etiopien.

Enligt Lotta Edholm kommer det mycket oroväckande signaler från Etiopien om att brotten mot de mänskliga rättigheterna åter har ökat i omfattning. Måhända är den beskrivningen väl drastisk, men jag håller med om att vissa oroande inslag kan skönjas. Inledningsvis vill jag påminna Lotta Edholm om att fram till för bara två år sedan, då Mengisturegimen föll, respekten för de mänskliga rättigheterna var obefintlig. Utvecklingen går nu emellertid åt rätt håll. Den etiopiska övergångsregeringen har inlett arbetet med att bygga upp ett rättssamhälle. Den har under sina två år tagit viktiga steg för att stärka skyddet av de mänskliga rättigheterna. Bl.a. har rättsväsendet

stärkts, och en lag mot presscensur har antagits. En rad nya tidningar och tidskrifter har publicerats. Regeringen har också frigivit majoriteten av de OLF-soldater som hållits fängslade.

Även om situationen nu är väsentligt bättre än under Mengisturegimen har vi under senare tid noterat ett fåtal negativa händelser. En av dessa var stängningen av universitetet i Addis Abeba i samband med studentdemonstrationen den 4 januari i år. Universitetet öppnades på nytt den 19 april. Övergångsregeringen har tillsatt en kommitté, som skall utreda vad som hände i samband med studentdemonstrationen, då, enligt officiella uppgifter, en student dödades.

Mot bakgrund av vår långa tradition av samarbete med Etiopien har Sverige ett särskilt ansvar att stödja de krafter som nu verkar för demokratisering och respekt för de mänskliga rättigheterna. Därför stöder vi processen genom en ständig dialog och genom biståndsinsatser för att stödja utvecklingen mot ett demokratiskt rättssamhälle och respekt för mänskliga rättigheter. I dag befinner sig statssekreterare Alf T. Samuelsson i Addis Abeba, där han bl.a. kommer att träffa företrädare för övergångsregeringen. Han kommer under samtalen att betona den vikt som den svenska regeringen fäster vid respekten för de mänskliga rättigheterna. Det ligger i sakens natur att vi vid ett personligt besök som detta framför vår åsikt med särskilt eftertryck.

Anf. 66 LOTTA EDHOLM (fp):

Herr talman! Jag tackar biståndsministern för svaret. Jag är ganska pessimistisk just nu om utvecklingen i Etiopien. Det finns faktiskt en ganska stor risk för att landet återigen faller in i diktatur. Den kommunism som fanns fram till Mengisturegimens fall har ersatts med en etnisk politik, där man tvångsindelar befolkningen i olika etniska grupper för att på det sättet ha kontroll över landet. Det gör man för att EPRDF-regimen skall kunna behålla sin makt. Gamla stalinister i EPRDF har nu ändrat uppfattning i dessa frågor för att kunna hålla sig kvar vid makten.

Claes-Adam Wachtmeister vid Utrikespolitiska institutet har skrivit en liten uppsats om detta som är väldigt intressant. Han säger att EPRDF så sent som 1990 fortfarande hävdade att demokrati var någonting helt förkastligt och emot folkets vilja samt dessutom ineffektivt.

Sverige har ju varit biståndsgivare i många år till Etiopien. Det har funnits en fälla, som jag tror att vi har hamnat i många gånger, när vi inte har uppmärksammat dessa problem, just därför att vi har haft så långa och så bra kontakter med Etiopien. Jag är rädd för att biståndsministern återigen går i denna fälla, när han i sitt svar till mig förklarar att min beskrivning är "väl drastisk" och att utvecklingen nu går "åt rätt håll". Är inte detta att gå i den fälla som Sverige faktiskt tidigare har gått i?

Anf. 67 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag är tacksam för den uppluckring av sitt påstående som Lotta Edholm gjorde avslutningsvis. Först lät det som om biståndsministern åter går i fällan. Det har han mig veterligen inte hunnit att göra. Men efter den fasansfulla period som Etiopien har upplevt har man naturligtvis inte att vänta att allt kommer att gå på räls åt rätt håll. Vem som helst av oss kunde

ha räknat ut att när dessa olika etniska grupper, som naturligtvis hade enats i sin kamp mot den fasansfulla Mengisturegimen, väl kommit till makten, skulle en hel del åsiktsmotsättningar komma att göra sig gällande.

Jag tycker likväl att det finns en fara i att måla upp det som om det bara vore elände. Hittills har man ju ändå gång på gång visat att man strävar åt rätt håll. Det går också att hitta uttalanden, som entydigt tyder på att man lämnar det som Lotta Edholm här kallade stalinism och förkättrade uppfattningar om hur ett lands ekonomi skall styras och struktureras.

Det finns givetvis alltid en risk för diktatur. Var gör det inte det i tredje världen och u-länderna? Men låt oss också se på det positiva. Jag kan försäkra att vi inte sitter med armarna i kors och tror att riskerna inte existerar. De insatser som görs av SIDA och Utrikesdepartementets u-avdelning understryker just nödvändigheten av att nu lyfta fram MR-frågorna och ge demokratiseringen vitamininjektioner. Vi skall hjälpa folk med kurser och seminarier och hela tiden ta upp denna fråga i de samtal som vi för med företrädare för den etiopiska övergångsregeringen. Vi når kanske inte så snabbt fram som vi skulle önska, men vi når en bit.

Anf. 68 LOTTA EDHOLM (fp):

Herr talman! Vi har ju situationen i Somalia i färskt minne, ett land som fullkomligt ramlade samman trots att det där inte fanns olika etniska grupper. I Etiopien finns det sådana. Ändå vill regimen i Etiopien föra en politik, som gör att människor delas upp ännu mer än de i själva verket är uppdelade från början. Jag tycker att biståndsministern möjligtvis är litet nonchalant, när han säger att man nästan måste räkna med att det blir problem. Jag tror att man skall göra precis tvärtom. Man skall inte alls räkna med att det blir problem när det gäller de mänskliga rättigheterna, utan utgångspunkten skall vara att man faktiskt alltid måste respektera de mänskliga rättigheterna, oavsett om det i landet råder problem eller inte.

Det svenska biståndet till Etiopien är mycket viktigt för Etiopien. Jag undrar om statssekreterare Alf T. Samuelsson, när han nu befinner sig i Etiopien, kommer att klargöra att det svenska biståndet faktiskt kan komma att skäras ned, om respekten för de mänskliga rättigheterna inte upprätthålls på ett bättre sätt än i dag.

Anf. 69 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Nu säger Lotta Edholm att man inte skall räkna med att det händer någonting med de mänskliga fri- och rättigheterna i ett land som Etiopien. Men alldeles nyss sade hon att det finns en stor risk för att folk faller in i diktatur. Så eländigt räknar inte jag med att situationen skall utvecklas i Etiopien. Jag hoppas att utvecklingen skall gå åt rätt håll. Men man har alldeles för ljusblå inställning, om man tror att det kommer att gå på räls. Så blir det inte. Man får räkna med – detta vill jag ha sagt, herr talman – att det kommer att gå framåt och sedan falla tillbaka något. Tar man inte med detta i beräkningen, är jag rädd för att man inte riktigt kan applicera sina åsikter på motparten när man för detta resonemang.

Man kan säkert debattera mer än en gång frågan huruvida man skall acceptera och tillstå de etniska motsättningarna och förhållandena eller om

man skall försöka trycka ner dem – vilket som nu snabbast leder till respekt för de mänskliga fri- och rättigheterna.

Anf. 70 LOTTA EDHOLM (fp):

Herr talman! Jag vet att biståndsministern är mycket engagerad i dessa frågor. Jag är övertygad om att han kommer att ta upp dem även fortsättningsvis. Men jag vill ändå poängtera att Sverige har haft väldigt långa kontakter med Etiopien. Jag tror att vi tidigare har sett alltför mycket mellan fingrarna när det gäller brotten mot de mänskliga rättigheterna. Detta får inte upprepas nu när vi faktiskt ser att det sker brott mot de mänskliga rättigheterna. Vid universitetet i Addis Abeba har faktiskt ett stort antal lärare förlorat sina tjänster av politiska skäl. Det är faktiskt vad vi brukar kalla brott mot de mänskliga rättigheterna. Fortfarande finns det politiska fångar i Etiopien. Det är vår skyldighet såsom ett mycket viktigt biståndsland att påpeka att detta faktiskt är oacceptabelt.

Anf. 71 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag håller helt med Lotta Edholm om att detta inte får nonchaleras utan skall understrykas och lyftas fram jämt och ständigt. Jag kan också försäkra att det är vad som sker. Jag vill än en gång betona att den verksamhet som vi bedriver är inriktad på att verkligen understryka – vare sig det sker via SIDA genom seminarier eller via Raoul Wallenberginstitutet i Lund – att man inte får förtrampa eller nonchalera de mänskliga fri- och rättigheterna.

Herr talman! Man får inte heller glömma att regeringen har gjort en del, exempelvis när det gäller domstolsorganisationen. Regeringen har ändå försökt och också i någon mån lyckats med att komma till rätta med det stora antalet politiska fångar. En hel del av dem har ju kommit ut i frihet, en del mot borgen, medan andra så att säga har släppts helt.

Det finns mycket övrigt att önska, men det jag vill ha sagt, herr talman, är att jag tycker att det går åt rätt håll.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på fråga 1992/93:724 om biståndet till Eritrea

Anf. 72 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Eva Johansson har frågat mig om jag är beredd att snabbt verka för att det svenska biståndet till Eritrea kan anta mera långsiktiga former.

Jag håller helt med Eva Johansson om att Eritrea behöver ett långsiktigt och omfattande internationellt stöd. Efter 30 år av inbördeskrig återstår ett stort återuppbyggnadsarbete där finansiering utifrån kommer att bli nödvändig. Redan nu lämnar Sverige genom SIDA ett stöd som kan ses som en inledning till ett mer långsiktigt samarbete. Det gäller stöd till energisektorn och stöd för stärkande av landets förvaltning. Dessutom har SAREC gett ett inledande stöd till universitetet i Asmara. Universitetets rektor kommer hit

i nästa månad för att tillsammans med SAREC och de svenska universiteten diskutera formerna för fortsatt bistånd.

Annars utgörs det svenska biståndet i dagsläget huvudsakligen av katastrofbistånd. Sammanlagt har under innevarande budgetår 55 miljoner kronor utbetalats till Eritrea via SIDA, SAREC och internationella och svenska enskilda organisationer. Jag förutser att utvecklingsbiståndets andel kommer att öka. Tiden är mogen för en sådan förskjutning. En delegation från SIDA besökte Eritrea i början av maj för att bl.a. diskutera formerna för ett sådant långsiktigt bistånd. SIDA kommer i regleringsbrevet att få i uppdrag att bereda ett långsiktigt bistånd under nästa budgetår. Jag förutser att nästa års planeringsram kommer att ligga på ca 50 miljoner kronor. Avslutningsvis vill jag säga att statssekreterare Alf T. Samuelsson har besökt Eritrea i samband med självständighetsfirandet i går och i förrgår. Han fick då tillfälle att träffa företrädare för Eritreas provisoriska regering och diskutera ett långsiktigt bistånd.

Anf. 73 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Först vill jag tacka för svaret.

Jag är väldigt glad över att Eritreas folk nu äntligen har fått sin självständighet och möjlighet att bestämma över sin egen framtid. Jag är också väldigt glad över att Sverige har erkänt den här nya staten, men det räcker inte. Sverige bör nu – då menar jag omedelbart – inleda ett intensivt arbete för att i samarbete med regeringen i Asmara utröna på vilket sätt som Sverige bäst kan hjälpa till för att bidra till en långsiktig utveckling i Eritrea. Jag har tolkat svaret så, att biståndsministern vill detsamma, men jag efterlyser mer fart i det här arbetet.

Eritrea är ett av världens allra fattigaste länder, men det är också ett land med mycket stora utvecklingsmöjligheter. Det saknas definitivt inte vare sig vilja eller kompetens hos den eritreanska regeringen. Där har man redan nu gjort mycket stora utvecklingsinsatser, och det finns mycket väl underbyggda planer för framtiden.

Jag vet att regeringen i Eritrea är mycket angelägen om att få ett bistånd som innebär att utvecklingen styrs av eritreanerna själva. Just därför är man angelägen om att få svenskt bistånd, som uppfattas som obundet och fritt från ovidkommande villkor. Det finns alltså goda förutsättningar, men det saknas i dag resurser för i stort sett allt.

Jag vill fråga Alf Svensson: Är regeringen nu beredd att göra Eritrea till ett av våra programländer för bistånd eller i vart fall ge landet en liknande ställning? Jag tror att det vore bra för långsiktigheten och tryggheten för eritreanerna. Är biståndsministern beredd att kraftigt öka vårt bistånd till Eritrea? Den här länderramen på 50 miljoner är bra som inledning, men det kommer att behövas mer för att klara utvecklingen. Jag tycker inte att det finns någon som helst anledning att vänta längre.

Anf. 74 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag är fullständigt övertygad om att detta – att det kommer att behövas mer – är ett påstående som man kan använda om i stort sett varje

land som här förs upp av de länder som vi brukar beteckna såsom tillhörande den tredje världen. Det är inte tu tal om att det kommer att behövas mer.

Det jag sade i mitt svar var ju att vi är inriktade på ett långsiktigt bistånd och att vi redan är i färd med att förbereda ett sådant. Vi finns där också redan. Jag kan berätta att ett möte redan den 8 juni kommer att äga rum mellan vår avdelning och SIDA. Också SAREC kommer att delta.

Det är viktigt att få sagt att frågan huruvida Eritrea kommer att få programlandsstatus eller ej inte kommer att vara avgörande för om vi går in med ett rejält stöd och en rejäl hjälp. Jag uppfattade det som att också Eva Johansson menade så. Vi är inriktade på att ge detta stöd. Det kommer vi att göra, och jag vill påstå att vi också kommer att göra det snabbt.

Anf. 75 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Säkerligen behövs det mer bistånd till många länder. Men när det gäller Eritrea har vi tidigare, under ganska lång tid, till eritreanerna sagt att vi inte kan gå in i det här samarbetet innan Eritreas status är fastställd och den här folkomröstningen är avgjord.

Att omvärlden först ställer krav på den här långa proceduren före folkomröstningen och sedan använder det som ett argument för att skjuta på biståndet har, med rätta, i Eritrea uppfattats som att omvärlden har smitit litet grand från sitt ansvar för utvecklingen i Eritrea. Därför finns det ett alldeles särskilt ansvar för oss att nu snabbt sätta in rejält med resurser för att utvecklingen skall komma i gång.

Anf. 76 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Låt mig bara avslutningsvis säga att jag inte kan instämma i påståendet, om det nu skulle tillåtas vårt land, att vi har smitit från vårt ansvar. Vi finns ju och kommer fortsättningsvis att finnas i Eritrea.

För balansens skull kan jag erinra om att den första frågan jag besvarade i dag handlade om Burkina Faso. Det var en partikamrat, Lena Hjelm-Wallén, som önskade att vi skulle satsa mer på Burkina Faso. Önskemålen är många. Det görs inte något motstånd från min sida, men resurserna är begränsade. Jag kan dock än en gång försäkra att Eritrea är prioriterat. Vi skall göra allt vad vi kan.

Anf. 77 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Det är bra, och det är bra att SIDA finns där nere och att biståndsministrarnas statssekreterare nu har utnyttjat möjligheten att ta den här kontakten med Eritreas regering.

Utan tvivel är det nu alldeles nödvändigt att vi går in med ett rejält bistånd, som är långsiktigt. Att det finns motsvarande behov också i andra delar av världen tyder ju bara på att vi får se till att vi kan skaffa resurser för att kunna ge ännu mer bistånd från Sverige. Detta är inget skäl för att säga att vi inte kan stötta Eritrea.

Under de två år som har gått sedan befrielsen har folkomröstningen använts – inte bara av Sverige utan också av andra länder – som ett argument för att vänta med det långsiktiga återuppbyggnadsbiståndet, som är så avgö-

Överläggningen var härmed avslutad.

Svar på frågor

14 § Svar på fråga 1992/93:671 om tekoindustrin

Anf. 78 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Kjell Eldensjö har frågat näringsministern om han har någon avsikt att vidta åtgärder för att Sveriges tekonäring skall få jämlika villkor med EG-länderna. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall besvara frågan.

Jag kan göra mitt svar mycket kort genom att upprepa mitt svar av den 24 november 1992 på fråga från Lennart Brunander (c): Vår ambition på tekoområdet är att uppnå samma konkurrensvillkor för svensk tekoindustri som gäller för EG:s tekoföretag.

I linje med den svenska frihandelstraditionen är det av stor vikt att minimera risken för sådana välfärdsförluster som kan uppstå av olika begränsningar av handeln med tredje land. För svensk del är målet att slå vakt om en öppen marknad utan onödiga prisstörningar som skapar nackdelar för konsumenten och hindrar en effektiv resursallokering i vår ekonomi.

Efter många års strukturomvandling i den svenska tekosektorn bedömdes det vara såväl i u-ländernas som i vårt eget intresse att avveckla de kvantitativa begränsningarna vi under många år haft avseende importen från en rad u-länder. 1991 öppnade vi vår marknad och ökade på så sätt tillgången på tekovaror till låga priser, med avsevärda vinster för konsumenterna, lägre inflation och ett bättre resursutnyttjande som följd.

Fri handel mellan olika länder är till fördel för alla parter. Särskilt viktigt är det att u-länderna får möjlighet att exportera sina produkter till de utvecklade länderna. Just tekoprodukter är ofta en mycket viktig exportvara för dessa länder.

Inom den pågående Uruguayrundan i GATT ligger en överenskommelse om successiv liberalisering på tekoområdet. Enligt det förslag som nu ligger på bordet kommer också EG att i samband med en lyckosam utgång av GATT-rundan avskaffa sina kvantitativa importrestriktioner över en nedfasningsperiod.

Från svensk sida har vi i de pågående medlemskapsförhandlingarna med EG bedömt det som mycket betydelsefullt att söka uppnå ett övergångsarangemang på tekoområdet. Härigenom kan vi slå vakt om de liberaliseringar vi genomfört i handeln med tredje land, till nytta för konsumenterna och för ett effektivt resursutnyttjande. Vi har för Gemenskapen redovisat förslag till hur ett sådant övergångssystem skulle kunna fungera. Vi räknar också med att i samband med medlemskapet sänka tullnivån för tekoimporten med några procentenheter ned till EG:s tullnivå.

Anf. 79 KJELL ELDENSJÖ (kds):

Herr talman! Statsrådet! Först vill jag tacka för svaret på min fråga.

Den här frågan är naturligtvis bl.a. föranledd av den mycket branta och

långvariga nedförskurva som vi har haft för svensk tekoindustri. I dag är det uppenbara svårigheter att över huvud taget upprätthålla en produktion för vissa avsnitt på grund av brist på insatsvaror m.m. Av klädkonsumtionen utgörs i dag mindre än 10 % av svensktillverkade kläder, enligt uppgifter som jag inhämtat. För min del anser jag att det är mycket viktigt att vi i Sverige har en inhemsk tekoproduktion och att den snarare borde öka än att minska ytterligare.

Jag avser nu att ta upp en synpunkt som inte fanns med i svaret. I en interpellationsdebatt den 6 december 1991 diskuterades också beredskapsskäl för att hålla uppe tekoproduktionen. Näringsministern sade då att Överstyrelsen för civil beredskap hade fått regeringens uppdrag att göra en översyn av konsekvenserna ur beredskapssynpunkt av EES-avtalet och ett eventuellt svenskt medlemskap i EG. Det var grundtextilier som avsågs. Näringsministern sade också att frågan beror helt och hållet på det kommande försvarsbeslutet. Det finns vissa produktioner i vårt land som man bör ha en stor beredskap för. Det gäller livsmedel, bostäder och energi men också kläder. Det vore därför intressant att få en synpunkt på hur det förhåller sig i dag beträffande svenskt teko och beredskapssynpunkter med anledning av bl.a. EES- och EG-förhandlingarna.

Anf. 80 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Låt mig inledningsvis säga att jag delar uppfattningen att det är viktigt att vi har en livskraftig tekoindustri. Det är inte minst av det skälet som vi är så angelägna om att inom ramen för förhandlingarna med EG uppnå likvärdiga konkurrensvillkor. Det är ett viktigt svenskt förhandlingskrav, och vi avser att driva det med all kraft under de förhandlingar som nu förestår. Vi har börjat diskussionerna med EG i den här frågan, men vi befinner oss icke på ett sådant stadium att jag kan avläsa ett förhandlingsresultat.

Frågan om beredskapsaspekten inom tekoindustrin har varit aktuell alltsedan kriget. Den hade en hög aktualitet under 1970-talet, då vi av beredskapsskäl införde restriktioner för tekoindustrin. I ljuset av utvecklingen beslöt regering och riksdag att avskaffa de restriktionerna. Den uppfattning som vi från regering och riksdag alltsedan dess har givit uttryck för är att i den mån försvarsberedskapsåtgärder behövs på tekoområdet liksom i princip på andra områden, bör man söka sig fram på andra vägar än genom att utnyttja de handelspolitiska instrumenten för det syftet. Jag kan naturligtvis inte föregripa vad som kan komma ut av en sådan utredning, men jag har redovisat den principiella hållning vi intar i den här typen av frågor. Det har jag anledning att tro också kommer att gälla för tekoindustrin.

Anf. 81 KJELL ELDENSJÖ (kds):

Herr talman! Jag vill också ta upp ett par synpunkter som fanns med i svaret. I den här nämnda interpellationsdebatten förklarade näringsministern också att tekobranschen var på väg in i GATT:s regelverk och att EG snabbt var på väg mot detta område. EG skulle närma sig oss i stället för tvärtom. Enligt uppgifter jag har inhämtat är läget i dag följande. EG upprätthåller begränsnings- eller övervakningsarrangemang för delar av tekoimporten från ca 40 länder. I stort antal har de nyligen förnyats eller förlängts. En helt

fri tredjelandsimport blir det inte till EG före år 2004 om GATT:s Uruguay-runda kan slutföras. I annat fall blir det ännu senare.

EG kan då givetvis inte tillåta att Sverige såsom en eventuell medlem blir en sluss för tekoimport som kringgår EG:s bilaterala avtal. Därmed får vi, som jag ser det, restriktioner för exporten till EG-länderna. Jag skulle därför vilja fråga om de övergångsarrangemang som statsrådet talar om i svaret verkligen kan ge Sverige jämlika villkor gentemot EG-länderna.

Prot. 1992/93:115
25 maj 1993

Svar på frågor

Anf. 82 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Svaret på den frågan är att det är vår ambition. Det är vår ambition att skapa en sådan situation som innebär att svensk tekoindustri kan arbeta på hela EG-marknaden på likvärdiga villkor. Det är riktigt att EG upprätthåller restriktioner mot omvärlden. Man har kvantitativa restriktioner mot u-länderna och även mot de central- och östeuropeiska länderna, kanske med några undantag. Det är också riktigt att man diskuterar en eliminering av de kvantitativa restriktionerna inom ramen för GATT-förhandlingarna.

Det torde vara bakgrunden till näringsministerns uttalande på den här punkten. Det blir ytterst en förhandlingsfråga att hitta de arrangemang som gör att vi så långt det någonsin är möjligt kan slå vakt om frihandeln på det här området. Jag kan av uppenbara skäl inte föregripa utgången av de förhandlingarna.

Anf. 83 KJELL ELDENSJÖ (kds):

Herr talman! Jag vill ta upp ytterligare en synpunkt i svaret. Ett av de viktigaste målen med att släppa tekoimporten helt fri var ju att kläderna skulle bli billigare. Konkurrensverket har i februari 1993 överlämnat en utredningsrapport om hur det blev. Rapporten har använts som underlag för att visa att klädpiserna sjönk efter det att importen släpptes fri. Från tekoindustrin hävdar man i stället att generaliseringar ger ett missvisande resultat och att slutsatsen blir att effekterna av tekoimportens avreglering fortfarande är en öppen fråga.

Rapporten har faktiskt också kritiserats av en av utredarna. Statistikern Anders Norberg är en av experterna, och han har i ett debattinlägg fört fram en lång rad kritiska synpunkter på utredningen.

Det skulle vara intressant att få veta vad statsrådet anser. Vilka effekter har avregleringen egentligen fått?

Anf. 84 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Det är inte lätt att uttala någon bestämd uppfattning på den här punkten när experterna – efter ingående studier – uppenbarligen har så olika uppfattningar om hur resultatet är. Det vore förmätet av mig att avge någon mera preciserad bedömning på den här punkten.

Allmänt delar jag uppfattningen att en frigörelse av handeln verkar stimulerande för konkurrensen och pressande på priserna. Jag tror att en sänkning av tullen gentemot omvärlden skulle få samma effekt, dvs. att det skulle verka prispressande. Men om det är relativt lätt att uttala sig om den kvalitativa riktlinjen, tror jag att det är betydligt svårare att uttala sig om den kvan-

titativa. Jag har läst de här utredningarna. Jag tror att de är så goda som någon annan. Men jag skulle varken vilja ge ett svar beträffande dessa siffror eller några andra siffror som experter kommer fram till på det här området. Effekterna är mycket svåra att mäta.

Anf. 85 KJELL ELDENSIÖ (kds):

Herr talman! Jag har en sista fråga som gäller den etiska aspekten på frihandeln. Vi har i TV på senare tid gjorts uppmärksamma på att det förekommer ganska mycket barnarbete – rent slavarbete – i just sådana länder. Det vore intressant att höra vad statsrådet har för synpunkter på detta. Vi medverkar på detta sätt indirekt till slavarbete för barn i u-länder.

Anf. 86 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Detta anknyter till en närliggande fråga som jag skall besvara omedelbart härafter.

Låt mig allmänt säga att arbetsvillkor i olika länder, hur förkastliga de än må vara, enligt GATT:s nuvarande regler inte i sig kan utgöra grund för importrestriktioner. Denna fråga diskuteras dock intensivt. Inte minst Sverige har varit pådrivande i den diskussion som gäller frågor om social dumping. Men i dagsläget medger GATT inte några undantag på den här punkten.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på fråga 1992/93:700 om åtgärder mot kinesiskt tvångsarbete

Anf. 87 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Rolf L Nilson har ställt en fråga till mig om regeringen har tagit upp frågan om kinesiskt tvångsarbete i GATT och i de direkta handelsförbindelserna med Kina i syfte att åstadkomma en förbättring.

Jag avser besvara frågan i två delar: en avseende det multilaterala regelverket (GATT) och en avseende våra bilaterala förbindelser med Kina.

När det gäller det *multilaterala* regelverket, närmare bestämt GATT, vill jag börja med att konstatera att Kina inte är avtalsslutande part i GATT och att GATT:s regler därför inte är tillämpliga på detta land. För närvarande har Kina observatörsstatus i GATT, och Sverige deltar i en arbetsgrupp där man förhandlar villkoren för Kinas återupptagande av sin status som avtalsslutande part i GATT. Sverige stödjer ett återinlemmande av Kina i det multilaterala handelssystemet, då vi anser det av stor vikt att inga stora handelsnationer står utanför detta. Det torde dock dröja ytterligare något år innan Kina kan upptas som avtalsslutande part i GATT.

Förhandlingarna i arbetsgruppen har pågått länge och hittills främst rört sig om informationsinsamlande angående Kinas övergång till ett mer marknadsbaserat ekonomiskt system. Frågan om tvångsarbete har inte tagits upp i detta forum. En självklar utgångspunkt är att Kina, den dag man ansluter sig till GATT, har att fullt ut respektera samtliga de åtaganden som följer av GATT-avtalet.

I GATT:s regelsystem finns i dag en möjlighet att vidta åtgärder när det gäller varor som tillverkats av fångar. I GATT:s artikel XX – Allmänna undantag – ges rätt att införa importrestriktioner mot varor framställda av fångar.

Samtidigt skulle jag vilja tillägga att Sverige sedan 1970-talet i GATT arbetar med frågan om relationen mellan handel och arbetsrättsliga förhållanden. Tanken är att via det multilaterala handelssystemet ge länder rätt att säkerställa att vissa grundläggande fri- och rättigheter respekteras i GATT:s medlemsländer. Som exempel på sådana har nämnts ILO:s standarder beträffande fackföreningsfrihet, rätten till kollektivförhandlingar samt förbud mot tvångsarbete. Samtidigt är det viktigt att eventuella regler på detta område inte riskerar att missbrukas av protektionistiska skäl.

U-länderna har hittills starkt motsatt sig en koppling mellan handel och sociala förhållanden, och något arbete har därför ännu inte kunnat påbörjas. Den intensiva verksamheten i samband med den pågående Uruguayrundan har också bidragit till att debatten om upprättande av en arbetsgrupp för ovanstående frågor för närvarande inte förs särskilt aktivt i GATT.

Jag kan dock försäkra Rolf L Nilson om att Sverige även fortsatt kommer att aktivt medverka i diskussionen om sambandet mellan handel och arbetsrättsliga frågor. Vi ser detta som ett viktigt område i det fortsatta GATT-arbetet.

I våra *bilateral*a relationer med Kina har vi hittills inte haft anledning att specifikt ta upp frågan om användning av tvångsarbete vid produktion i Kina. Vi har dock vid olika tillfällen påtalat brott mot de mänskliga rättigheterna i Kina och kommer inte att tveka att ta upp sådana frågor också i framtiden. MR-frågor ingår som en viktig komponent i den bilaterala dialog som vi för med Kina, t.ex. i samband med besöksutbyten i båda riktningar.

Anf. 88 ROLF L NILSON (v):

Herr talman! Jag vill först tacka Ulf Dinkelspiel för ett utförligt svar. Jag måste vid en närmare genomläsning tyvärr konstatera att svaret på mina två konkreta frågor i båda fallen är nej. Dessa förhållanden har inte tagits upp i GATT-samarbetet och inte heller i de bilaterala kontakterna.

Brott mot mänskliga rättigheter pågår ständigt i många länder. Då och då aktualiseras de i debatten. Det är vad som nu har hänt i månadsskiftet april-/maj. Det har kommit reaktioner från stora amerikanska företag – jeansjätten Levis, sportfabrikanten NIKE, m.fl. De har beslutat att granska underleverantörer och att upprätta en kod vad gäller både det egna företaget och underleverantörerna. Man vill inte närma sig konsumenterna med produkter tillverkade under oacceptabla förhållanden.

Internationella textilarbetsfederationen har tagit upp dessa frågor i en uppmaning till EG. Med tanke på att det finns en stark önskan hos Kina att bli medlem i GATT och fullt ut delta i samarbetet – och det finns ett intresse bland andra länder som redan omfattas av detta samarbete att få med Kina – är det möjligt och lämpligt att aktualisera frågan i GATT. Det är givetvis också lämpligt och önskvärt att göra det i bilaterala samtal och vid kontakter.

När kommer regeringen att ta sådana initiativ?

Anf. 89 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Det är alldeles riktigt, som Rolf L Nilson har påpekat i sin fråga till mig, att den internationella textilarbetsfederationen har uppmanat EG att utöva påtryckningar mot Kina och att få slut på tvångsarbetet genom att stoppa GATT-anslutningen. Det är i varje fall den information som jag har fått. Mig veterligen har EG inte agerat på den uppmaningen. Denna fråga har såvitt jag vet inte tagits upp i diskussionerna kring Kinas anslutning till GATT, åtminstone inte i de hittillsvarande diskussionerna.

När det så gäller det beslut som Levis har fattat, är det en bedömning som företaget har gjort. Det finns inte något hinder för att andra företag i andra länder agerar på enahanda sätt, vilket är viktigt att påpeka. Det är en företagsekonomisk bedömning som skall göras. Men det finns icke ett handelspolitiskt instrument som kan användas för detta ändamål.

När det slutligen gäller att ta upp frågor om de mänskliga rättigheterna rent allmänt, har Sverige varit aktivt och pådrivande. Det förhållandet att man använder fångar för att tillverka produkter ger icke i sig skäl för att vidta handelsbegränsande åtgärder. Men man kan göra det. Att ge fångar möjlighet till arbete är något som i och för sig inte är oss främmande. Det är de allmänna villkoren när det gäller mänskliga rättigheter som det finns anledning att påtala. Det gäller då inte enbart förhållanden av denna natur.

Jag kan försäkra att vi utnyttjar de bilaterala möjligheter vi har att påpeka detta för kinesiska vederbörande. Jag har själv deltagit i sådana diskussioner.

Anf. 90 ROLF L NILSON (v):

Herr talman! Det finns två sidor i denna fråga. Om man skall göra en gradering är omsorgen om de mänskliga rättigheterna ändå den viktigaste. Även om den fria världshandeln är oerhört viktig får man nog sätta den en aning lägre än omsorgen om de mänskliga fri- och rättigheterna.

Även när det gäller respekten för och acceptansen av fri handel är det viktigt att man uppmärksammar brott mot fri- och rättigheter. Som ett argument mot fri handel nämns ofta att konkurrensen är osund. Man använder sig av underbetald arbetskraft och osunda arbetsförhållanden i protektionistiska syften. Jag inser att detta är en svår balansgång. Man måste skilja det som är verklig protektionism från det som är ett hänsynstagande och en omsorg om fri- och rättigheter.

Anf. 91 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Jag kan hålla med Rolf L Nilson på den sista punkten. Det är en grannliga uppgift att göra en sådan avvägning. Jag vill däremot bestämt hävda att det inte nödvändigtvis föreligger någon motsättning mellan handel och mänskliga rättigheter. Det finns tvärtom många exempel från modern historia på att just en öppning i handeln och en öppenhet mot omvärlden har främjat mänskliga rättigheter.

Jag är personligen inte alls övertygad om att de handelspolitiska instrumenten är bäst ägnade att åstadkomma en förändring när det gäller läget för mänskliga rättigheter. Samtidigt är jag helt enig med Rolf L Nilson om att

mänskliga rättigheter rör frågor av en så helt annan dimension att jag knappast vill sätta dem i paritet med handelspolitiken och dess instrument.

Prot. 1992/93:115
25 maj 1993

Svar på frågor

Anf. 92 ROLF L NILSON (v):

Herr talman! Möjligheterna till inspektion på plats är avgörande för att man skall kunna bedöma om produktion sker på ett acceptabelt sätt. Jag undrar om regeringen tänker ställa krav på möjligheter till inspektion av arbetsförhållanden i fångläger och fängelser i Kina för att kontrollera efterlevnaden av de mänskliga rättigheterna.

Sedan finns det ytterligare en sak som berör detta. Det är den ursprungsmärkning som vi har haft på produkter, främst kläder, i Sverige. Den har riksdagen beslutat avskaffa. Jag tycker att det var ett onödigt och dåligt beslut. Då kunde vi som konsumenter konstatera var produkten kom ifrån och göra ett val om vi ville köpa den eller ej.

Anf. 93 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Svaret på Rolf L Nilsons fråga är att vi inte har några planer på att begära inspektion av olika anläggningar i Kina för att där konstatera under vilka arbetsförhållanden man arbetar.

Anf. 94 ROLF L NILSON (v):

Herr talman! Det beklagar jag. Jag tycker att det skulle vara bra. Det hade varit välgörande att få en markering från regeringen om att man kommer att reagera kraftfullt i fråga om den blivande ekonomiska stormakten nu när man har ett bra förhandlingsläge, dvs. när Kina vill komma med i GATT-gemenskapen och innan de har vuxit sig så starka att känsligheten för påtryckningar har minskat.

Anf. 95 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Låt mig säga mycket kort att det ena inte står i motsättning till det andra. Vi avser att i många olika sammanhang, inte minst de bilaterala, påverka brotten mot de mänskliga rättigheterna.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på fråga 1992/93:728 om vapenexporttillstånd till Turkiet

Anf. 96 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Jan Jennehag har med anledning av uppgifter om att krigsmateriel för 1,9 miljoner kronor under år 1992 exporterats till Turkiet frågat mig om utförseltillstånd för denna leverans beviljats efter fullständig beredning.

Svaret på Jan Jennehags fråga är ja. En förhandsförfrågan i ärendet föredrogs för den rådgivande nämnden i krigsmaterielexportfrågor i november 1990 och för regeringen i december 1990. Tillstånd till utförsel till Turkiet meddelades i maj 1992, och själva leveransen skedde i augusti samma år.

På grund av en felaktig kvartalsredovisning från det berörda företagets

sida kom den aktuella leveransen att registreras som en utförsel till USA i stället för till Turkiet i regeringens skrivelse till riksdagen, 1992/93:224, med redogörelse för den svenska krigsmaterielexporten år 1992. Felet kommer att rättas till i nästa års skrivelse för kalenderåret 1993.

Anf. 97 JAN JENNEHAG (v):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Beslutet och handläggningen av det här ärendet tillhör den tid när den gamla lagen om krigsmateriel gällde. Nu har vi en ny lag sedan december i fjol.

Det som är intressant för mig och för många andra är den nya situationen och förhållandena när det gäller de mänskliga rättigheterna i Turkiet. Åtminstone jag hade förhoppningar om att de kriterierna skulle få en ökad betydelse när det gäller tillstånd för export av krigsmateriel.

Turkiet har under mycket lång tid inte köpt särskilt mycket krigsmateriel från Sverige. Det har uppenbarligen inte varit på grund av att man inte önskat det, utan på grund av att svenska regeringar har betraktat Turkiet som en icke lämplig köpare – av skilda skäl under skilda tider, utgår jag ifrån.

Då uppstår frågan: Är Turkiet fortsatt lämpligt för att få köpa svenskt krigsmateriel mot bakgrund av de mängder av rapporter om övergrepp mot mänskliga rättigheter som Amnesty har publicerat? Även svenska parlamentariker har rapporterat om detta. Senast i förra veckan var en svensk parlamentarikergrupp i Turkiet. Den har färskta intryck därifrån som gör en fortsatt restriktivitet från regeringens sida till en ofrånkomlig del av den nya lagen.

Anf. 98 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Svaret på Jan Jennehags fråga är att man inte kan uttrycka sig så kategoriskt som att ett land inte är lämpligt som mottagare för svenskt krigsmateriel annat än i sådana fall där det föreligger ett ovillkorligt hinder för export. Det gör det inte i det här fallet. Turkiet tillhör inte de länder som är underkastade ett FN-embargo.

Det betyder att vi gör en bedömning från fall till fall. Detta är den praxis som vi följer i alla krigsmaterielärenden.

Allmänt gäller att regeringen har iakttagit en restriktiv linje i prövningen av ärenden som gäller Turkiet. Respekten för mänskliga rättigheter, som Jan Jennehag hänvisade till, är ett tungt vägande kriterium i det sammanhanget.

I det här aktuella fallet gällde det reservdelar till tidigare levererade system. De utgör som bekant en särskild kategori som enligt riktlinjerna bör ges utförseltillstånd även om ett land inte kommer i fråga för export av nya vapensystem.

Anf. 99 JAN JENNEHAG (v):

Herr talman! Statsrådet säger att det här måste bli fråga om en bedömning från fall till fall. Den policyn från regeringens sida har naturligtvis varit gällande under tidigare år också. Det är inte konstigt att statsrådet ger det svaret. Jag vill ha en antydning från statsrådet – med kännedom om vad som har förevarit och vad som fortfarande pågår i Turkiet – om hur man enligt den

nya lagen kan komma till det resultatet att Turkiet skall få köpa svensk krigsmateriel. Det är den signalen från regeringen som jag är ute efter.

Prot. 1992/93:115
25 maj 1993

Svar på frågor

Anf. 100 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Som jag sade har regeringen iakttagit en restriktiv linje i prövningen av ärenden som gäller Turkiet. Det gäller just med hänsyn till läget när det gäller de mänskliga rättigheterna i Turkiet. Detta är ett allmänt konstaterande, men det blir naturligtvis en utgångspunkt för prövningen av enskilda fall.

Att utifrån detta göra ett generellt uttalande om hur vi skall agera i framtida fall strider mot alla de principer vi har när det gäller krigsmaterielexporten. Bedömningen blir olika från fall till fall.

Låt mig ge ett exempel. Anläggningar för destruktion av ammunition klasas som krigsmateriel under den bredare definitionen sedan årsskiftet. Om ett sådant fall skulle aktualiseras kan jag inte se annat än att det finns goda skäl för att medge export, även om man allmänt iakttar en restriktiv politik på detta område.

Anf. 101 JAN JENNEHAG (v):

Herr talman! Statsrådet är säkert mycket väl medveten om att det inte är anordningar för destruktion av ammunition som jag är orolig för när det gäller export av krigsmateriel. Det gäller naturligtvis system och vapen som kan användas i det formliga krig som bedrivs mot kurderna. Detta är situationen för dagen. Det är den politiskt intressanta delen av det här området.

Jag utgår ifrån att statsrådet egentligen vill säga att en begäran från Turkiet om att få köpa svenska vapen förmodligen skulle behandlas mycket restriktivt. Om Turkiet kommer med en begäran om att få köpa destruktionsanläggningar för ammunition kommer man möjligen att se det på ett något annorlunda sätt.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på fråga 1992/93:729 om den s.k. krutaffären

Anf. 102 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Jan Jennehag har frågat mig hur regeringen avser att agera för att Sverige skall få tillgång till alla DDR-handlingar som kan kasta ljus över de s.k. krutaffärerna efter det att Högsta domstolen nyligen avisat en framställning från Riksåklagaren.

Frågan om en rättshjälpsframställning till de tyska myndigheterna är fortfarande föremål för rättslig prövning i Sverige. Ärendet ligger för närvarande åter hos Riksåklagaren. Utrikesdepartementet har inte mottagit någon framställan från Riksåklagaren, och jag kan därför inte uttala mig om hur regeringen skulle komma att agera i ett sådant fall.

Anf. 103 JAN JENNEHAG (v):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Det är av exakt samma innebörd som det svar jag fick i höstas, när jag och statsrådet hade den här frågan uppe.

Då sades att för att en svensk rättshjälpsframställning skulle komma i gång krävdes ett beslut av en domstol, och för att en ny rättegång skulle komma till stånd i Sverige krävdes att Högsta domstolen beviljade resning. Efter vad jag förstår har Högsta domstolen inte beviljat resning, men trots det är, som statsrådet säger, det här ärendet föremål för rättslig prövning.

Jag vet inte vilket Riksåklagarens nästa juridiska steg är, men jag misstänker att vi efter några månader kommer att befinna oss i ett läge där vi konstaterar att den juridiska vägen inte är möjlig att gå, vilket också antyds i de tidningsartiklar där Riksåklagaren sägs mena att den enda utvägen är att regeringen gör en diplomatisk framställning om hjälp från Tyskland. Statsrådet säger här att så inte är fallet, och det får jag naturligtvis godta i det här läget.

Anf. 104 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Det är alldeles riktigt som Jan Jennehag säger att jag gav ett svar av exakt samma innebörd för ett halvår sedan. Det visar att vi i den här typen av mycket grannliga frågor, som för övrigt är mycket juridiskt komplicerade och i vilka vi har att följa olika rättsprinciper, följer en alldeles konsekvent politik.

När det gäller de fortsatta stegen är det, som Jan Jennehag säger, Riksåklagarens sak att avgöra på vilket sätt och över huvud taget om han avser gå vidare i detta ärende, i vilket han givetvis har att ta hänsyn inte bara till Högsta domstolens dom utan också till det förhållandet att de berörda personerna har frikänts i andra instanser.

Anf. 105 JAN JENNEHAG (v):

Herr talman! I det här stycket är väl för dagen inte mer att säga än att det här ärendet kan bli en fråga för regeringen först när Riksåklagaren har avslutat det, och jag utgår från att regeringen i det läget kommer att ta ställning till hur man vill agera.

Anf. 106 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Det är en felaktig slutsats som Jan Jennehag drar. Detta är en rättslig process, och det innebär att det för ett eventuellt agerande, exempelvis inom ramen för 1959 års konvention för brottmål, fordras ett beslut av domstol för att man skall kunna gå vidare. En sådan framställning på basis av den konventionen kan inte göras av Utrikesdepartementet utan en underliggande framställning härom.

Anf. 107 JAN JENNEHAG (v):

Herr talman! Då utgår jag till dess annat besked ges ifrån att Riksåklagaren arbetar vidare med ärendet och återkommer med en framställan till departementet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 108 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Kent Carlsson har frågat mig om regeringen nu är beredd att ompröva sitt tidigare ställningstagande och medverka till en prövning av det s.k. Vedaprojektet enligt 4 kap. 2 § naturresurslagen.

Det är riktigt som Kent Carlsson påstår att regeringen i oktober 1992 beslutade att inte vidta någon åtgärd med anledning av en begäran från Naturskyddsföreningen m.fl. om prövning enligt 4 kap. 2 § naturresurslagen av Vedaprojektet. I beslutet erinrade regeringen om att hushållningsbestämmelserna i naturresurslagen skall tillämpas vid den prövning av projektet som sker enligt annan lagstiftning, främst väglagen. En sådan prövning pågår nu i regeringen till följd av att den arbetsplan för projektet som Vägverket fastställt har överklagats.

Samtidigt som beslutet fattades att inte pröva lokaliseringen av projektet enligt 4 kap. naturresurslagen beslutade regeringen med stöd av 6 kap. 2 § samma lag att berörda kommuner skulle redovisa hur de för det här projektet avser att tillgodose intressen som rör hushållningen med naturresurser. En sådan redovisning har sammanställts av Länsstyrelsen i Västernorrlands län och överlämnats till regeringen i februari i år. Denna redovisning utgör ett viktigt underlag för den prövning av projektet som regeringen nu kommer att göra enligt väglagen.

Jag anser mot denna bakgrund att regeringen skaffat fram ett gott underlag för att bedöma om projektet är förenligt med hushållningsbestämmelserna i naturresurslagen. Jag anser därför inte att det finns anledning att ompröva regeringens ställningstagande i fråga om en prövning enligt 4 kap. 2 § naturresurslagen.

Anf. 109 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Jag ställde den här frågan därför att jag tycker att den har ett principiellt intresse. I naturresurslagen har man ju klassificerat ett tjugofemtal områden i landet som områden av riksintresse, och bland de områdena ingår Höga kusten. Eftersom det i regeringsbeslutet inte anges varför man inte vill tillämpa den strängaste miljöprövningen, vore det intressant att få reda på varför man för ett sådant här område, som ändå utpekats som riksintresse, inte väljer den starkaste och mest noggranna miljöprövning som lagen erbjuder. Man kan fråga sig: Om inte det här projektet får en sådan prövning, vilka andra projekt får det då? Det är ju ändå bara 25 områden som i naturresurslagen utpekats som områden av sådant riksintresse som exempelvis Höga kusten, där den här vägen och bron skall dras.

Det här ärendet ställer också en annan fråga av principiellt intresse. I det här området – i både Kramfors och Härnösands kommuner liksom i Örn-sköldsvik och även från länsstyrelsen – har det varit ett oerhört tryck, både av sysselsättningsskäl och av andra skäl, för att projektet skall komma i gång. Det verkar vara att sätta bocken som trädgårdsmästare att be dem, med den grundinställningen, vara de som skall granska projektet och titta på hushållningen med naturresurser. I ett sådant här fall rör det sig ju om två väldigt skilda intressen: det lokala intresset av arbeten och kommunikationer och

det centrala intresset, riksintresset, av att bevara ett område för rekreation och annat.

Det vore intressant att få reda på vilka skälen är att ärendet inte skall prövas enligt 4 kap. naturresurslagen och vilka områden som i så fall kan komma i fråga, om regeringen i det här fallet gör en sådan strikt bedömning. Är det dessutom inte litet konstigt att en sådan här viktig fråga så att säga lämnas över till kommuner och länsstyrelse?

Anf. 110 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Vi har inte lämnat över någon fråga till kommuner och länsstyrelse. Vi har den ju fortfarande kvar hos regeringen.

Utifrån att Kent Carlsson är socialdemokrat men tydligen har glömt sin egen historia vill jag ändå dra historien om hur det här projektet har hantelats av den förra, socialdemokratiska regeringen. Den regeringen beslutade redan i augusti 1991 att bevilja 170 miljoner för ombyggnad av väg 90 samt framtagande av erforderligt underlagsmaterial för byggandet av en ny bro över Ångermanälven vid Veda och anslutande väg.

I september 1991 uppmanades Naturvårdsverket av Naturskyddsföreningen att begära att regeringen skulle pröva Vedaprojektet enligt 4 kap. naturresurslagen. Naturvårdsverket meddelade då att man vid det tillfället inte avsåg att gå in med någon begäran till regeringen om en prövning enligt 4 kap. naturresurslagen av projektet. Som skäl angavs att hushållningsbestämmelserna i naturresurslagen skall tillämpas vid beslut enligt väglagen.

När regeringen – den nuvarande – senare remitterade frågan om huruvida Vedaprojektet borde prövas enligt 4 kap. naturresurslagen, svarade Naturvårdsverket i april 1992 att en sådan prövning borde ske med hänsyn till projektets omfattning – tydligen hade man på Naturvårdsverket då ändrat uppfattning. Man ansåg att det var en satsning på vägtrafiken, som skulle göra det svårare att uppnå de nationella utsläppsmålen.

Men sedan har Naturvårdsverket inte överklagat den arbetsplan för projektet som Vägverket beslutade om den 25 januari i år. Länsstyrelsen, som enligt naturresurslagen faktiskt skall ha tillsyn över hushållningen med naturresurser, har hela tiden ansett att projektet går att förena med naturresurslagens bestämmelser.

De som arbetat med projektet sedan 1987 har fram till förra våren inte mött några invändningar från ansvariga statliga myndigheter.

Här åberopas lokala intressen, men sådana finns alltid när det handlar om projekt som ger sysselsättning. Detta kan alltså inte ständigt vara ett skäl till att prövning skall göras enligt 4 kap. naturresurslagen.

Vi har, som jag har svarat, ansett att vi kan bedöma hushållningsbestämmelserna i naturresurslagen utifrån befintligt underlag.

Anf. 111 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Men, statsrådet Thurdin, det gäller här ett väldigt speciellt område. Det är ju inte särskilt många områden som utpekats i NRL som riksintressen. Det markerar att riksdagen har ansett just det här aktuella området vara extra viktigt. Det är ju inte vilken vägsnutt som helst som det här skall bedömas utifrån.

Även statsrådet vet att det också i länsstyrelserna, som skall vara statens förlängda arm, finns mycket av lokala intressen. Det är därför som regeringen har möjligheter här. Naturvårdsverket har, såvitt jag förstår av dess svar till regeringen på gjorda förfrågan, begärt en prövning av ärendet.

Återigen upprepar jag min fråga: Vilka områden skall komma i fråga för en prövning om inte ett område som Vedaområdet, som ju är av stort riksintresse?

Det kanske betraktas som en fräckhet, men jag undrar hur det förhåller sig. Statsrådet kommer ju själv från området i fråga, och jag vet att det är ett väldigt tryck på politiker från den landsändan att de skall verka för området. Jag undrar alltså om detta på något sätt har påverkat beslutet att inte göra en prövning enligt 4 kap. naturresurslagen.

Anf. 112 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Vi har ett tryck på oss i alla projekt, som måste komma till stånd vare sig vi prövar enligt 4 kap. eller, som i det här fallet, har begärt en redovisning enligt 6 kap. Det här trycket på oss i frågan har inte påverkat oss ett enda dugg, hävdar jag.

Däremot påverkas frågan av hur det ser ut i dag. Det gäller t.ex. trafiken. Det blir ju sex mil extra väg i förhållande till projektet. Det handlar om tung trafik och långa backar. Sett till miljöskyddslagstiftningen bidrar denna trafik till enorma utsläpp i området.

Såväl Naturvårdsverket eller någon annan statlig myndighet som länsstyrelsen eller en kommun kan begära en prövning. Men för den skull är det inte alltid så att regeringen därmed måste tillmötesgå framställd begäran. När man lyssnar på Kent Carlsson kan man få uppfattningen att vi, så fort Naturvårdsverket begär en prövning eller det sker en överprövning av t.ex. strandskyddet, är tvungna att säga att man har rätt i varje fråga.

Vår bedömning kvarstår således. Däremot handlar det här inte om att vi hanterar detta på ett nonchalant sätt, vilket den förra regeringen kanske gjorde.

Anf. 113 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Den miljöbedömning som statsrådet här nämner – hon talar t.ex. om den långa gamla vägen – kan även göras i samband med den strängare prövning som Naturvårdsverket har krävt.

Återigen upprepar jag frågan: Vilka områden kan bli aktuella för den här stränga formen av prövning om inte ett sådant här område som är inskrivet som ett riksintresse i naturresurslagen blir det? Det vore ju en annan sak om det handlade om ett område i Stockholmstrakten som redan är hårt trafikerat och som inte är upptaget som ett riksintresse. I det senare fallet kan jag förstå regeringens val.

Men här har riksdagen uttalat att det är fråga om ett speciellt riksintresse. Konsekvensen av förda resonemang måste bli att statsrådet framför till riksdagen att detta med riksintresse skall tas bort från naturresurslagen, eftersom det ändå inte betyder någonting.

Anf. 114 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Jag måste ändå lyfta fram vad naturresurslagen står för. En prövning enligt 4 kap. innebär nämligen inte att man automatiskt säger nej. I stället innebär en sådan här prövning att man tittar på olika alternativ och presenterar en vettig lösning utifrån de förutsättningar som finns.

Inte heller innebär en prövning enligt nämnda kapitel ett totalförbud i områden som är av riksintresse. I stället ställs riksintressen mot varandra, och så sker ju i det här exemplet. Det är klart att avvägningar alltid måste göras när ett ärende bedöms enligt naturresurslagen.

Sedan skall vi komma ihåg att det är länsstyrelsen själv som ritat gränserna i det här området, så det har vi inte gjort centralt. De här gränserna har alltså tagits fram tidigare av kommuner och länsstyrelser.

Anf. 115 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Jo, men varför kan inte den typ av miljöprövning som statsrådet nu nämner göras enligt 4 kap. naturresurslagen? Varför kunde man inte från riksdagens och regeringens sida, från statens sida, markera att Veddaområdet är extra viktigt, därför att det är upptaget som ett riksintresse? Då skulle man ju få en prövning.

Det märkliga här tycker jag är att regeringen har valt att inte tillämpa 4 kap. I stället begär man in underlag från länsstyrelse och kommun.

Jag befarar att det lokala intresset ibland, tyvärr, blir så starkt – så är det i många sådana här frågor – t.ex. när det gäller arbetstillfällen att man blundar litet grand för andra intressen. Det är sådant som statsrådet och regeringen på riksdagens uppdrag har i uppgift att bevaka.

Jag återupprepar ännu en gång min fråga: Vilka områden är det som skulle kunna bli föremål för en sådan här prövning om inte det här aktuella området blir det?

Anf. 116 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Naturligtvis är det både området och verksamhetens omfattning som avgör om man prövar enligt 4 kap.

Jag vill ändå lyfta fram den historiska bakgrunden. Vi har nämligen en mängd ärvda ärenden på vårt bord, och vi anser att ärendena skall hanteras på samma sätt.

Kent Carlsson kommer från Stockholm. Ibland undrar jag varför stockholmarna intresserar sig så väldigt mycket för områden i Norrland när de inte är så intresserade av Stockholm. Där bor ju ändå väldigt många människor som också behöver en god livsmiljö. Misstanken infinner sig att man vill omfördela och omprioritera när det gäller olika kapitalinsatser. Men jag skall inte vara så stygg mot Kent Carlsson, eftersom jag inte tror att han har framställt sin fråga från den utgångspunkten.

Vi har fattat beslut enligt 4 kap. Vi har fattat beslut om en prövning beträffande Karlstad flygplats. Vi har fattat beslut om en prövning av riksbangods syd. Vidare är frågan om Öresundsbron föremål för prövning. Det är riksdagen som de facto en gång beslutat om det.

Anf. 117 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Birgitta Hambræus har frågat mig om jag är villig att ta initiativ för att vittnens situation skall förbättras vid våra domstolar.

Vittnen har en mycket central roll i brottsutredningar och brottmålsrättegångar. Vittnesmålet är ofta en förutsättning för att brott skall kunna beivras. Att vittna är därför också en medborgerlig skyldighet. Den innebär bl.a. att man som vittne är skyldig att inställa sig inför domstolen, avlägga ed och avge sitt vittnesmål. Förpliktelserna är sanktionerade genom vite, hämtning och häktning enligt regler i rättegångsbalken. Anledningen till detta är just vittnesmålets stora betydelse för rättegångarna.

Enligt Birgitta Hambræus verkar samhället inte förstå vittnens utsatta situation. Jag kan inte hålla med om att det allmänna saknar den förståelsen.

Jag vill först nämna ett initiativ som har tagits inom mitt departement för att förbättra skyddet för vittnen – och målsägande – mot hot och våld i samband med förundersökning och rättegång. I en nyligen färdigställd departementspromemoria (Ds 1993:29) föreslås att uppgifter om ålder, yrke och bostadsadress inte skall framgå av handlingar som delges den tilltalade och att domstolen inte heller i onödan skall ställa frågor om sådana uppgifter. Förslaget innebär självklart – vilket också sägs i promemorian – ingen garanti för att den tilltalade inte får del av uppgifterna på annat sätt; de framgår ju t.ex. av rättsens akt. Men för den som är vittne torde vetskapen om att uppgifterna inte automatiskt kommer till den tilltalades kännedom innebära en klar förbättring jämfört med i dag.

Jag känner till den kritik som har riktats mot kallelseblanketternas utformning, och jag har förståelse för att den som är beredd att vittna vid en rättegång kan uppleva t.ex. viteshotet som obehagligt och orättvist. Tyvärr är långt ifrån alla vittnen beredda att medverka frivilligt. Det är därför det finns regler om bl.a. vite och hämtning, liksom det finns regler om att vittnena skall informeras om detta i kallelsen. Stor möda har lagts ned inom domstolsväsendet på att göra kallelser och andra skrivelser korrekta och lättbegripliga. Jag tror inte att det är möjligt att komma mycket längre här.

Att många människor känner obehag inför uppgiften att vittna är knappast något som man kan komma till rätta med genom förändrad lagstiftning. Det är ofrånkomligt att t.ex. försvararen i ett brottmål ställer ingående frågor till motpartens vittne. Rätten skall dock avvisa frågor som uppenbart inte hör till saken eller som är förvirrande eller på annat sätt otillbörliga. Om det finns anledning till att ett vittne av rädsla eller annan orsak inte fritt berättar sanningen, får rätten förordna att t.ex. den tilltalade inte får vara närvarande vid förhöret. Domstolens personal och åklagarna är väl medvetna om vittnens situation, och jag utgår från att de gör vad de kan för att rättegången inte skall innebära ett onödigt obehag och att man försöker se till att vittnet och den tilltalade inte behöver tillbringa pauser eller annan väntetid i samma lokaler. Frågan om domstolarnas väntrum har nyligen behandlats i ett betänkande från justitieutskottet (bet. 1992/93:JuU24), och jag tänker därför inte närmare gå in på den frågan.

Jag delar Birgitta Hambraeus uppfattning att det är viktigt att den som blir vittne till ett brott vågar framträda och avge sitt vittnesmål. Inte minst genom den centrala roll som vittnena har i det rättsliga förfarandet måste vi visa att vi värdesätter de insatser vittnena gör för att vårt rättsväsende skall fungera väl.

Anf. 118 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för ett utförligt svar på min fråga. Vi är alltså alldeles överens om att det är oerhört väsentligt att vittnen vågar vittna och att samhället verkligen värdesätter detta. Men sedan är frågan hur man åstadkommer detta.

Som jag ser det är den stora risken kanske inte att vittnen när de väl har identifierats inte dyker upp utan snarast att de låter bli att identifiera sig, så att polisen inte har möjlighet att kalla dem, dvs. att de försvinner från platsen, att de inte vill blanda sig i och att de vet att det är obehagligt, osv.

Jag skulle vilja ställa ytterligare en fråga till justitieministern. Vore det inte lämpligt att regeringen ändå tog upp samtal med domstolarna och kanske rent av instruerade dem om att de alltid bör ha någon värd som talar om för vittnena vilka rättigheter som de har, t.ex. det oerhört väsentliga att den tilltalade inte nödvändigtvis behöver vara närvarande. Man kan tänka sig t.ex. att någon har varit vittne till ett våldsbrott, vilket är en oerhört obehaglig upplevelse, en oerhört rå misshandel. Som jag refererade i min fråga kan den som har varit vittne till detta plötsligt sitta ensam i samma rum som denna flåbuse. Man kan förstå att det kan upplevas som fruktansvärt, och sådant skall ingen behöva utsättas för. Jag undrar därför vad justitieministern säger om detta.

Anf. 119 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Jag tror att Birgitta Hambraeus och jag är helt överens. Jag har utformat mitt svar med utgångspunkt i vittnen generellt. Och det talas i frågan också om vittnen som har sett ett brott begås.

Jag tycker samtidigt att det är intressant att Birgitta Hambraeus nu också tar upp brottsoffret som vittne eller som målsägande. Som jag tror att de flesta känner till hör nämligen brottsofferfrågorna till en av mina hjärtefrågor. Den promemoria som jag nämnde i mitt svar behandlar just brottsofferfrågorna. Den heter Brottsoffret i fokus. Där tas viktiga förändringar upp, inte i form av värdinnor, men rätt till stödperson för den som är brottsoffer att ha med sig vid förhör och vid rättegång, med helt andra möjligheter än vad vi har i dag.

Även andra frågor som syftar till att skapa trygghet för brottsoffren även i deras roll som vittnen tas upp i promemorian.

Jag kan även nämna att jag varje gång som jag är på ett domstolsbesök, vilket jag är ofta, är en av mina stående frågor: Hur hanterar ni situationen när vittnen och gärningsmannen kommer och väntar? Jag tror att det är ett effektivt sätt att skapa medvetenhet för att man sedan med enkla medel skall vidta rätt åtgärder.

Anf. 120 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Det kanske även vore lämpligt med en stödperson för vittnena, även om de inte själva har blivit brottsoffer. Om det är fråga om en tillräckligt rå misshandel, kanske vittnet inte vill träffa den som utsätter medmänniskor för misshandel. Vittnena bör verkligen få reda på att de inte behöver vara närvarande utan att de kan få lämna sina vittnesmål utan att behöva konfronteras med den som är anklagad. Det tror jag kunde vara bra.

Anf. 121 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Den promemoria som jag nämnde innehåller otroligt mycket. Bl.a. innebär den en ökad skyldighet för inblandade myndigheter att lämna information om rättigheter, därför att berörda personer i den svåra och känsliga situation som de ofta befinner sig i ofta saknar kraft att ta reda på sina rättigheter.

Anf. 122 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Detta gläder mig mycket. Den promemorian är tydligen vad vi behövde.

Nyligen har några personer som kallar sig för Våga värna varandra fått ett pris som kallas Sociala uppfinningspriset. De menar att man måste skapa en stämning i samhället som gör att det är självklart att vi alla skall vara solidariska. När någon utsätts för brott skall vi vittna.

Jag tycker att man kanske skall överväga om man inte skall utgå från detta i den första kallelsen till ett vittne, att man inte utgår från att vittnet måste tvingas och att det är fråga om skyldighet, osv.

Anf. 123 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Jag förstår det resonemanget, och jag förstår också, som jag sade i svaret, reaktionen från det ordinära vittnet. Men som jag också sade i mitt svar är det väldigt många som av andra skäl, av oss icke accepterade skäl, underlåter att komma. Därför är det också viktigt att man informerar om vilka konsekvenser som följer av ett uteblivande. Men formuleringarna i denna information är naturligtvis väldigt viktiga. Jag har också plockat fram ett exempel på den kallelse som Stockholms tingsrätt använder. Jag måste säga att formuleringarna i den kallelsen inte kan betraktas som stötande.

Anf. 124 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Jag är glad över att ha fått reda på detta, och jag hoppas att det kommer att bli allmänt känt att det är oerhört väsentligt för samhällets bestånd att människor är villiga att värna brottsoffer genom att vittna, att kunna röja sin identitet och veta att de får allt stöd från samhället då, att samhället utgår från att vi skall vara solidariska med varandra och att behandlingen av vittnen också skall utformas på ett sådant sätt att människor inte skall behöva uppleva onödigt obehag.

Anf. 125 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Jag skulle vilja utvidga detta till att säga att det inte gäller bara i vittnessituationen utan att vi på alla fronter måste arbeta för att vi som

samhällsmedborgare också känner ett gemensamt ansvar för varandra i form av att vi ställer upp och vittnar, i form av att vi tar ansvar för vårt handlande och i form av att vi ger andra människor stöd på olika sätt.

Överläggningen var härmed avslutad.

20 § Svar på fråga 1992/93:683 om narkotikamissbruket på fängelserna

Anf. 126 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att medverka till för att narkotikabekämpningen vid fängelserna skall bedrivas effektivt.

Denna fråga har diskuterats här i riksdagen vid ett par tillfällen under det senaste halvåret. Med anledning av en interpellation från just Sten Andersson lämnade jag den 20 november 1992 en utförlig redogörelse för de insatser som görs för att komma till rätta med narkotikaproblemet inom kriminalvården.

I ett frågesvar den 19 januari i år redogjorde jag för bakgrunden till den förändrade inriktningen av visitationspatrullernas verksamhet. Kriminalvårdsstyrelsens syfte med den förändringen är självfallet att förstärka kontrollen av narkotika. Jag utgick då liksom jag gör i dag från att Kriminalvårdsstyrelsen följer upp resultatet av verksamhetsförändringen och vidtar åtgärder om den förväntade ökade kontrollinsatsen inte uppnås.

Jag har inte möjlighet att inom ramen för frågeinstitutet åter redovisa samtliga de åtgärder som krävs för att nå målet med narkotikafria anstalter. Men jag vill dock i sammanhanget nämna att en av Fängelseutredningens uppgifter är att föreslå åtgärder för att minska förekomsten av narkotika på fängelserna. Utredningen skall enligt sina direktiv bl.a. ta ställning till om det behövs utvidgade kontrollmöjligheter för att förhindra införsel och missbruk av narkotika på anstalterna. Utredningen har även uppmärksammat på de förändringar som aviseras beträffande visitationspatrullernas verksamhet. Fängelseutredningen kommer att redovisa bl.a. denna fråga i ett betänkande i sommar.

Jag avser således att återkomma till frågan om vilka ytterligare åtgärder som krävs för att förbättra narkotikabekämpningen vid fängelserna. Målsättningen för detta arbete är självklart att hålla fängelserna fria från narkotika.

Anf. 127 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Jag känner väl till att vi länge och mycket har debatterat de här frågorna. Jag känner också till statsrådets uppfattningar om målsättningen att våra fängelser skall bli fria från narkotika. Det är också klart att vi i riksdagen inte skall detaljstyra hur man skall agera hos olika myndigheter.

Det som gör den här frågan litet knepig är det faktum att vi alla är överens om att vi skall ha som mål att ha narkotikafria anstalter, men att man i olika

regioner har totalt olika uppfattning om hur det här målet skall nås. Jag kan hålla med dem inom polisen och personalen på våra fängelser som kallar detta för någon form av experiment. Den statistik som man har presenterat är sådan statistik som man ibland kan bevisa vad som helst med, om man har sådana avsikter.

Nu skall vi följa upp resultatet av den här förändringen. Men jag skulle ändå till slut vilja ställa en fråga till statsrådet: Är inte statsrådet orolig för att de trots allt skilda behandlingsmetoderna i de olika regionerna kan få som effekt att vi inte når det mål som vi alla är överens om, nämligen så långt som möjligt narkotikafria anstalter?

Anf. 128 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Jag tror egentligen tvärtom. Jag tror att om vi tar vara på de idéer, den kraft och de personer som finns på olika håll kan vi också få ett bättre resultat. Jag tror att Sten Andersson och jag kan vara helt överens om att verksamheten med mera centraliserade visitationspatruller inte precis har gett oss narkotikafria fängelser. Därför gäller det att vi arbetar vidare och tar vara på de olika idéer som finns.

Jag vill också passa på att påpeka att det just nu pågår ett intensivt arbete både från Kriminalvårdsstyrelsens sida, för att utöva påverkan utåt i verksamheten, och inom regioner och enskilda anstalter. Det som är positivt är att man på alla håll har börjat fokusera sig mer och mer på narkotikaproblemet, med målsättningen att få narkotikafria fängelser. Jag är som sagt övertygad om att det viktiga är att man vet hur man arbetar, inte att man arbetar likadant på alla håll.

Anf. 129 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! De här patrullerna har inte, säger statsrådet, åstadkommit narkotikafria anstalter. Nej, men det hade väl knappast någon kunnat begära heller. De har varit till mycket god hjälp och har faktiskt tagit mycket knark, sprängmedel, vapen och annat som inte skall förekomma hos interner på våra fängelser.

Det som är så egendomligt är det faktum att man i vissa regioner i stort skall behålla de här patrullerna. I andra regioner skall de försvinna. Det är det som gör att man ibland tvivlar litet på om det är rätt väg vi i dag har beträtt.

Jag noterar av svaret att man snart skall följa upp detta och se om det har inneburit något positivt. Jag hoppas att man, om det visar sig att detta inte är bra, i slutänden inte är fylld av prestige, utan att man kan gå tillbaka till det gamla sättet, om det skulle visa sig att det kanske trots allt var bättre.

Anf. 130 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! I alla sammanhang är det viktigt att vi ser till målen och inte är prestigefyllda. Jag utgår ifrån att de ute i verksamheten också arbetar på det sättet.

För att det inte skall bli någon missuppfattning vill jag påpeka att förändringen av visitationspatrullernas verksamhet endast har aviserats. Förändringarna kommer under det kommande budgetåret. Det är då vi får anled-

Svar på frågor

ning att följa upp dem. Men detta kommer samtidigt som vi har mycket tydliga markeringar om vad som är målsättningen när det gäller narkotika.

Anf. 131 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag har noterat och säkert många med mig att statsrådet säger att förändringarna har aviserats, det är inte till hundra procent bestämt ännu. Låt oss se.

Vi skall i alla fall inte från någon sida lida av prestige, utan vi skall vara öppna för olika alternativ, framför allt för att få det bästa resultatet, alltså knarkfria fängelser.

Överläggningen var härmed avslutad.

21 § Svar på fråga 1992/93:685 om tidpunkten för förslag till ny lagstiftning om rattfylleri och sjöfylleri

Anf. 132 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Elver Jonsson har frågat mig vid vilken tidpunkt regeringen avser att förelägga riksdagen förslag till ny lagstiftning med anledning av Väg- och sjöfyllerikommitténs förslag.

Regeringen har i olika sammanhang gjort klart att en skärpning av rattfyllerilagstiftningen är påkallad. Regeringens inställning i detta hänseende klargjordes redan i regeringsförklaringen år 1991. Några månader efter det att den borgerliga regeringen tillträdde tillsattes också Väg- och sjöfyllerikommittén. Elver Jonsson har ingått som ledamot av kommittén, som i december förra året överlämnade sitt betänkande Grovt rattfylleri och Sjöfylleri (SOU 1992:131).

I betänkandet föreslås skärpningar på både rattfylleri- och sjöfyllerilagstiftningens områden. Bl.a. föreslås en sänkning av gränsvärdet för grovt rattfylleri från 1,5 promille alkohol i blodet till 1,0 promille. Ett motsvarande gränsvärde för grovt sjöfylleri föreslås också. Vidare föreslås att straffmaximum för dessa brott höjs från ett till två års fängelse och att fängelse som påföljd skall komma till användning i en avsevärt högre utsträckning än tidigare.

Betänkandet har nu remissbehandlats. Remisstiden gick ut den 3 maj 1993. Målsättningen är att en proposition skall överlämnas till riksdagen under hösten, och att de nya reglerna skall träda i kraft den 1 januari 1994.

Det aktuella ärendet har således hög prioritet inom Justitiedepartementet och beredningsarbetet bedrivs skyndsamt. Jag vill dock betona vikten av att lagstiftningsarbete bedrivs med noggrannhet så att inte rättsmätiga rättssäkerhetsaspekter eftersätts.

Anf. 133 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret, som visserligen var kort, men det var en klar deklaration, som tog sin avstamp i den regeringsdeklaration som citerades. Där nämns att man eftersträvar ett sänkt gräns-

värde när det gäller det grövre rattfylleriet, skärpta straffpåföljder och att äntligen en promilleregler i sjöfylleribekämpningen skall komma till stånd.

Sedan sade statsrådet också att detta har hög prioritet. Jag får väl ta det som ett löfte om att det icke kan tänkas bli någon förskjutning i ikraftträdandet. Jag tycker för egen del att regeringen, och även justitieministern, ibland överdriver rättssäkerhetsaspekter som motiv för att det skall dröja väldigt länge. Remisskrivarna behöver kanske inte så många månader alltid, utan att man för den skull äventyrar rättssäkerheten. Vi har för övrigt i början av den här frågedebatten hört beröm till regeringen för hur snabb man var i en annan fråga, där man kunde lagstifta över några dygn. Därför tror jag att vi inte alltför ofta skall ta till rättssäkerhetsaspekten när det dröjer.

Justitieministern nämnde inte ett par andra viktiga punkter när det gäller att få en bättre ordning på trafiknykterheten. Det var att också personkontrollen för återlämnandet av indraget körkort på grund av onykterhet i trafik skall ske med betydligt större insats än hittills. Intressant är, och det kan väl vara min kommentar, att den skärpning som är på gång har en stor folklig acceptans, därför att man är på det klara med hur farlig just onykterheten i trafiken är.

Min tillägsfråga, fru statsråd, blir: Kommer regeringen med tanke på semesterperioden och med tanke på att vi har en båtsäsong som i sig är ett faromoment och som omfattar sju månader att gå ut med någon information som skulle kunna slå fast den princip som regering och utredare är överens om, nämligen att alkohol och trafik inte är förenliga?

Anf. 134 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Jag kan intyga att jag vid alla tillfällen som ges påpekar att alkohol och bilkörning icke går ihop.

Lämnandet av information till trafikanterna och till medborgarna över huvudet taget i denna typ av frågor måste vara en skyldighet som åvilar Trafiksäkerhetsverket. Körkortsfrågorna, som Elver Jonsson också kom in på, ligger under Kommunikationsdepartementet, även om vi arbetar parallellt med dessa frågor.

För att inget skall lämnas hängande i luften vill jag också ta upp tråden om snabbheten. Först vill jag ge en eloge till den kommitté där Elver Jonsson medverkade. På ett års tid arbetade den fram sitt mycket omfattande betänkande, där många svåra frågor behandlades. Men bl.a. eftersom det gäller många och svåra frågor är det viktigt att remissinstanserna har åtminstone den minimitid som lagen normalt föreskriver till sitt förfogande.

Jag kan nämna att det så sent som i dag kom en skrivelse från ett antal remissinstanser, inte i just denna fråga utan med generell inriktning, vilka redovisade problemen med de korta remisstiderna. De är ju i praktiken korta, eftersom en remissinstans ofta i sin tur måste vända sig till underremissinstanser, som måste samla ihop sina medarbetare.

Skall vi åstadkomma ett gediget arbete, måste vi räkna med att det tar tid. Det är i extrema situationer som vi kan göra sådana avsteg som i den aktuella barnpornografifrågan. Men skulle vi arbeta så i alla frågor, skulle vi totalt sett inte hinna med så många ärenden.

Anf. 135 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Tack för den komplettering, fru statsråd. Jag är inte riktigt överens med fru statsrådet om att en kortare remisstid alltid är till men. Det är stor skillnad mellan några dygn och ett halvår. Frågorna om nykterheten i trafiken har diskuterats i årtal av presumtiva remissinstanser. Det är inga nya frågor. Därför tycker jag att man möjligen kunde agera litet snabbare.

Justitieministern nämnde Trafiksäkerhetsverket, som ju gått en salig död till mötes, men sedan återuppstått i form av Vägverket. Det var väl det som avsågs. Men vi har också Sjösäkerhetsrådet, de frivilliga motororganisationerna och en rad andra intressenter som kan medverka.

Herr talman! Jag uppskattade också att justitieministern inte försummar något tillfälle att påpeka det angelägna i att vi får en nyktrare trafik. Jag skulle vilja uppmuntra justitieministern att fortsätta med det. Det är just nu den kanske främsta insatsen i avvaktan på en ny och bättre lagstiftning.

Anf. 136 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Jag kan inte riktigt hålla med Elver Jonsson om att kommitténs förslag inte innehöll några nyheter. Det är inga nyheter när det gäller promillegränser och synen på straff. Inte heller sjöfyllerifrågan är i sig någon nyhet, men det har tidigare inte funnits några realistiska förslag på den punkten. Att sådana nu finns är en nyhet. Det finns även en del andra nyheter, inte i form av förslag men i form av resonemang. Det är i de fallen min förhoppning att vi skall kunna skapa förslag att överlämna till riksdagen. Men det är av naturliga skäl inte så enkelt och kan inte gå så snabbt.

Överläggningen var härmed avslutad.

22 § Svar på fråga 1992/93:695 om säpos samarbete med Israels underrättelsetjänst

Anf. 137 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Kent Carlsson har frågat mig om regeringen har gett säkerhetspolisen tillstånd att bedriva samarbete med Israels säkerhetstjänst.

Jag vill betona att det internationella samarbetet är mycket viktigt såväl för säkerhetspolisen som för den öppna polisverksamheten. Utan detta samarbete skulle det vara svårt att lösa en stor del av de grövre organiserade brotten. Det är emellertid viktigt att man iakttar försiktighet i samarbetet med andra länder. Detta gäller särskilt inom säkerhetspolisens område. Sedan några år tillbaka tillämpas därför den ordningen att säkerhetspolisen anmäler till det ansvariga statsrådet när säkerhetspolisen för första gången inleder samarbete med ett annat land. Detta förfaringssätt vilar på ett förslag av Säpokommittén. För att stärka den demokratiska insynen i säpos arbete, och då också naturligtvis kontrollen över vilka länder säkerhetspolisen samarbetar med, har Rikspolisstyrelsen parlamentariskt sammansatta styrelse ansvaret att en gång om året eller vid behov särskilt granska säkerhetspolisen. Om denna granskning föranleder synpunkter skall dessa överlämnas till regeringen.

När det sedan kommer till frågan vilka länder säkerhetspolisen samarbetar med är detta av kvalificerat hemlig natur, varför Kent Carlsson säkert förstår att jag inte här i kammaren kan lämna denna uppgift.

Prot. 1992/93:115
25 maj 1993

Svar på frågor

Anf. 138 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Jag får tacka för svaret. Att det är fråga om hemliga uppgifter har jag förstått, eftersom riksdagens utredningstjänst vid sina kontakter med säpo inte ens har kunnat få säpo att tala om vem det är som skall besluta om huruvida samarbete skall inledas med en annan stat. Det är ett kanske litet överdrivet hemlighetsmakeri.

Att säpo har haft samarbete med Israel är helt klart. Det finns sådana uppgifter även från säpo, och det är ett sådant samarbete som många säkerhetstjänster internationellt har haft. Om man har det i dag är mera osäkert.

Jag har försökt att tänka litet logiskt i frågan om säpo har ett sådant samarbete. När man avger yttranden om palestinier som söker asyl eller som begär uppehållstillstånd i vårt land – det finns ganska många sådana fall – och ofta yrkar avslag på dessa ansökningar, måste man få uppgifterna någonstans ifrån.

Under den senaste månaden har säpo i Malmö kallat på palestinier som antingen är svenska medborgare eller som har uppehållstillstånd i vårt land och ställt ganska obehagliga frågor om dessa personers åsikter, om fredsprocessen och annat sådant. Sådant kan vara tveksamt med tanke på den åsiktsfrihet som råder i vårt land.

Både när det gäller uppgifter för bedömning av asylsökande och när det gäller det som nu har hänt i Malmö kan man fråga sig: Varifrån kommer uppgifterna, och vem har initierat detta?

I Norge var denna fråga på tapeten för två år sedan. Det var en skandal, där säpochefen fick avgå. Man hade låtit Mossad-agenter komma till Oslo för att höra palestinier. Man har där nu ändrat sin strategi för att få en fylligare bild och för att klara sina förpliktelser enligt terroristkonventionerna. Den norska säkerhetspolisen kollar numera uppgifter också med palestinska organisationer, för att få en balanserad bild.

Vad jag känner oro för – och där är det möjligt att jag inte kan få något bra svar från statsrådet – är läget för de palestinier som söker asyl här och huruvida deras namn lämnas ut till Israel. Israel betraktar i princip alla palestinier som möjliga terrorister. Jag vill fråga statsrådet om hon kan garantera att så inte sker. Kan statsrådet tänka sig att ge säpo signaler om ett bredare samarbete vad gäller just denna grupp av asylsökande?

Anf. 139 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Detta är en litet egendomlig situation. Kent Carlsson står här väl medveten om att allt det som han frågar efter är sådant som är kvalificerat hemligt, men ställer ändå dessa frågor.

Vidare har jag i mitt svar sagt att säpos verksamhet står under kontroll av Rikspolisstyrelsens parlamentariskt sammansatta styrelse. Den har rätt att vid behov särskilt granska säkerhetspolisen. Sedan får den inte springa till Kent Carlsson och tala om vad den sett, men Kent Carlssons parti är representerat bl.a. genom vice ordföranden i Rikspolisstyrelsens styrelse. Den

oro som Kent Carlsson känner borde rimligen Kent Carlsson kanalisera till sin partiföreträdare eller någon annan som han har förtroende för. Han kan be vederbörande att särskilt granska detta, och då har styrelsen möjlighet att göra påpekanden för regeringen, om det finns skäl till detta.

Anf. 140 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Jag blir aningen upprörd. Riksdagen har en kontrollerande funktion i förhållande till regeringen, och regeringen har här ett uppdrag från riksdagen att årligen utfärda riktlinjer för säkerhetspolisen. Statsrådet har möjlighet att informera sig om säkerhetspolisens arbete genom att kalla till sig företrädare för den. Att jag inte skulle ha rätt att ens ställa frågorna till statsrådet tycker jag uppriktigt sagt är ett märkligt uttalande av justitieministern.

Det är klart att detta är problematiskt. Det rör sig om en hemlig verksamhet. Men jag måste som folkvald ha möjlighet till kontroll av om befogenheter överträds. Man får göra en avvägning mellan det hemlighetsmakeri som ibland är nödvändigt, och allmänintresset, att tillse att sekretess respekteras och att personuppgifter inte lämnas ut om så inte skall ske. Jag för givetvis dessa diskussioner med mina partikamrater i dessa organ. Men regeringen har ändå ett speciellt ansvar för de myndigheter som ligger under regeringen.

Anf. 141 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Självklart har vi ett ansvar. Men vi har också ett ansvar att inte offentligt göra uttalanden om ifall säkerhetspolisen samarbetar med det ena eller andra landets underrättelsetjänst.

Anf. 142 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! I så fall vill jag ställa frågan neutralt: Kan statsrådet garantera att sådana uppgifter om asylsökande inte lämnas ut till någon säkerhetstjänst utanför Sverige?

Överläggningen var härmed avslutad.

23 § Svar på fråga 1992/93:709 om föreskrifterna om häktning

Anf. 143 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Inger René har noterat att en person som dömts till ett hårt straff uppenbarligen kan släppas fri från häktet under en eventuell överklagandetid. Hon anser att detta inte stämmer överens med det allmänna rättsmedvetandet och har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta.

Häktning är ett s.k. straffprocessuellt tvångsmedel. Det innebär att häktning tillgrips för att man skall kunna genomföra en brottsutredning och en rättegång, säkerställa kommande verkställighet av ett eventuellt straff eller för att förhindra att den misstänkte begår nya brott. Häktningen är alltså inget straff. För att någon skall hållas häktad krävs att något av de särskilda häktningsskälerna är uppfyllt, dvs. att det föreligger risk att den misstänkte begår nya brott, undandrar sig lagföring eller straff eller att han undanröjer

bevis eller på annat sätt försvårar sakens utredning. Vid viss grövre brottslighet skall den misstänkte häktas om det inte är uppenbart att häktningsskäl saknas.

Det förhållandet att man av en underinstans dömts till ett mycket kännbart straff för allvarlig brottslighet är i sig inget häktningsskäl. Men om en person dömts till ett långvarigt fängelsestraff av tingsrätten utgör det en presumtion för häktning. I praktiken tillhör det också ovanligheterna att en person som dömts till ett sådant straff inte hålls häktad, eftersom domstolen kan utgå ifrån att det föreligger häktningsskäl, så länge inte annat framgår av utredningen. Det är emellertid ingen automatisk eller obligatorisk häktningsregel, utan domstolen har en skyldighet att i varje enskilt fall pröva om förutsättningarna för häktning föreligger (se t.ex. prop. 1986/87:112 s. 34 och bet. JuU 1987/88:7 s. 28). De möjligheter att genom häktning frihetsberöva någon innan lagakraftvunnen dom föreligger och som jag nu har redovisat, är enligt min mening väl avvägda. Jag vill här också påminna om FN-konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter och Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna. Bestämmelserna i dessa konventioner kan tolkas som ett förbud mot s.k. obligatorisk häktning. Mot denna bakgrund ser jag det som uteslutet att ändra reglerna i skärpande riktning.

Häktning får inte förväxlas med straff. För att ett straff skall kunna avtjänas krävs normalt att det finns en lagakraftvunnen dom. Detta är en grundläggande princip i en rättsstat.

Jag anser alltså att de regler vi har på detta område är väl avvägda och anpassade till de olika syften som bär upp reglerna.

Anf. 144 INGER RENÉ (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka för detta mycket uttömmande svar. Men jag är ändå inte riktigt nöjd, som statsrådet säkert förstår. Jag är säker på att vi båda anser att det är viktigt att lagstiftningen stämmer med det allmänna rättsmedvetandet. Jag skulle därför vilja ta upp ett exempel, ett generellt exempel.

Om en person döms till 4 års fängelse för våldtäkt eller våldtäkter och ändå inte frihetsberövas under en eventuell överklagandetid, ger det, enligt mitt förmenande, den signalen att våldtäkt inte är ett brott som samhället anser vara särskilt allvarligt. Det tycker jag är allvarligt. Därför undrar jag: Tycker justitieministern, och därmed samhället, att våldtäkt är ett allvarligt brott?

Anf. 145 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! För mig är det mycket enkelt att svara på frågan om jag ser våldtäkt som ett allvarligt brott. Det är en mycket allvarlig integritetskränkning, som vi klart måste ta avstånd från. Men det är också viktigt för mig att markera att ingen skall stämplas som gärningsman förrän det finns en lagakraftvunnen dom. Vi glömmar lätt bort den delen.

Jag var inne på reglerna för häktning i mitt svar. Om två års fängelse är minimistraff föreligger presumtion för att häktning skall ske. Det förekommer på en del håll en diskussion om ifall detta egentligen inte innebär ett brott mot de konventioner jag nyss nämnde, om förbud mot obligatorisk

häktning. Min uppfattning är att det inte är att jämföra med obligatorisk häktning, eftersom man kan slippa häktning om det går att bevisa att fara för nya brott, flyktfara osv. inte föreligger.

Det är inte så länge sedan jag här i kammaren besvarade en fråga med utgångspunkt i konventionerna. Frågan var om vi inte var tvungna att göra en ändring av svensk lagstiftning när det gäller just presumptionen för häktning. Jag menar att vi har funnit en rimlig balans mellan vår inriktning och de krav som ställs på oss utifrån.

Anf. 146 INGER RENÉ (m):

Herr talman! Jag är glad över det senaste justitieministern sade. Låt oss säga att strafflatituden för brottet i mitt exempel är 0–4 års fängelse och att en person döms till 4 år. Det innebär att straffsatsen är dubbel så hög som den lägsta straffsatsen för att häktning skall vara obligatorisk. Då är det, enligt mitt förmenande, begripligt att människor tycker att det är obegripligt att häktning inte är obligatorisk. Straffsatsen är ju dubbel så hög som den lägsta straffsatsen vid vilken häktning är obligatorisk. Förstår justitieministern mitt och andras resonemang?

Anf. 147 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! För det första vill jag påpeka att vi inte har obligatorisk häktning i Sverige. Vi har i vissa fall en presumption för häktningsskäl.

För det andra vill jag säga att det är fullt möjligt att hålla en person i häkte i avvaktan på prövning i hovrätten, under förutsättning att det finns misstanke om flykt och nya brott och på vissa andra grunder.

Men vi får inte blanda samman häktningen och straffet, om nu inte dessa grunder föreligger. Då måste vi avvakta den lagakraftvunna domen. Det är viktigt.

Jag förstår allmänhetens reaktioner. Men de beror också delvis på att allmänheten inte får den korrekta informationen.

Anf. 148 INGER RENÉ (m):

Herr talman! Människor får inte detta att gå ihop – en person döms till 4 års fängelse och är ändå på fri fot. Justitieministern sade att risk för brott inte får föreligga. Om personen under överklagandetiden uppsöker brottsplatsen – i mitt generella exempel ett känt kafé här i Stockholm – menar jag att det är ett försök att upprepa den brottsliga gärningen. Kan det stämma med det allmänna rättsmedvetandet i landet?

Anf. 149 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Nu är det inte längre fråga om ett generellt exempel. Jag hänvisar till det jag sade i mitt tidigare inlägg.

Anf. 150 INGER RENÉ (m):

Herr talman! Jag stryker uppgiften om kafét. Då är det ett generellt exempel.

Överläggningen var härmed avslutad.

Svar på frågor

Anf. 151 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Birgitta Dahl har bett mig redogöra för resultaten av de analyser som Finansdepartementets fördelningspolitiska grupp har gjort inför arbetet med kompletteringspropositionen.

Ulla Orring har frågat mig om jag avser att för riksdagen redovisa beräkningar av de fördelningspolitiska effekterna av den ekonomiska politiken.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Finansdepartementet har den 18 maj lämnat en utförlig fördelningspolitisk redovisning till finansutskottet. Studien är därmed offentlig handling. Redovisningen innehöll både resultaten i den analys som Birgitta Dahl efterfrågar och analyser av hur den samhällsekonomiska utvecklingen kan påverka fördelningsutfallet med den inriktning som Ulla Orring frågat om.

Jag vill därför hänvisa till denna utredning och i mitt svar endast i korthet lämna mina principiella synpunkter på fördelningsanalyser av olika förslag om skatter, socialförsäkringar och i den ekonomiska politiken.

En allsidig värdering av fördelningsutfallet måste enligt min mening omfatta både fördelningen av ekonomiska resurser och hela välfärdsfördelningen. Den kan inte endast avse fördelningen över några år, utan bör väga in fördelningen över livet och mellan generationer. En omfördelning som uppfattas som rättvis i ett kort perspektiv kan få negativa effekter på samhällsekonomin och skapa en orättvisa mellan generationer. Fördelningen av livsinkomster är betydligt jämnare än den årsvisa fördelningen av inkomster. En fokusering på direkta årsvisa effekter på disponibla inkomster riskerar därför att föra med sig en delvis oriktig betoning av omedelbara omfördelningsingrepp.

Finansdepartementets fördelningspolitiska grupp genomför löpande olika analyser av budget- och fördelningseffekter av ändringar i skatte- och transfereringsreglerna. Den metod som används är densamma som utvecklades inför skattereformen. Regelanalyser av detta slag är i stort sett den enda modell för fördelningsanalys av skatte- och transfereringsändringar som hittills utnyttjats av andra länders regeringskanslier och forskningsinstitut. Resultaten av beräkningarna används som internt arbetsmaterial tillsammans med åtskilliga andra underlag för att utforma den ekonomiska politiken.

Jag har för min del i flera sammanhang givit uttryck för den uppfattningen att statistiska regelanalyser kan ge en för begränsad bild av konsekvenserna av olika förändringar av de offentliga systemen för omfördelning. När ändringar genomförs som påverkar hushållens ekonomiska beteende eller för att påverka den allmänna samhällsekonomiska utvecklingen, fångas inte de väntade effekterna i en statistisk analys. Regelanalysen tar inte hänsyn till vad som skulle hända med hushållens ekonomi om inga förändringar vidtogs. Inte heller fångar den upp betydelsen av ekonomisk tillväxt, som är en förutsättning för att alla skall kunna få det bättre.

Det vi egentligen behöver är en dynamisk prognosmodell för inkomstfördelningen, där sambanden mellan befolkningsförändringar, samhällsekonomisk utveckling, omfördelningssystemens utformning och hushållens be-

teende efterbildas i ett längre tidsperspektiv. Anledningen till att bättre verktyg inte har tagits fram, är bristen på kunskap om de komplicerade sambanden mellan reglernas utformning, effekterna på hushållens arbetsutbud, sparande och konsumtion, samhällsekonomins förlopp och de långsiktiga verkningarna på fördelningen av välfärden.

Vi har nyligen återigen erfarit hur regelanalyser kan feltolkas som en prognos av det faktiska fördelningsutfallet. Trots denna risk måste vi fortsätta att använda analyserna internt i regeringskansliet. Det är enda sättet på vilket vi kan analysera de komplicerade kombinationseffekterna när vi samtidigt ändrar i flera olika skatter och transfereringar. Vål genomförda regelanalyser kan också ge indikationer på omfördelningssystemens betydelse i ett livsinkomstperspektiv. Modellerna används dessutom i stor omfattning till att beräkna nettobudgeteffekter av ändrade regler.

Finansdepartementet bedriver gemensamt med Statistiska centralbyrån ett utvecklingsarbete för att ta fram nya metoder med vilka utfallet i olika analyser bättre skall kunna värderas. Redogörelsen till finansutskottet innehöll några av de första exemplen på resultat av dessa metoder – och de var intressanta. Redogörelsen visar också att det fördelningspolitiska utfallet av att inte genomföra några förändringar har en helt annan profil än den gängse regelanalysen. Detta illustrerar svårigheterna med fördelningspolitiska studier. Det är därför värdefullt att utveckla olika metoder. Jag anser att denna utveckling har hög prioritet, och jag kommer att arbeta för detta.

Anf. 152 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret. Finansministern har i och för sig lämnat ett sakligt svar på frågan. Men trots allt verkar den fördelningspolitiska analysen som Anne Wibble refererar till ha stannat hos finansutskottet. Det är beklagligt.

Vi får ofta frågan: Vem är vinnare, och vem är förlorare? Dagens samhällsdebatt förs oftast, tyvärr, i dessa kortsiktiga termer. Kommunalarbetarförbundet utropar att barnfamiljerna är de stora förlorarna. Hyresgästernas förbund anser att det är hyresgästerna, osv. Vem ser helheten?

I min egenskap av beslutsfattare möts jag oftast av frågor om de fördelningspolitiska effekterna och den ekonomiska politiken som förs av regeringen. Går det att mäta välfärd och tillväxt i begripliga termer? Går det att på lång sikt se effekterna av åtgärderna inom politikens område, t.ex. med hjälp av regelanalysen – som har feltolkats?

Vi matas dagligen av budskap i medierna om kortsiktiga förändringar. Men hur och på vilket sätt vill regeringen presentera helheten bakom detta?

När vi nu befinner oss i skuggan av tillbakagången hos industrin med stor arbetslöshet som följd, är det ändå viktigt att värdera de insatser som görs. De insatser som görs för de arbetslösa är bra. Det är bra att få en tillväxt i industrin så att vi kan säkra välfärden och få en bra hälso- och sjukvård.

Går det att mäta och analysera det ekonomiska läget och strukturförändringarna så att det går att se helheten? Det är viktigt att trygga jobben, få en bra hälso- och sjukvård och skapa trygghet för de äldre och handikappade. Vad finns det för alternativ?

Anf. 153 BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på min fråga.

Svaret var framgångsrikt, dvs. att med hjälp av ordmassor gå som katten kring het gröt. Jag tänker inte nöja mig med de ordmassorna, även om de på många sätt är hedervärda. Visst är det svårt att göra korrekta jämförelser och beskrivningar.

Bakgrunden till min fråga var att, i anslutning till att kompletteringspropositionen lades fram framförde en partiledare i regeringen, Olof Johansson, i media att de beräkningar som hade redovisats i Finansdepartementet på hans begäran hade visat på att barnfamiljerna skulle drabbas så hårt av en del av besparingsförslagen att regeringen beslöt att lägga alla de förslagen åt sidan. Olof Johansson uttalade i Svenska Dagbladet att när regeringen fick finansens analys – den andra i ordningen – lades förslagen om besparingar på barnfamiljerna snabbt över på annat. Resultatet fick en direkt effekt på diskussionerna.

Jag har självklart försökt att få fram detta material. Detta har vägrats både mig och dem jag har skickat framför mig i olika skepnader – riksdagsgruppens kansli och riksdagens utredningstjänst. Bl.a. var argumentet att redovisningen var så förskräckligt dålig att man inte ville lämna ut den.

Jag har därför ett par kompletterande frågor. Är det material som finansutskottet fått detsamma som det som låg till grund för regeringens ställningstagande i anslutning till kompletteringspropositionen? Om inte, på vilket sätt har det ändrats? Delar finansministern Olof Johanssons värdering av de uppgifter som redovisats för regeringen? Är hans besked om regeringens beslut korrekta?

Anf. 154 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Låt mig börja med att svara på Birgitta Dahls sakfrågor. Det hon läste upp måste antingen vara felciterat eller i varje fall fel i sak. Det är lätt att konstatera. Ett av de förslag som lades fram i kompletteringspropositionen rör faktiskt barnfamiljer, nämligen förslaget gällande föräldraförsäkringen. Slutsatsen i det förslaget har ingen dragit av de studier som Birgitta Dahl har citerat.

Låt mig nämna att det alltid pågår ett utvecklingsarbete. Vi gör många beräkningar av effekter av enskilda åtgärder. De beräkningar som vi har gjort under resans gång har av naturliga skäl varit ett intressant men ofullständigt inslag i det beslutsunderlag som varje regering har.

Jag kan möjligen tillåta mig att beklaga att den regering som Birgitta Dahl tidigare tillhörde uppenbarligen inte fann det så angeläget att utveckla mer intressanta modeller utan lät sig nöjas med de statiska fördelningsmodellerna, som faktiskt inte visar tillräckligt väl vad det är fråga om.

Den fördelningspolitiska gruppen har därför lagt betydande möda på att utveckla modellerna så att de bättre visar vad som händer. Man jämför med någonting relevant, dvs. jämför t.ex. med vad som skulle hända om vi ingenting gjorde eller om vi gjorde något annat, eftersom det oftast är det som är det intressanta jämförelsealternativet.

Det visar sig då – det framgår också av den promemoria som lämnades till finansutskottet – att resultatet blir helt annorlunda. Det visar t.ex. att

låginkomsttagare skulle drabbas väsentligt mycket hårdare om man ingenting gjorde och att höginkomsttagare skulle ha sluppit mycket lindrigare undan om man ingenting gjorde.

Jag säger inte att detta är sanning med stort s, men jag konstaterar att utfallet är väldigt osäkert. Det väsentliga är att man vidareutvecklar de modeller som man har.

Jag hoppas kunna återkomma med en mera utvecklad analys i budgetpropositionen 1994 eller senast i kompletteringspropositionen nästa år. Jag beklagar att den analys som vi lämnade har stannat hos finansutskottets ledamöter. Det är dock lätt att få kopior därifrån, därför att det är en offentlig handling.

Anf. 155 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Jag tycker att svaret ger en belysning av svårigheten att få ett mätbart förhållande. I svaret sägs att man i EG-analysen inte tar hänsyn till vad som skulle hända med hushållens ekonomi om inga förändringar vidtogs. Jag tycker att det är en ganska viktig signal till svenska folket som borde komma fram. De kortsiktiga mätningar som görs om utfall för enskilda familjer och grupper av människor visar inte hela sanningen.

Jag undrar om inte metodarbetet kan påskyndas på något sätt, så att vi innan en ny budgetproposition läggs fram kan få någon form av analys från Finansdepartementet.

Anf. 156 BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Handlingen har inte stannat i finansutskottet. Jag har begärt den och fick den för en stund sedan. Jag skall ge Ulla Orring ett av de extra exemplar som jag begärde, så att Ulla Orring kan studera den genast.

Sedan kan jag konstatera att finansministern inte besvarade min första fråga, om det material som har redovisats för finansutskottet är detsamma som låg till grund för regeringens ställningstagande i kompletteringspropositionen.

Centerledaren Olof Johansson bekräftar i Svenska Dagbladet att det här materialet hade lett till att man lade de förslag som fanns om kraftiga nedskärningar av t.ex. barnbidraget och flerbarnstillägget åt sidan, därför att barnfamiljerna skulle ha drabbats så hårt. Det är ingenting som jag har hittat på, för det citatet finns. Olof Johansson har alltså själv tagit ställning till dessa förslag och bekräftat det i Svenska Dagbladet.

Det är mycket enkelt att i siffror visa – det framgår också av den redovisning som har lämnats till finansutskottet av regeringen – att barnfamiljer, låginkomsttagare och långtidssjuka hade drabbats hårdare än andra. Ingen regering skulle vara så tokig att den ingenting gjorde. Det intressanta att jämföra med skulle i så fall vara vad resultatet skulle bli om vår politik hade redovisats. Någon sådan jämförelse har inte gjorts.

Anf. 157 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Låt mig först konstatera att jag visst svarade på Birgitta Dahls första fråga. Jag sade att det material som nu har lämnats till finansutskottet är en vidareutveckling av det arbete som fanns tidigare. Därmed är

det inte exakt samma utan ett mer bearbetat och därmed mera värdefullt material, som bättre beskriver de mycket stora förändringar som det handlar om.

Om Birgitta Dahl vill diskutera med Olof Johansson föreslår jag att hon vänder sig direkt till honom i stället för att ställa frågor till mig. Jag svarar på frågor om den fördelningspolitiska analysen. Jag tycker nämligen att den fördelningspolitiska analysen är ganska viktig. Jag tycker framför allt att det är viktigt att man tar hänsyn till hur de åtgärder som genomförs påverkar människors beteende. Det var den typen av analys som vi initierade i samband med skattereformen. De regelförändringar som nu har genomförts eller är på gång beträffande socialförsäkringssystemet, skatter och många andra ting är egentligen av ungefär samma storleksordning som hela skattereformsarbetet vad gäller effekter på människors beteende i olika avseenden.

Som Birgitta Dahl väl vet tillsattes en grupp för att under flera år följa upp effekter på fördelning, tillväxt, sysselsättning och flera andra ting av skattereformen. Det vore väldigt förmätet att tro att man på en mycket kort tid kan få fram ett riktigt och rättvist resultat av en så ingående analys.

Jag vill . . .

Anf. 158 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag hemställer att de ärade talarna måtte respektera de taleregler som gäller. När den röda lampan tänds är taletiden slut.

Anf. 159 BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Jag upprepade min fråga därför att jag tydligt ville ha bekräftat av finansministern att det material som riksdagen har fått inte är det samma som låg till grund för regeringens beslut.

Jag lärde mig en sak i regeringen, och det är att en regering är en monolit utåt, hur mycket man än grälar inbördes innan besluten fattas. Därför tycker jag att jag kan kräva ett svar av finansministern på frågan om den beskrivning som Olof Johansson ger av regeringens skäl till beslutsfattande är korrekt. Jag utgår från att ni har samma uppfattning eftersom ni sitter i samma regering, annars skulle det vara högst uppseendeväckande.

Slutligen: Med den bearbetade redovisningen blir resultatet – jag tror att det också var meningen – att den enskilde som drabbas av sänkt ersättning i arbetslöshetskassan, av ökade bostadskostnader och annat försvinner och ingen bryr sig om honom eller henne.

Anf. 160 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Jag har verkligen fäst mig vid ett uttalande i svaret som jag tycker är väl värt att föra vidare, nämligen att väl genomförda regelanalyser kan ge indikationer på omfördelningssystemets betydelse i ett livsinkomstperspektiv.

De förändringar som nu sker sker i motvind. Motståndare till förändringarna talar om orättvisa, fel tidpunkt osv. Jag tycker att det är väldigt viktigt att man från Finansdepartementet visar, om det går, att individens välfärd ökar på längre sikt om vissa välfärdssystem byggs om. Det är detta det hand-

Svar på frågor

lar om, men information om detta måste nå ut. Det är ett väldigt viktigt men svårt arbete.

Anf. 161 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Låt mig, Birgitta Dahl, återigen hänvisa till de förslag som finns i kompletteringspropositionen vad gäller förändringar i föräldraförsäkringen och som bevisligen berör barnfamiljerna. Det är svar på hennes frågor angående olika citat.

Låt mig slutligen konstatera att jag tycker att det fördelningspolitiska perspektivet är mycket väsentligt, så väsentligt att man måste lägga sig vinn om att faktiskt beskriva effekterna på ett korrekt sätt. De statiska effekterna är en sak. De dynamiska effekterna via indirekta effekter på jobb, tillväxt, sparande, bostäders värde och sådant är en annan sak.

De beräkningar som vi har gjort på Finansdepartementet visar ett slags utfall med de statiska beräkningarna och ett annat slags utfall med de dynamiska beräkningarna. Jag säger inte vilken som är korrekt. Jag säger bara att vi nu har fått fram detta och att vi håller på att analysera det, för att kunna förklara vad det beror på och för att kunna avge en mera korrekt och fullständig bedömning till riksdagen i budgetpropositionen nästa år eller senast i kompletteringspropositionen.

Anf. 162 BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Låt mig ändå säga till Anne Wibble att det inte finns något konkret förslag till beslut om föräldraförsäkringen i kompletteringspropositionen. Det finns i Finansdepartementets inledande avsnitt ett hot om att man skall komma med sådana beslutsförslag längre fram, men till all lycka har det ännu inte gått så långt att regeringen hotar med att genomföra ett vårdnadsbidrag.

Jag vill då fråga Anne Wibble om hon här kan komma med det förträffliga beskedet att det inte blir något vårdnadsbidrag, utan att det i stället blir ett fasthållande vid den utmärkta föräldraförsäkring, som våra två partier hittills har varit eniga om. Det är min förhoppning att Folkpartiet, när det kommer till kritan, skall fortsätta att samarbeta med oss och därmed förhindra genomförandet av ett vårdnadsbidrag.

Anf. 163 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Jag har fått ett svar på den fråga som jag har ställt. Jag ser fram emot de analyser som skall presenteras. Då kan också människor ute i samhället följa utvecklingen av den här svåra frågan om besparingar och omstruktureringar. På sikt kan man se att detta skapa en välfärd som tryggar jobben, sjukvården och möjligheten för människor att bo kvar i sina hus.

Anf. 164 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Till Birgitta Dahl vill jag säga att alla förslag i fråga om familjepolitiken och dess framtida utformning, som läggs fram av denna regering, kommer att bygga på att det även framöver skall vara lönande för kvinnor, män, småbarnsmammor och småbarnspappor att förvärvsarbeta och ha en egen ekonomi. Detta är en bas för den egna självständigheten.

Slutligen vill jag till Ulla Orring säga att det är min fasta övertygelse – och detta är grunden för den ekonomiska politik som vi för – att det bara är en växande ekonomi som kan ge en trygg bas för ett framtida välfärdssamhälle, både när det gäller jobb – människor som vill arbeta skall kunna få ett förvärvsarbete – och i fråga om en bas för att kunna ha en väl fungerande skattefinansierad välfärd med bra barnomsorg, bra sjukvård, bra äldreomsorg, bra utbildning etc. Grunden för detta är tillväxt, och därför är tillväxten central från fördelningssynpunkt.

Överläggningen var härmed avslutad.

25 § Svar på fråga 1992/93:718 om miljöfrågorna och den Europeiska banken för återuppbyggnad och utveckling

Anf. 165 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Lennart Daléus har frågat mig om hur regeringen avser bedriva arbetet inom Europeiska utvecklingsbanken, EBRD, för att få ökad miljöprofil på bankens arbete.

Jag delar uppfattningen att miljöfrågorna bör spela en central roll i EBRD:s verksamhet. Min bestämda åsikt är att banken i dag har en uttalad miljöprofil. Om Lennart Daléus har en annan bedömning vore det intressant att veta vad den i så fall grundas på. I stadgan för banken sägs uttryckligen att banken i alla delar av sin verksamhet skall stödja en "från miljösynpunkt sund och hållbar utveckling". Detta entydiga mandat, som bl.a. Sverige aktivt verkade för, ger miljöfrågorna en fast förankring i alla delar av EBRD:s verksamhet.

Betoningen av miljöaspekterna innebär bl.a. att alla projekt som kan antas ha miljömässiga effekter blir föremål för en noggrann prövning. Dessa projekt utsätts också för en särskild övervakning som skall se till att gjorda åtaganden följs. När projektet är slutfört kommer dessutom miljöeffekterna att utvärderas, så att erfarenheter kan tas till vara.

Lennart Daléus hänvisar också till att EBRD:s utlåning till miljöprojekt i Central- och Östeuropa bör ske till så förmånliga villkor som möjligt. När det gäller bankens lånevillkor finns det uppenbarligen en rad missuppfattningar, som har lett till omotiverade krav på ändring av bankens stadga. Det finns därför anledning att reda ut denna fråga. EBRD, liksom andra s.k. regionalbanker eller Världsbanken, använder det kapital som medlemsländerna tillskjutit som grund för marknadsupplåning. De upplånade medlen lånas sedan ut till mottagarländerna till en marknadsmässig ränta, som motsvarar bankens upplåningskostnad plus en mindre marginal. Eftersom banken har högsta kreditvärdighet blir utlåningsräntan ändå relativt förmånlig.

EBRD kan givetvis inte låna ut till en klart lägre ränta än den man har lånat upp till. Det finns inga dolda reserver i institutionen för en sådan verksamhet som närmast påminner om Ebberöds bank. Inte heller kan banken förbruka det inbetalade kapitalet på direktutlåning. Förutom att kreditvärdigheten omedelbart skulle påverkas, skulle bankens själva resursbas äventyras på sikt.

Om det är så, att man önskar mjuka upp lånevillkoren för vissa typer av projekt, måste EBRD i så fall tillföras extra resurser från medlemsländerna för att täcka kostnaden för räntesubventioner. Detta kan lämpligen ske inom ramen för olika former av samfinansiering. Jag har med tillfredsställelse noterat att kontakter har tagits mellan EBRD och Miljödepartementet om möjligheterna till samfinansiering med medel från departementets anslag. En annan variant är att medlemsländerna ställer rena gåvomedel till bankens förfogande för specifika insatser. Ett viktigt exempel på detta inom miljöområdet är den fond för kärnsäkerhet som upprättats i anknytning till EBRD och till vilken Sverige utfäst ett första bidrag om ca 27 miljoner kronor. Denna fond är ytterligare en bekräftelse på institutionens prioritering av miljöfrågorna.

EBRD kommer att spela en viktig roll för genomförandet av Östersjöprogrammet. Ett stort antal projekt håller på att förberedas, framför allt gäller det kommunala reningsverk. Genom samfinansiering av angelägna miljöinvesteringar kan vi från svensk sida medverka till att bankens deltagande i programmet förstärks ytterligare. Det är ett sådant samarbete med de internationella finansiella institutionerna som länderna i regionen bör eftersträva i stället för att föra fram obefogade krav på stadgeändringar.

Sammantaget menar jag att Europeiska utvecklingsbanken alltsedan starten har haft en klar miljöprofil och att vi från svensk sida, under den korta tid som banken hittills har verkat, konsekvent arbetat för att slå vakt om denna profil. De katastrofala miljöproblemen i de f.d. planekonomierna i öst gör det speciellt angeläget att en inriktning på hållbar utveckling innefattar långtgående miljöförbättrande åtgärder.

Anf. 166 LENNART DALÉUS (c):

Herr talman! Jag tackar naturligtvis finansministern för svaret, även om det i stora stycken handlade om obefogade krav på stadgeändringar. Några krav, obefogade eller ej, har jag inte framfört i min fråga. Den delen av svaret är kanske inte så intressant i det här sammanhanget.

Finansministern frågar mig om jag har en annan uppfattning än finansministern när det gäller bankens profil. Finansministern talar då om bankens uttalade miljöprofil. Jag kan försäkra att jag inte har någon annan uppfattning. Men den uttalade miljöprofilen i stadgarna, som finansministern hänvisar till, är kanske inte så intressant. Vad jag frågade efter var hur miljöprofilen fungerar i bankens arbete och hur regeringen och finansministern tänker hantera detta.

Banker av det här slaget – Världsbanken är kanske det mest klassiska exemplet – har ofta haft en uttalad miljöprofil i sina stadgar. Så långt är allt gott och väl. Men vi vet ju att Världsbanken har misslyckats med att leva upp till den uttalade miljöprofilen. Jag vill då veta: Finns det någon uttalad miljöstrategi i EBRD? Om så inte är fallet, har finansministern verkat för eller kommer finansministern att verka för att en utkristalliserad miljöstrategi tas fram? Finns det personal i banken som har de miljöekonomiska och ekologiska förutsättningarna att leva upp till den uttalade miljöprofilen? Finns det miljöekonomer? Finns det annan personal? Först när man har klarat ut dessa delar, är det möjligt att avgöra om det i dag finns förutsättningar

för banken att hävda sin uttalade miljöprofil i sitt praktiska arbete. Det blir intressant att se om finansministern och jag har delade uppfattningar i det avseendet. Men jag hoppas inte det.

Prot. 1992/93:115
25 maj 1993

Svar på frågor

Anf. 167 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Jag skall förklara för Lennart Daléus varför jag tog upp detta med omotiverade krav på stadgeändringar. Man kunde tolka – men det var bra att inte Lennart Daléus avsåg detta – meningen om att villkoren för miljöprojekt borde göras så förmånliga som möjligt så att det var fråga om särskilt subventionerade lån. Det gläder mig att Lennart Daléus inte avsåg att förespråka detta.

Jag tycker att det är oerhört viktigt att man också lever upp till de uttalade mål som har fastställts. Det är väldigt trevligt att kunna säga att här finns en organisation som gör det. Man har en uttalad miljöstrategi och en miljöchef. Denne miljöchef har dessutom haft kontakter med Olof Johansson och han avser att ta ytterligare kontakter för att man från svensk sida skall se efter vilka möjligheter det finns för samfinansiering av speciellt intressanta miljöprojekt. Det finns väl utvecklat där. Jag kan inte svära på att det motsvarar Lennart Daléus krav på kompetens på området. Men jag kan ändå konstatera att det finns en mycket uttalad miljöprofil och att det också i de projekt som är genomförda, som för all del inte är så många – vi hoppas att de skall bli fler – inte bara ingår kärnsäkerhet utan att det också finns en kraftig betoning på olika projekt för t.ex. avloppsrening. Avloppsledningar från de baltiska länderna och från Polen har direkt beröring med arbetet för att rena och bevara Östersjön. Det finns en stor mängd sådana projekt som har en mycket speciell miljöprofil, vilka man har valt av just dessa skäl.

Anf. 168 LENNART DALÉUS (c):

Herr talman! Jag tycker att det som finansministern pekar på när det gäller inriktningen på bankens arbete på många sätt låter lovande, och jag känner till de personer som finansministern nämnde. Men jag har ändå fått intrycket att banken är traditionellt övertung i en ekonomisk och finansiell kompetens, som naturligtvis är nödvändig. Den bör i det här fallet, med den inriktning banken skall ha, verkligen ha en matchning med en tung miljömässig, ekologisk och liknande kompetens.

En annan del som jag tycker är viktig att få utklarad är förutsättningarna för villkoren. Även om man inte ändrar i stadgan vore det intressant att få höra finansministerns bedömning av möjligheterna för länder som nu behöver västvaluta att satsa på investeringar och utnyttja det stöd de kan få till investeringar i andra projekt än sådana som genererar västvaluta. Till den andra kategorin projekt hör miljöinvesteringar. Hur skall man klara detta om man inte får möjlighet till en mjukare hantering av banken?

Anf. 169 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Låt oss först vara överens, Lennart Daléus och jag, om att det är väldigt bra med miljöprofilen och att vi faktiskt från svensk sida trycker på för att få miljöprojekten inom bankens verksamhet igångsatta. Det finns t.ex. projekt som Sverige har avstått från att bifalla. Man har sagt

att dessa bör man inte genomföra, därför att de nödvändiga miljökonsekvensanalyserna inte har gjorts. Policyn att detta är en viktig förutsättning för projekt, tycker jag att vi bör fortsätta att driva.

Nästa fråga blir då hur man skall bära sig åt för att få till stånd projekt som inte alltid har vanlig penningmässig avkastning. Då måste man ha extra medel. Om de skall vara i form av en fond för kärnsäkerhet eller något liknande är en fråga. Det kan finnas andra typer av extra medel i form av gåvor eller litet extra resurser anslagna. De insatser från Olof Johanssons sida som jag nämnde är ett exempel.

Anf. 170 LENNART DALÉUS (c):

Herr talman! Jag skall med intresse och engagemang följa bankens utveckling även fortsättningsvis. De svar som finansministern har gett visar att det finns goda förutsättningar för att den uttalade miljöprofilen också kommer att få en konkret fortsättning i arbetet.

Överläggningen var härmed avslutad.

26 § Svar på fråga 1992/93:660 om bruk av anabola steroider bland värnpliktiga

Anf. 171 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Sven-Olof Petersson har – bl.a. mot bakgrund av en artikel i Värnpliktsnytt om användandet av anabola steroider bland värnpliktiga – frågat mig vad jag tänker göra för att komma till rätta med bruket av anabola steroider bland värnpliktiga.

Sven-Olof Petersson tar upp en viktig fråga. Jag anser att det är fullkomligt oacceptabelt att anabola steroider över huvud taget används av värnpliktiga inom försvaret. Förekomsten av anabola steroider på regementen kan inte tolereras. Självfallet rör det sig dock inte om ett problem som är specifikt för försvaret. Det är ett problem för hela samhället. För övrigt så är det ju förbjudet att inneha anabola steroider enligt lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel.

Jag har inhämtat upplysningar i ämnet från Överbefälhavaren, Försvarets sjukvårdsstyrelse, Värnpliktsverket och Sveriges centrala värnpliktsråd. Exakt hur stort problemet är inom försvaret är svårt att säga, men tendensen tycks vara att problemet ökar.

Försvarets sjukvårdsstyrelse deltar i en arbetsgrupp som behandlar frågan om samhällets insatser mot dopning med bl.a. representanter från Socialdepartementet, Socialstyrelsen, Riksidrottsförbundet, Kriminalvårdsstyrelsen och Folkhälsoinstitutet. Ett deltagande från Överbefälhavaren i denna grupp är också aktuellt. Anledningen till att denna grupp tillskapats är just tendensen till ökad användning av anabola steroider bland framför allt ungdomar.

I dag utbildas försvarets läkare och sjuksköterskor av Försvarets sjukvårdsstyrelse i frågor om alkohol- och narkotikaproblem hos bl.a. värnpliktiga. Även de värnpliktiga får på förbanden en grundlig information om

dess problem. Försvarets myndigheter planerar att införa utbildning också om skadeverkningarna av bruket av anabola steroider.

Försvarets myndigheter är således medvetna om problemet och arbetar med det. Jag ser därför inget behov av åtgärder just nu från regeringens sida.

Prot. 1992/93:115

25 maj 1993

Svar på frågor

Anf. 172 SVEN-OLOF PETERSSON (c):

Herr talman! Jag tackar försvarsministern för svaret på denna fråga.

När jag tog del av de artiklar som ligger till grund för frågan blev jag väldigt upprörd över att sådant här, som jag uppfattar det, väldigt öppet förekommer bland många värnpliktiga ute på förbanden. Detta är något som jag senare också har fått styrkt vid samtal med representanter för de värnpliktiga.

Det som gjorde mig mest bekymrad var att värnpliktiga med sådana här preparat i kroppen kanske också kunde komma i kontakt med fordon, vapen och annat och att de därigenom kunde utgöra en säkerhetsrisk både för sig själva och för övriga inom förbanden och verksamheterna.

Jag tycker att det som försvarsministern sade är mycket positivt, nämligen att det är fullkomligt oacceptabelt att värnpliktiga använder den här typen av preparat. Jag vill också dela uppfattningen att problemet med dessa medel troligtvis inte är specifikt för försvarsmakten utan snarare en form av generationsproblem – ett generellt samhällsproblem. Det är viktigt att man försöker att komma till rätta med de här bekymren. Jag tror att upplysnings- och informationskampanjer om detta är väldigt viktiga.

Såvitt jag förstår av svaret planerar man att införa en utbildning för i första hand personal, läkare och sjuksköterskor inom försvaret om skadeverkningarna av bruket av anabola steroider. Det skulle vara intressant att få veta om det finns någon tidsplanering för hur snabbt denna kan komma till stånd. Det är viktigt att det sker så fort som möjligt och att man har en bra plan också för en utvärdering när det gäller den här problematiken. Är någon sådan planerad?

Det är också intressant att få veta om man planerar att göra någon form av undersökningar som kan visa om dessa preparat kan ha legat till grund för olyckor och incidenter som har skett på förbanden alternativt hur många frikallandeärenden av värnpliktiga som har orsakats av det här missbruket eller bruket – det är samma sak eftersom bruket är att missbruka.

Anf. 173 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Jag förutsätter att den utbildning i att informera värnpliktiga om skadeverkningarna av bruket av anabola steroider kommer till stånd med det snaraste. Med detta vill jag ha sagt att jag hoppas att man redan under innevarande år kan få till stånd en tillfredsställande information om detta.

Frågan om i vad mån anabola steroider är orsaken till olyckor är svår att besvara. Jag har inhämtat upplysning om att det inte sker någon rutinmässig kontroll vid inskrivningen av värnpliktiga, men om det vid inskrivningen klart framgår att den värnpliktige missbrukar anabola steroider innebär det med all sannolikhet att den värnpliktige befrias från värnpliktstjänstgöring.

Det är alltså viktigt att man på ett så tidigt stadium som möjligt kan få till stånd någon form av kontrollmekanism på det här området.

Kunskaperna om bruket av anabola steroider över huvud taget, och naturligtvis också inom försvaret, har varit begränsade. Detta är jämfört med andra missbruk ett relativt nytt fenomen. Jag utgår från att man nu kommer att ägna detta ökad uppmärksamhet och att vi så snabbt som möjligt kan vidta kraftfulla åtgärder mot detta bruk.

Jag vill avslutningsvis i detta inlägg säga att försvaret självfallet inte är en isolerad del av samhället. Om bruket av anabola steroider ökar bland ungdomar i allmänhet slår det tyvärr också igenom inom försvarsmakten.

Anf. 174 SVEN-OLOF PETERSSON (c):

Herr talman! Det är bra att försvarsministern har ambitionen att detta skall komma till stånd så fort som möjligt och att man vidtar alla de åtgärder som kan vidtas i detta fall. Detta är en så pass viktig fråga. Vi delar tydligen den grundläggande uppfattningen.

Kanske det egentligen skulle finnas skäl för att införa någon form av test vid inskrivningen till värnpliktstjänstgöringen. Om man på något sätt kunde spåra dessa medel i kroppen redan vid inskrivningstillfället, kunde man kanske lokalisera en riskgrupp inom den vidare utbildningen men även inom samhället totalt.

Ett problem är också att det trots att gränserna inte är öppna tydligen väljer in sådana här preparat österifrån för närvarande. Det kanske i och för sig är en fråga som borde ställas till justitieministern vilka åtgärder man bör vidta på tullsidan för att komma till rätta med den insmugglingen. Det är mycket viktigt att man hela tiden uppmärksammar detta och följer upp dessa bitar. Är det möjligt att redan vid inskrivningen göra en test?

Anf. 175 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Jag är inte medicinare, så jag har svårt att uttala mig om huruvida en test kan ske på ett effektivt sätt redan vid inskrivningen. Det är inte heller säkert att detta löser problemen. Man kan ju faktiskt börja missbruka anabola steroider efter inskrivningen. I allmänhet går det en relativt lång tid – ibland alltför lång tid; det kan röra sig om år – mellan inskrivningen och inryckningen. Då löser en test inte på något sätt problemen. Jag förutsätter dock att den arbetsgrupp som jag just har refererat till också tar upp frågan om en test i samband med inskrivningen eller – kanske än hellre – i samband med inryckningen. Det förhållandet att det nu har blivit en ökad medvetenhet om missbruket kan innebära att t.ex. befäl ute på våra förband noterar detta och vidtar vederbörliga åtgärder.

Anf. 176 SVEN-OLOF PETERSSON (c):

Herr talman! Det är nog korrekt som försvarsministern säger att detta bruk inte behöver ha börjat innan man mönstrar utan faktiskt kan börja under värnpliktstiden. Det ställer stora krav på förbanden att man i samband med värnpliktstjänstgöringen inte bara informerar utan också ser till att man under de värnpliktigas fritid kan erbjuda bra fritidsaktiviteter med bra ledare. Där tror jag att en samverkan med föreningslivet på orten samt med

Riksidrottsförbundet borde vara en bra möjlighet. Man kan även samarbeta med den grupp som heter "Soldater mot droger" och som tydligt arbetar tillsammans med Värnpliktsrådet.

Det är också en fråga om attityder, inte bara från samhället utan också från befälet och de som hanterar de värnpliktiga dagligen ute på förbanden. Det är viktigt att man där bedriver breda informationskampanjer, i synnerhet riktade till de befäl som är i samma ålder och har samma intresseområden under fritiden som de värnpliktiga som dessa befäl har att leda i det dagliga arbetet. Det är en målgrupp i detta sammanhang. Hela tiden måste vi uppmärksamma och kontinuerligt följa upp dessa problem. De är viktiga, inte bara för de värnpliktiga utan för hela ungdomsgenerationen.

Anf. 177 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Bruket av anabola steroider är inte något specifikt för försvaret. Jag kan emellertid klart lova Sven-Olof Petersson att också försvaret skall göra vad det kan för att visa att inom dess verksamhetsram detta missbruk inte på något sätt tolereras.

Anf. 178 SVEN-OLOF PETERSSON (c):

Herr talman! Jag tackar försvarsministern för detta svar. Jag hoppas att denna diskussion skall leda till att dessa problem ytterligare uppmärksammas både i arbetsgrupperna och ute på förbanden så att problemen får den prioritet som jag tycker att de förtjänar.

Överläggningen var härmed avslutad.

27 § Svar på fråga 1992/93:630 om värnplikten som ett medel att minska arbetslösheten

Anf. 179 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Kent Carlsson har frågat mig om regeringen avser att göra något för att använda värnplikten som ett sätt att minska ungdomsarbetslösheten. Kent Carlsson har därvid pekat på två åtgärder som innebär att man dels inkallar värnpliktiga som är arbetslösa framför dem som har arbete, dels befriar de värnpliktiga som inte kommer att inkallas inom två år.

Enligt värnpliktslagen (1941:967) skall de värnpliktiga som inte befrias från värnpliktstjänstgöring tas ut för värnpliktsutbildning eller till en utbildningsreserv. För värnpliktsutbildning skall det antal tas ut som behövs för försvarsmaktens krigsorganisation eller fredstida beredskap. Vid uttagningen skall den som är bäst lämpad för en befattning tas ut till utbildning.

Den som tas ut till utbildningsreserven kommer inte att behöva genomgå någon utbildning, om det inte behövs med hänsyn till Sveriges försvarsberedskap.

Antalet värnpliktiga som skall genomgå utbildning styrs således av krigsorganisationens storlek, krigsförbandens omsättning och de ekonomiska resurser som har tilldelats försvarsmakten.

De förslag som Kent Carlsson tar upp för att minska arbetslösheten är inte

förenliga med det värnpliktsystem som vi har i dag. Man kan inte befria någon från värnplikt bara på grund av att han inte har kallats till tjänstgöring inom två år. Det kan ofta vara så att den värnpliktige själv har sökt och fått anstånd med tjänstgöringen.

Att kalla in arbetslösa framför dem som har arbete kan i förstone synas tilltalande. Men det är inte heller en framkomlig väg. Som jag nyss sade skall – så länge som vi har ett värnpliktsförsvar – den som är bäst lämpad för en befattning i krigsorganisationen kallas till tjänstgöring. Säkert finns många av dessa värnpliktiga bland dem som har ett arbete. Att i stället ta ut värnpliktiga som är arbetslösa strider sålunda mot vad riksdagen har beslutat i denna fråga.

Samtidigt är det självfallet av stor betydelse för tilltron till vårt värnpliktsystem att den enskildes möjligheter på arbetsmarknaden inte försämras till följd av värnpliktstjänstgöringen. Det är därför viktigt att åtgärder vidtas för att motverka detta. Exempelvis görs redan hos Överbefälhavaren och ute på förbanden stora insatser för att den värnpliktige vid utryckningen lättare skall kunna komma ut i arbetslivet.

Anf. 180 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Bakgrunden till min fråga är att vi lever i en speciell situation med en mycket snabbt ökande ungdomsarbetslöshet. Då tycker jag att det är rimligt att vi studerar alla områden för att se om vi kan underlätta för ungdomarna genom att göra dem mer attraktiva på arbetsmarknaden. Därför ställde jag min fråga.

Statsrådet har vävt in vissa möjligheter i sitt svar. Försvarsmakten kan faktiskt plocka ut människor till utbildningsreserven. Som det ser ut i dag är väl risken inte speciellt stor att den utbildningsreserven aktiveras.

Det gäller här ganska många unga killar. I valet mellan två personer som är lika kvalificerade för en befattning inom försvarsmakten kan det vara ytterligare en faktor att väga in om någon av dem är arbetslös eller har arbete. En sådan flexibilitet vore utmärkt. Det skulle underlätta för unga killar som söker jobb. Även bland de arbetslösa finns många som passar för olika typer av befattningar inom försvaret. Givetvis är det utmärkt att man på förbanden gör insatser för att hjälpa ungdomarna till arbete efter värnpliktstjänstgöringen.

Anf. 181 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Riksdagen har fastslagit en viktig princip, nämligen att vi skall ha ett värnpliktsförsvar och att den som är bäst lämpad för en befattning också skall kallas in för att fullgöra den utbildning som leder till denna befattning. Detta hindrar naturligtvis inte att man ibland kan ta personliga hänsyn och använda sunt förnuft samt visa flexibilitet inom ramen för det existerande systemet. Så sker faktiskt ofta.

Jag håller med Kent Carlsson om att det är viktigt att de som nu gör sin värnplikt – och de allra flesta gör det – inte hamnar i en extra besvärlig situation när de rycker ut. Jag har i mitt uppdrag såsom försvarsminister möjlighet att träffa väldigt många värnpliktiga och samtala med dem om detta. Vi försöker vidta olika åtgärder för att se till att värnpliktstiden inte blir ett hin-

der för att komma ut på arbetsmarknaden utan tvärtom kan bli en merit som underlättar inträdet eller återinträdet på arbetsmarknaden.

För några dagar sedan presenterade en arbetsgrupp inom Försvarsstaben en rad åtgärder, som jag i princip ställer mig bakom, för att just ge värnpliktstjänstgöringen ett meritvärde och anpassa arbetsmarknadsreglerna till de värnpliktigas speciella situation när det gäller att komma i åtnjutande av de förmåner som vårt arbetsmarknadssystem erbjuder. Jag hoppas innerligt att vi inte skall behöva dra denna fråga i långbänk. De som har legat inne kanske ett år och gjort en insats för landet skall faktiskt inte behandlas sämre än dem som har haft ett helt civilt yrke under samma period.

Prot. 1992/93:115
25 maj 1993

Svar på frågor

Anf. 182 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Jag hörde också ett referat, och det fanns många intressanta förslag.

Min fråga handlade om dem som ännu inte är inkallade. När man från försvarsmaktens sida granskar de ungdomar som man har provat och som man skall ta ut till olika typer av utbildningar skulle man kunna göra den form av vägningar som jag försökte redogöra för i mitt förra inlägg. Om man har jämbördiga kandidater till en post inom försvaret kan man kanske lägga in sådana här aspekter i bedömningen. Om en person är arbetslös kan det även vara bra ur något slags statsekonomisk synpunkt att den personen får tjänsten framför någon som har samma kvalifikationer men som har ett jobb. Det kan vara ett litet sätt att också bidra till en bättre statsekonomi.

Jag är inte ute efter att krossa det nuvarande värnpliktssystemet, även om jag har synpunkter på detta och inser att det kommer att behöva göras stora förändringar framöver. Det finns, som sagt, en viss möjlighet med utbildningsreserven, och den hoppas jag att man använder.

Anf. 183 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Jag tycker att det är bra att vi är överens om att behålla de nuvarande principerna för värnpliktssystemet. Jag tror att det skulle leda mycket långt att rucka på grundprincipen att den som är lämpad för en viss befattning också skall utbildas för denna och att vi har så objektiva kriterier som möjligt.

Sedan kan jag ändå inte underlåta att påpeka att om Kent Carlsson hjälper mig att få igenom de försvarsanslag som jag behöver, skall jag nog se till att det inkallas tillräckligt många människor. På så sätt skall jag mycket kvickt bidra till att lösa problemen med ungdomsarbetslösheten, och det på stubben.

Anf. 184 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Jag hade inte tänkt begära ordet fler gånger. Jag försökte litet fint antyda att jag nog personligen åtminstone kan tänka mig att göra om det nuvarande värnpliktssystemet ganska kraftigt i framtiden. Jag tror att det kommer att bli nödvändigt. Sådana signaler har även kommit från Överbefälhavarens håll. I en effektiv försvarsmakt handlar det också om vilken utrustning man kan sätta i händerna på de värnpliktiga och om läget ute

i världen. Men vi kanske skall ta en diskussion senare om försvarets framtida utseende och om värnpliktens roll i detta.

Anf. 185 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Jag hoppas att vi kan ta den debatten vid ett senare tillfälle.

Får jag också uttrycka förhoppningen att Kent Carlsson och jag är överens om att det problem som vi just nu har med ungdomsarbetslösheten är övergående – den arbetslöshet som är relativt hög och som bland ungdomar mellan 16 och 19 år uppgår till ca 9 000 personer och bland ungdomar mellan 20 och 24 år ca 41 000. Den debatten bör om något eller några år vara helt irrelevant.

Överläggningen var härmed avslutad.

28 § Svar på fråga 1992/93:644 om splitterskyddade bandvagnar inom försvaret

Anf. 186 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Åke Carnerö har frågat mig vad jag tänker göra för att bevara svensk kompetens vad gäller splitterskyddade bandvagnar.

Den bandvagnstyp som Åke Carnerö nämner i sin fråga är bandvagn 208 S Skalman, som tillverkas av Hägglunds i Örnsköldsvik.

Låt mig börja med att säga att det svenska försvaret är mitt uppe i en upphandling av stridsfordon 90 hos Hägglunds. Regeringen har tidigare fattat beslut om inköp av ett antal stridsfordon för armén, och jag kan meddela att regeringen den 19 maj tog ställning till steg två i stridsfordonsupphandlingen. Detta steg omfattar anskaffning av specialfordon, som luftvärnskanonvagn, stridsledningsbandvagn m.m. För perioden därefter och fram till några år efter sekelskiftet finns därutöver medel avsatta i arméns planering för stridsfordonsanskaffningen. Det rör sig alltså sammantaget om en stor affär för Hägglunds – det handlar om miljardbelopp.

Armén står också inför en annan stor upphandling, nämligen av en ny stridsvagn. Vilken stridsvagn vi än väljer av de olika alternativ som nu studeras, innebär det sannolikt att Hägglunds kommer att bli inblandad i den industrisamverkan som blir följden av upphandlingen.

Enligt min mening finns det mot bakgrund av försvarets upphandling av den nya stridsvagnen och stridsfordon 90 en god grund för Hägglunds att även i framtiden behålla den goda kompetens som företaget nu har när det gäller splitterskyddade bandgående fordon.

Anf. 187 ÅKE CARNERÖ (kds):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret.

Jag vill hålla mig till bandvagn 208 S. Säkerhetspolitiskt är det en stor tillgång för ett land att ha en inhemsk försvarsindustri. Dessutom är det en tillgång för svenskt näringsliv vad det gäller teknologisk utveckling, och det gör att vi måste prioritera bland försvarsindustrins produkter i framtiden.

För att svensk försvarsindustri skall kunna överleva och få exportorder

förväntar sig många – för att inte säga alla – eventuella köpare att svenska försvaret införskaffar produkten i fråga. Jag förmodar att försvarsministern känner till det här. Är detta något som komplicerar försvarets materiellinköp?

Prot. 1992/93:115
25 maj 1993

Svar på frågor

Anf. 188 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Vad som komplicerar framtiden för Skelman är det faktum att riksdagen på förslag av försvarskommittén har gjort förändringar i den proposition som regeringen lade fram i januari. Det innebär att försvarskommittén har uppdragit åt regeringen att vidta besparingar i stället för de som utblivit. Det gäller t.ex. nedläggningen och flyttningen av Lv 4 i Ystad resp. samlokaliseringen i Östersund. Det innebär att mycket stora belopp nu återfinns någon annanstans.

Jag önskar, herr talman, att jag vore i trolleribranschen. Men det är jag tyvärr inte, och någonstans måste dessa pengar tas – exakt var är ännu inte klart.

En annan sak som kan komma att komplicera Skelmans framtid är att det ligger en proposition på riksdagens bord om svenskt deltagande i FN-styrkor i Bosnien. I den propositionen sägs det att även om nya medel skall tillföras för att finansiera denna FN-styrka – något som jag betraktar som självklart, eftersom pengar inte kan tas från något annat håll – skall försvaret ändå svara för de stridsfordon som kan komma att ingå i krigsorganisationen. Det innebär att ytterligare en uppgift läggs på försvaret utan att medel för ändamålet ställts till förfogande.

Vi håller nu på att undersöka hur vi skall kunna lösa den här ekvationen. Det enklaste vore naturligtvis om riksdagen biföll regeringens kloka förslag i propositionen när det gäller fredsorganisation och annat och därigenom såg till att FN-operationer helt finansierades utanför ramen för försvarsbudgeten.

Anf. 189 ÅKE CARNERÖ (kds):

Herr talman! I budgetpropositionen anger regeringen under rubriken Svensk försvarsindustri att en eventuell framtida satsning på splitterskyddade bandvagnar ger möjlighet att behålla kompetensen på vidmakthållandenivå.

Jag skulle vilja fråga försvarsministern vad som ligger bakom den formuleringen. I min fråga nämnde jag också att man när det gäller framtida svenska humanitära insatser och fredsbevarande operationer skulle kunna tänka sig att anskaffa splitterskyddade bandvagnar. Men min fråga är alltså vad som ligger bakom den formulering i budgetpropositionen som jag refererat till.

Anf. 190 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Får jag först säga att jag naturligtvis hoppas och arbetar så mycket jag kan för att Hägglunds skall få möjligheter att även fortsättningsvis framgångsrikt utveckla fordon för det svenska försvaret och även för export. Jag gör vad jag kan för att främja export av svensk försvarsmateriel.

Bakom den formulering som Åke Carnerö hänvisade till ligger att vi just nu undersöker vad de nya belastningar som lagts på försvaret får för conse-

kvenser för anskaffningen av splitterskyddade fordon. Jag vill understryka att några definitiva beslut, varken positiva eller negativa, inte har fattats. Vi måste avvakta riksdagens beslut t.ex. om styrkan till Bosnien.

Jag skall göra vad jag kan för att vi skall kunna behålla den kompetens som finns hos Hägglunds. Beslutet i förra veckan innebar en mycket stor satsning på den typ av fordon som Hägglunds tillverkar.

Anf. 191 ÅKE CARNERÖ (kds):

Herr talman! Jag tackar försvarsministern för det beskedet – det låter hoppningivande. Jag tolkar i det svaret in att försvarsministern anser att det är viktigt för svenskt försvar och även för svenskt näringsliv att vi behåller den här kompetensen.

När det gäller de fredsbevarande operationer som svensk militär i framtiden kan komma att sättas in i tror jag att det är viktigt rent psykologiskt att vi kan använda svenska produkter.

Anf. 192 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Jag delar helt den uppfattningen. Nu är det emellertid så, att det i en styrka av det slag som nu planeras inte bara kommer att behövas bandgående fordon utan även hjulgående fordon. Det är nödvändigt av olika skäl. Den avvägningen håller vi nu på att se över.

Jag delar helt uppfattningen att vi skall slå vakt om svensk försvarsindustri och den kompetens som Hägglunds här representerar. Men vi måste ändå vara realistiska och inse att varje gång riksdagen lägger på försvaret nya bördor genom att föreslå rationaliseringar icke kan genomföras, slår detta mot något. Jag säger nu inte att detta nödvändigtvis skall slå mot t.ex. Skalmannan. Men någonstans måste pengarna tas.

Jag hoppas verkligen att vi i framtiden undviker förändringar av det slag som nu har skett.

Anf. 193 ÅKE CARNERÖ (kds):

Herr talman! Jag tackar för detta. Jag är nöjd med svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

29 § Svar på frågorna 1992/93:678, 688 och 689 om vapenstölderna från militära förråd m.m.

Anf. 194 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Birger Andersson har frågat mig vad regeringen kommer att göra för att om möjligt förhindra spridningen av militära vapen och annan militär utrustning till brottsbenägna personer.

Sigrid Bolkéus har ställt två frågor till mig. Den första gäller vilka åtgärder som har vidtagits för att förhindra inbrott i militära förråd. Den andra gäller huruvida samma krav kommer att ställas på säker förvaring av statens vapen som det görs beträffande civila vapen. Då båda dessa frågor nära ansluter till Birger Anderssons fråga besvarar jag de tre frågorna i ett sammanhang.

Låt mig först säga att regeringen redan i början av år 1992, dvs. förra året, på mitt förslag gav Överbefälhavaren i uppdrag att se över rutinerna för bevakning och bestämmelser för förrådshållning av vapen.

Överbefälhavaren redovisade i september 1992 den inriktning som han anser skall ligga till grund för den regelverksöversyn som nu pågår inom myndigheten. Ett antal konkreta åtgärder angavs inom områdena ledning, sekretesskydd, infiltrationsskydd, tillträdesskydd och utrustning med vapen i hemvärnet.

Om förrådshållningen av vapen anförde Överbefälhavaren bl.a. att de reduceringar som nu görs i krigsorganisationen medför möjligheter att på sikt avveckla ett antal byggnadstekniskt mindre motståndskraftiga förråd. Ett antal alternativ övervägs också för att åstadkomma materiella förbättringar av vapenkassuner, säkerhetsboxar, säkerhetsskåp och containrar.

Vårt mobiliseringssystem medför inte bara att försvarsmakten förvarar vapen, ammunition och sprängmedel i ett stort antal förråd runt om i landet. En viss mängd vapen förvaras också i fast anställd personals och hemvärnsmäns bostäder.

Överbefälhavaren angav i sin redovisning att han nu har upphävt kravet på att fast anställd personal skall förvara tjänstetidsvapen i bostaden. Detta innebär att huvuddelen av dessa vapen kommer att återlämnas till militära förråd.

Hemvärnsmän som bl.a. har till uppgift att bevaka viktiga vapen- och ammunitionsförråd kommer dock, av beredskapsskäl, att även i fortsättningen förvara sina vapen i bostaden. Överbefälhavaren anförde dock i sin redovisning att personbedömningen skall få en ökad betydelse vid antagning av hemvärnsmän samt att utbildning och kontroll skall utvecklas.

Det jag nu har sagt har regeringen redovisat för riksdagen i årets budgetproposition.

Rikspolisstyrelsen angav i sitt yttrande till Överbefälhavarens redovisning att man för de personer som alltså kommer att förvara vapen i bostaden inte bör acceptera en lägre grad av säkerhet för vapenförvaring än vad som enligt 26 § vapenlagen krävs av den enskilde som fått polismyndighetens tillstånd att inneha vapen. I praktiken innebär detta att vapen och ammunition måste förvaras i ett godkänt vapenskåp eller motsvarande. I dag räcker det att en hemvärnsmans vapen och ammunition förvaras uppdelat på tre olika ställen.

Av Överbefälhavarens redovisning framgår att man undersöker möjligheterna att få fram ett vapenlås eller motsvarande som uppfyller de krav som ställs men som inte medför de höga kostnader som ett godkänt vapenskåp gör i dag. Hemvärnet består av 100 000 man och skall enligt 1992 års försvarsbeslut öka till ca 125 000 man. Av dessa har i dag cirka hälften vapenskåp av godkänd modell i sina bostäder. Skall samtliga hemvärnsmäns vapen förvaras i godkända vapenskåp kommer detta att medföra en kostnad på ca 20–100 miljoner kronor eller också måste beredskapskraven för de hemvärnsmän som saknar vapenskåp sänkas betydligt. Detta skall då ställas mot att av de sammanlagt 600–800 vapen som stjäls varje år endast 3–5 härrör från hemvärnsmän. Av dessa är dessutom som regel endast något enstaka vapen komplett.

Jag har, vilket också anmäldes i budgetpropositionen, inget att erinra mot de åtgärder Överbefälhavaren avser vidta. Men för att få en ökad klarhet i både tidsförhållanden och kostnader för de åtgärder som planeras har regeringen i årets planeringsanvisningar gett Försvarsmaktens organisationsmyndighet (FMO) ett nytt uppdrag i ärendet. Uppdraget innebär att FMO skall redovisa en tidsplan och en ekonomisk plan för de åtgärder som kommer att vidtas för att minska riskerna för stölder av vapen, ammunition och sprängmedel ur militära förråd.

Herr talman! Jag finner i och med detta – och jag har redovisat ett antal konkreta åtgärder – att det inte finns skäl för regeringen att i nuläget överväga ytterligare åtgärder.

Anf. 195 BIRGER ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för ett mycket utförligt svar. Av svaret framgår att försvarsministern liksom jag ser mycket allvarligt på problemet att militära vapen och militär utrustning stjäls från militära förråd.

Enligt tillgänglig statistik gjordes under år 1992 över 600 inbrottsförsök i militära förråd. Det som stjäls omsätts sedan på den illegala marknaden och kommer ofta till användning vid rån och andra grova brott.

När det gäller bevakning av militärförråd hoppas jag att försvarsministern och jag är överens om att det faller inom militärens ansvarsområde. I det utförliga svaret ser jag på första sidan att Överbefälhavaren har fått i uppdrag att göra en del utredningar. Sedan ser jag på andra sidan att FMO, dvs. Försvarsmaktens organisationsmyndighet, senare har fått ett nytt uppdrag i ett liknande ärende. Jag vill fråga försvarsministern: När kan vi räkna med att FMO, Försvarsmaktens organisationsmyndighet, kan redovisa sin utredning?

Anf. 196 SIGRID BOLKÉUS (s):

Herr talman! Jag tackar försvarsministern för svaret.

I försvarsdebatten den 12 maj ställdes ett antal frågor, men jag fick då inget svar. Försvarsutskottet förväntade sig liksom jag att försvarsministern skulle svara.

Jag är ganska nöjd med svaret. Det syns att man har tagit detta på allvar. Man skall ställa samma krav på förvaring av de militära vapnen som på förvaring av civila vapen. Det skall inte vara så som det påtalats, nämligen att ekonomin går före säkerheten när det gäller de militära vapnen. Jag förstår att det blir mycket dyrt. Men vi måste först se till vårt eget hus.

Personbedömningen är mycket viktig. Man skall ta stor hänsyn till den när man utser hemvärnsmän. Det är en självklarhet redan från början.

En anpassning till vapenlagen gäller även återkallelse av vapen. Vad gäller jägare och skyttar kan de fråntas vapen vid missbruk och olämpligt uppförande. Det skulle vara intressant att få veta om detta också kommer att gälla för hemvärnsmän. För att minska antalet vapen är det ganska viktigt att de fråntas sina vapen när de inte kan uppfylla sitt uppdrag inom hemvärdet.

Det står i svaret att fast anställd personal nu fråntas sina vapen. Det gäller

förmodligen de ca 50 000 M 40-pistoler som skall återkallas. Men det går mycket trögt med det arbetet, eftersom man inte får någon ny pistol.

Prot. 1992/93:115
25 maj 1993

Svar på frågor

Anf. 197 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Låt mig först säga att jag självfallet ser mycket allvarligt på alla typer av vapenstöld. Vi skall inte ha illegala vapen, om jag får kalla dem så, på drift i det svenska samhället.

Med talmannens tillåtelse vill jag omnämna att jag under ett antal år i konstitutionsutskottet drev kravet på att man skulle sekretessbelägga vapenregistren. Då hade vi kommit bort från det orimliga, att vem som helst utan att legitimera sig kunde gå in på en polisstation och få reda på exakt vilka vapen som fanns i en viss bygd, för att sedan verkställa inbrott. Min välbekanta snällhet förbjuder mig att tala om vilka som år efter år motsatte sig detta självklara krav.

När det sedan gäller pistolerna görs det stora förändringar. Det innebär att de inte längre, med några få undantag, kommer att förvaras i hemmen. Det är inte meningen att de nya pistoler som kommer skall komma ut till hemmen. De skall naturligtvis förvaras inom militärt område med få undantag. Här kommer det alltså att ske en stor begränsning jämfört med de vapen som finns ute i dag.

Jag fick frågan av Birger Andersson om när FMO kan redovisa en tidsplan och en ekonomisk plan för att minska riskerna för stöld av vapen, ammunition och sprängmedel ur militära förråd. Jag hoppas att vi redan till hösten, alltså redan under innevarande år, skall få en sådan plan.

Anf. 198 BIRGER ANDERSSON (c):

Herr talman! Försvarsministern och jag är tydligen överens om att det finns en hel del brister när det gäller de militära förråden. Jag skall inte gå in på några detaljer här. Dessa saker har diskuterats i tidningar och i andra sammanhang. Jag vill bara ställa ytterligare en fråga. När den här utredningen från FMO kommer, redovisas med all säkerhet en hel del krav på åtgärder som måste utföras. Hur snabbt räknar försvarsministern med att de åtgärderna kan vidtas? Hur snabbt kan man genomföra dessa förbättringar?

Anf. 199 SIGRID BOLKEUS (s):

Herr talman! När det gäller de militära förråden skulle jag vilja fråga försvarsministern vad som konkret har gjorts för att göra dem säkrare efter den stora stölden i Botkyrka. Då stals ju 221 kompletta militära vapen. Det visar ju att det fanns en skrämmande brist på säkerhet och kontroll då. Något har säkert gjorts åt detta. Kan jag få ett förtydligande när det gäller detta?

Anf. 200 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Låt mig först säga att jag dess värre glömde att svara på en av Sigrid Bolkeus frågor. Den gällde hemvärnsmännen och ett eventuellt indragande av vapen från hemvärnsmän som inte längre uppfyller de krav som man bör kunna ställa på en sådan.

Hemvärnsmän som av olika skäl inte längre uppfyller lämplighetskraven

skall självfallet fräntas vapen. Det finns i dag en hög grad av observans inom försvaret när det gäller detta. Det vill jag gärna understryka.

Låt mig sedan gå över till frågan om vad som har skett. Det har skett en hel del. Bl.a. försöker man nu i ökad utsträckning föra in förråd, som i dag är mycket decentraliserade, till militära anläggningar. Där finns det en kontinuerlig bevakning. Man kan dess värre inte gå hur långt som helst av beredskapsskäl. Men tendensen är alldeles klar, vapen finns i ökad utsträckning förvarade inom militärt område.

Anf. 201 SIGRID BOLKÉUS (s):

Herr talman! Jag tackar för det kompletterande svaret. ÖB har gett ett erbjudande till Polisen om att hjälpa dem med bevakning av invandrare som är hotade av rasister, t.ex. "lasermannen". Jag tycker att vi skall hålla bostadsskillnad mellan militär och polis. Men är det inte rimligt att den överkapacitet som försvaret kanske har, kan användas till bättre bevakning av de militära vapnen? Det skulle också vara till stor hjälp för Polisen.

Anf. 202 BIRGER ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag tror att försvarsministern glömde att svara på min fråga om hur snabbt man kan räkna med att det kommer att vidtas nödvändiga förbättringar när den här utredningen kommer fram.

I det här inlägget, som jag tror blir det sista från min sida, vill jag säga att jag är glad över den beslutsamhet som försvarsministern visar i det utförliga svaret och även här under frågestunden, när det gäller att komma till rätta med och höja säkerheten vid de militära förråden. Jag vill tacka försvarsministern för svaret.

Anf. 203 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Låt mig säga till Birger Andersson att jag dess värre inte vet hur snabbt man kan genomföra det förslag som kommer beroende på att jag ännu inte känner till vilken typ av förslag som det ytterst handlar om. Till slut är det dess värre alltid så att man får göra en avvägning mellan de kostnader som finns och den rimlighet som kan ligga i att olika förråd utsätts för stölder.

Jag vill understryka att av de illegala vapen som i dag är ute på drift är det ett mycket litet antal som kommer från militära förråd, även om inbrott i militära förråd ofta möts av mycket stora rubriker. Det är en mycket liten del som kommer från militära förråd. Min bestämda uppfattning är att försvaret håller på att genomföra stora förbättringar på grund av det här uppdraget. Det skall man naturligtvis fortsätta med. Jag återkommer gärna till den exakta tidtabellen när vi har fått förslaget från FMO.

Anf. 204 SIGRID BOLKÉUS (s):

Herr talman! Det talades om beslutsamhet. Jag tycker nog att det har tagit ganska lång tid. Det har ju påpekats i olika betänkanden att snabba åtgärder måste vidtas på grund av den oroväckande brottsutvecklingen.

Försvarsministern säger att det stjäls litet ur militära förråd. Vi skall kanske sluta att ställa militära och civila vapen emot varandra. Skillnaden är att

när det gäller de civila vapnen har vi vidtagit de åtgärder som vi anser rimliga. Vi hoppas att även militären gör det.

När det gäller rån och grova brott vet vi att det är pistoler, revolverar och dessa militära vapen som används mest. Sedan kommer de avsågade hagelgevären. Det är ju allvarligt på alla sätt. Man måste arbeta med förvaringen av både militära och civila vapen för att nå en harmoni.

Anf. 205 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Jag delar inte riktigt uppfattningen att man har gjort allt vad som rimligtvis kan göras för att få en bättre kontroll över de civila vapnen, som sades här. De allra flesta vapen som cirkulerar illegalt i dag, den alldeles överväldigande majoriteten, är inte militära vapen utan civila vapen. De militära vapnen är försvinnande få i förhållande till den totala omfattningen. Det hindrar inte att vi skall vara så effektiva vi kan när det gäller att ha kontroll över de militära vapnen. Men det är faktiskt inte där huvudproblemet ligger.

Överläggningen var härmed avslutad.

30 § Svar på fråga 1992/93:687 om sotningsmonopolet

Anf. 206 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Margareta Gard har frågat mig vilka åtgärder jag avser vidta för att avskaffa sotningsmonopolet.

För ett och ett halvt år sedan avlämnade den dåvarande Konkurrenskommittén ett förslag till regeringen om förändring av sotningsväsendet. Med anledning av förslaget har regeringen, efter att först ha informerat riksdagen om sina avsikter, tillkallat en särskild utredare för att göra en översyn av sotningsverksamheten. Utredaren skall enligt sina direktiv bl.a. pröva om en avreglering av den föreskrivna sotningen kan göras och om formerna för att utse skorstensfejarmästare kan förändras så att inslaget av konkurrens ökar (Dir. 1993:30).

Den särskilde utredaren, som är landshövdingen Björn Molin, kommer att börja sitt arbete inom de närmaste dagarna. Molin skall redovisa sina överväganden och förslag senast den 30 april nästa år.

Det pågår nu en ganska intensiv debatt om sotningen. Det är i och för sig nyttigt med debatt, men det är inte bra att det finns så olika uppfattningar om en verksamhet som ytterst syftar till att undanröja risken för brand i bostäder och andra fastigheter. Jag tycker därför att det är tillfredsställande att saken nu kommer att utredas så att vi får fram ett underlag för bedömningen av frågan om ett eventuellt avskaffande av sotningsmonopolet. Jag vill dock här påminna om att den föreskrivna sotningen är en del av det förebyggande brandskyddet. En utgångspunkt måste enligt min uppfattning vara att kommande förändringar av verksamheten inte får innebära att kraven på skydd och säkerhet eftersätts. Det ankommer i första hand på utredaren att hitta lösningar, som förenar detta ansvar med intresset att utveckla och förändra verksamheten.

Anf. 207 MARGARETA GARD (m):

Herr talman! Tack, försvarsministern, för svaret på min fråga!

Försvarsministern hänvisar till en utredning som nu är tillsatt, och det är gott och väl, men frågan är om ärendet inte redan är tillräckligt utrett. Försvarsministern hänvisar också till olika delar inom brandskyddet och sotningen.

Området är enligt mitt förmenande väl dokumenterat, och det är nu hög tid att avmonopolisera sotningen och överlåta till fastighetsägarna att ta ansvar för att nödvändig sotning blir utförd.

Bland det material som rör sotningen som jag har tagit del av finns utredningar som visar att det i stort sett enbart är i fastigheter med fast bränsle som sotningen har någon betydelse för brandfaran. Att sedan skorstensfejarmästarna har en annan uppfattning beror nog mer på egenintresse än omtanke om fastighetsägarna. De fastighetsägare som använder sig av fast bränsle har i de allra flesta fall skaffat sig kunskap om hur man eldar och sköter sin eldstad för att få bästa möjliga uppvärmningseffekt, och sotningen ingår som ett moment i effektiviseringen.

Jag är införstådd med att försvarsministern måste avvakta utredningens resultat, men det finns en stor otålighet ute i landet över att ingenting har hänt vad gäller avmonopoliseringen av sotningsväsendet. Jag vill därför fråga försvarsministern: Har försvarsministern ambitionen att avmonopolisera sotningen?

Anf. 208 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Jag är övertygad om att vi inom några år på detta område kommer att ha en annorlunda situation och att åtminstone huvuddelen av det nuvarande sotningsmonopolet då kommer att ha förbytts i ett nytt och friare system. För mig är det en avvägningsfråga, och ytterst handlar det om att inom ramen för ett liberalare system hitta regler och bestämmelser som ser till att det förebyggande brandskyddet inte försämras. Det handlar ytterst om situationer där människor kan omkomma.

Jag hyser ingen tvekan om färdriktningen, men jag tycker ändå att det är rimligt att den utredning som har tillsatts och som inom ett år skall ha presenterat sitt förslag faktiskt får arbeta färdigt. Sedan hoppas jag att det snabbt kan bli en proposition i ärendet.

Anf. 209 MARGARETA GARD (m):

Herr talman! Jag vill göra försvarsministern medveten om att det är med sotningsmonopolet som med andra monopol som man vill bryta, nämligen att det finns ett visst motstånd från de människor som arbetar inom monopolet. Jag menar att man vid bedömningen av frågan ändå måste ta hänsyn till att det finns ett visst motstånd från en ganska stark grupp.

Jag skulle till försvarsministern vilja överlämna en liten bok som handlar om sotningsfrister och brandfara. Jag har läst den, och jag tycker att den bra. Kanske kan den också vara bra för försvarsministern att titta i när han skall bedöma den här frågan om ungefär ett år.

Anf. 210 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Jag är mycket medveten om att många gör motstånd i samband med att man skall avreglera och avmonopolisera. Det är för mig, för Margareta Gard och för resten av kammarens ledamöter säkerligen ingen ny erfarenhet.

Låt mig upplysningsvis ändå meddela att jag aldrig i hela mitt liv har varit rädd för sotaren.

Överläggningen var härmed avslutad.

31 § Svar på fråga 1992/93:652 om radioutsändningar från VM i ishockey

Anf. 211 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Inger Lundberg har frågat mig om jag är beredd att verka för att hela svenska folket genom radion får möjlighet att ta del av VM i ishockey i framtiden.

Låt mig först säga att jag själv upplever det som beklagligt att det under årets världsmästerskap inledningsvis var omöjligt att följa direktrefererade utsändningar från mästerskapen via radio i vissa delar av Sverige. Dess värre är detta fallet för alla oss idrottsintresserade invånare i Sverige vad gäller de flesta världsmästerskap i olika idrotter. Under pågående ishockeymästerskap möjliggjordes dock en rikstäckande radioutsändning genom en frivillig överenskommelse mellan sändningsrättsinnehavaren, Z-Radio, och Sveriges Radio.

Sedan den 1 april 1993 gäller den av riksdagen antagna Lokalradiolagen (1993:120). Lagen ger rätt att etablera nya lokalradiostationer, vilka äger möjlighet att sända ut även centralt producerat material i etern. Denna förbättring gentemot tidigare förhållanden bidrar till att skapa goda förutsättningar också för andra bolag än Sveriges Radio att genom samarbete distribuera sändningar i radio inom landet. Möjligheten till konkurrens bidrar till att antalet radioutsändningar från olika världsmästerskap inom idrotten kan komma att öka.

Jag anser att idrottsrörelsens oberoende ställning måste värnas. Jag utgår från att den ansvarskännande idrottsrörelsen redan i dag på ett seriöst sätt väger intresset av ekonomiska intäkter från sändningsrättigheter mot intresset av att få största möjliga spridning av idrotten till så många människor som möjligt genom olika media.

Som svar på Inger Lundbergs fråga vill jag avslutningsvis säga att med bakgrund i vad jag tidigare sagt är förutsättningarna goda för att svenska folket genom radio får stora möjligheter att ta del av världsmästerskap i såväl ishockey som andra idrotter i framtiden.

Anf. 212 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag vill tacka Bo Lundgren för svaret. Jag tycker att det är bra att Bo Lundgren här beklagar att inte hela svenska folket har kunnat följa hockey-VM. Det har kanske varit litet tyst om det tidigare från idrotts-

ministerns sida. Jag tror att det här är en fråga som faktiskt angår väldigt många idrottsintresserade.

Jag tror att många upplevde det som oerhört tråkigt när public service-kanalerna undantogs rätten att sända hockey-VM i radio genom avtalet med Kinneviksgruppen. Sedan skedde, som Bo Lundgren själv säger, en överenskommelse som gjorde att man kunde sända fr.o.m. semifinalerna. Men det avtal som löper löper också 1994 och 1995, och det är utomordenligt stora risker att det då blir en begränsning motsvarande den som initialt var i år.

Det finns ett fantastiskt intresse för hockey-VM hos hela svenska folket. Det gäller unga och gamla. Det gäller naturligtvis mest män, men det gäller i ovanligt stor utsträckning också kvinnor. Detta är naturligtvis bakgrunden till att svenska folket är berett att satsa så mycket av skattepengar på hockeyn – genom ishallar, genom bidrag till hockeyskolor, genom ungdomsstöd av olika slag. Det finns en sorts ömsesidig överenskommelse: svenska folket satsar, och vi har en väldigt bra hockey. Då blir det tråkigt när hockeyn ensidigt dras in i ett kommersiellt spel.

Jag vet att det är Internationella hockeyförbundet som har träffat avtalet, men jag hoppas ändå att idrottsministern vill hjälpa till så att vi i framtiden får höra och se hockey över hela landet.

Anf. 213 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Inger Lundberg säger att public service-företaget undantogs rätten att sända hockey-VM, men det är inte sant. Sveriges Radio hade, om man hade velat, haft möjlighet att skaffa sig sändningsrätten. Det gäller naturligtvis också för public service-företag att vara på alerten och skaffa sig sändningsrättigheterna till de program som man tycker är rimliga att vidarebefordra till svenska folket.

Det här är inte heller en politisk fråga. Jag utgår från att den oberoende idrottsrörelsen såväl nationellt som internationellt kommer att hantera detta på ett bra sätt, men detta är ju egentligen ingenting som ett statsråd eller riksdagen på något sätt kan hantera eller styra. Jag vet inte heller hur Inger Lundberg menar att vi skulle kunna klara av det. Möjligen skulle vi kunna subventionera Sveriges Radio för att man skulle köpa in mästerskap, men jag tror inte att det är vad Inger Lundberg menar.

Anf. 214 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! Det första som jag efterlyste har jag fått. Jag ville ju ha ett besked från idrottsministern om hans åsikt här, och han tycker att det är synd att inte hela svenska folket fick höra hockey-VM på radio.

På en punkt vill jag korrigera idrottsministern. Det gäller då frågan om anbudsgivningen. Det var nämligen inte en öppen anbudsgivning när det gällde radion, utan det slöts ett ensidigt avtal med Kinneviksgruppen. Detta är inte direkt en fråga för kammaren, men jag vill säga detta för att sakuppgifterna skall vara korrekta.

Vidare är det här en politisk fråga. Det förs ju nu en diskussion om det faktiskt är så att just radiorättigheter skall vara säljbara och om det inte de facto går att jämställa radioreferat av idrottsutsändningar med t.ex. tidnings-

Anf. 215 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Snarare är det väl kulturministern som skall göra det. Men låt mig säga att ingen, såvitt jag vet, har ifrågasatt Dramatiska teaterns rättigheter när det gäller framförandet av en pjäs. En pjäs på Dramaten kan inte utan vidare sändas i Sveriges Radio. Däremot kan pjäsen recenseras av dagstidningar.

En handbolls- eller en ishockeymatch är något som arrangeras av idrottsorganisationen i fråga, och rättigheterna i det fallet tillhör den organisation som det gäller.

Det går inte att jämföra den typen av förmedling av en upplevelse i direktsändning med ett kortare eller längre refererat i en dagstidning. Det är en allmän synpunkt. Vi får inte glömma att vi politiker inte disponerar eller styr över dessa saker. Måhända kan det för en socialdemokrat vara lätt att så att säga falla in i de begreppen. Men det gäller att värna idrottsrörelsens oberoende ställning.

Naturligtvis hade även Sveriges Radio haft möjlighet att hålla sig framme. Oavsett hur det var med anbudsgivningen ligger en del av ansvaret här på Sveriges Radio.

Anf. 216 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! Självfallet är det kulturministern, inte idrottsministern, som lägger fast lagstiftningen när det gäller t.ex. Sveriges Radio. Men det är kanske inte så dumt att tala med kulturministern.

Det finns en principiell skillnad mellan å ena sidan en utsändning av en pjäs, där det talade ordet förs direkt ut via radion – där är det väldigt klart vad som gäller i upphovsrättsfrågorna – och å andra sidan det man hör i radion av den egentliga matchen. Vad man hör där är bangen från puckar samt litet jubel. Men journalistens referat är ju det verkligt intressanta. Det gäller alltså ett återgivande som på många sätt kan vara jämförbart med tidningarnas återgivande.

Erkänn, herr idrottsminister, att det här är en principiellt intressant fråga!

Anf. 217 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Beträffande radio och TV kan vi konstatera att det handlar om två etermedier.

Jag tror att radiosportens folk och andra är stolta över att de genom sina referat kan skapa en visualiserad bild av vad som händer. I många avseenden kan det vara lika intressant att följa referaten som att se en match direkt i TV. I det senare fallet är vi, såvitt jag förstår, överens om att likheten med en pjäs på Dramatiska teatern är ganska självklar.

Jag tror inte heller att man skall låta en duktig idrottsjournalist referera kultur på nämnda vis. Det finns alltså en skillnad mellan detta och ett vanligt tidningsreferat. Det måste vi utgå från.

Jag tycker att alla vi som är idrottsintresserade skall sträva efter att med

utgångspunkt just i vårt idrottsintresse skapa förutsättningar genom påtryckningar på något sätt, så att det blir bra utsändningar i Sverige.

Däremot skall vi naturligtvis inte göra detta till en partipolitisk fråga eller till en fråga för riksdagen. Idrottsrörelsens oberoende ställning tänker i varje fall jag värna.

Anf. 218 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag tror att vi är överens på den punkten.

Men jag tycker ändå att idrottsministerns tanke, nämligen att tala med kulturministern, inte är så dum. Det är ju en viktig principiell skillnad mellan TV och radio. I TV återges ju bilden, och det är själva matchen. Där är upphovsrätten klar. När det gäller radion är det annorlunda. Det är kanske inte så tokigt att detta klaras ut.

Visst är det tråkigt att man skall behöva dras med reklam om Ariel- och Wash & go-produkter bara för att man vill titta på en hockeymatch. På det här området är det inte som det var på den gamla goda tiden, då alla faktiskt hade tillgång till hockeymatcher både i radio och i TV.

Anf. 219 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag för min del utgår från att vi måste se till att idrottsrörelsen får klara sina saker. Vi skall inte politisera alltför mycket i samhället.

Överläggningen var härmed avslutad.

32 § Svar på fråga 1992/93:662 om boendesubventionerna m.m.

Anf. 220 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Lars Stjernkvist har med hänvisning till uppgifter om vissa resultat från en fördelningspolitisk analys som gjorts inom Finansdepartementet frågat finansministern vilka åtgärder hon är beredd att vidta med anledning av analysen. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

I sin fråga tar Lars Stjernkvist särskilt upp boendesubventionerna. Han anser att slutsatsen rimligtvis måste bli att man inte kan lägga ytterligare bördor på dem som redan bor dyrast.

Finansministern har tidigare i dag lämnat svar på frågor av Birgitta Dahl och Ulla Orring om de fördelningspolitiska beräkningar som gjorts inom Finansdepartementet i samband med kompletteringspropositionen. Beräkningarna ingår i ett fortlöpande analysarbete för att kunna bedöma effekterna av olika ekonomisk-politiska åtgärder i syfte att återskapa balansen i svensk ekonomi. Socialdemokraterna och regeringspartierna är överens om att till de åtgärder som då måste komma i fråga hör även minskningar av de generella bostadssubventionerna.

Det är dock knappast möjligt att, som Lars Stjernkvist gör, hävda fördelningspolitiska skäl för att man inte kan minska subventionerna i de senast byggda bostäderna. De nuvarande bostadssubventionerna i form av räntebidrag saknar fördelningspolitisk träffsäkerhet. Detta konstaterades redan av

utredningar som den föregående socialdemokratiska regeringen tillsatte under 1980-talet. Däremot visar ett flertal analyser av bostadsbidragens effekter som gjorts under senare år att dessa bidrag har mycket god fördelningspolitisk precision. Denna typ av stöd är därför att föredra.

Det är för närvarande inte klart hur den av riksdagen beslutade reduktionen av bostadssubventionerna om 3 miljarder kronor skall utformas. Det samma gäller de ytterligare besparingar på subventionerna som regeringen har aviserat i kompletteringspropositionen. Regeringen kommer givetvis i sina fortsatta överväganden att följa hur bostadsmarknaden påverkas av förändringar i det allmänna konjunkturläget och ränteutvecklingen.

Anf. 221 LARS STJERNKVIST (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Vi är överens om att boendet inte kan undantas vid saneringen av statens ekonomi. Frågan är i stället, som bekant, när och hur de här besparingarna skall genomföras.

Sedan jag för 14 dagar sedan skrev min fråga har det hänt en del. Enligt pressuppgifter har regeringspartierna och Ny demokrati träffat en uppgörelse som bl.a. berör det här området. Uppgörelsen är av flera skäl minst sagt märklig.

För det första strider uppgörelsen mot Ny demokratis uppfattning för en vecka sedan – i och för sig är det kanske inte så märkligt.

För det andra innebär uppgörelsen om nedskärningar när det gäller subventionerna att man går emot vad allt fler bedömare – och de är oerhört många – hävdar, nämligen att den här besparingen har ”kontraproduktiv inverkan”, som statsrådet säger – jag har lärt mig många nya saker här i riksdagen. Men med den här besparingen finns i stället risken att statens ekonomi försämras.

För det tredje är uppgörelsen märklig därför att den, i motsats till vad statsrådet hävdar i sitt svar, drabbar dem som redan har det dyraste boendet.

För en familj som bor i en trerumslägenhet byggd 1985 betyder det här att det blir en merkostnad om 5 000 kr på ett år.

Uppgörelsen innebär tydligen att man har gjort ett byte. I gengäld får man gå med på en sänkning av turistmomsen. Jag har inget emot att besök på Skara sommarland subventioneras. Men i fråga om valet mellan ett besök där och sänkta boendekostnader råder det, från min utgångspunkt, inget tvivel om vad som är fördelningspolitiskt riktigt.

Därför vill jag fråga: Handlar det enbart om ett taktiserande, eller finns det en fördelningspolitisk analys bakom den uppgörelse som tydligen har träffats de senaste dagarna?

Anf. 222 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Vilket beslut riksdagens finansutskott fattar på torsdag – då skall man, såvitt jag förstår, justera sina betänkanden – är det för tidigt att nu diskutera.

Men rent allmänt vill jag säga att vad finansutskottet har att diskutera är hanteringen av en kompletteringsproposition där det föreslås budgetförstärkningar på 81 miljarder kronor utöver vad som tidigare angetts av riksdag-

gen. Detta är nödvändigt för att det skall vara möjligt att exempelvis få ner de alltför höga räntenivåerna i Sverige.

Om man i de olika ingredienser som finns i kompletteringspropositionen tar med ytterligare det ena eller det andra, innebär det inte att dessa åtgärder står i precis samklang med varandra. Det finns ingen anledning att jämställa eventuella förändringar av skatten på inrikes persontransporter med neddragning av bostadssubventioner. I det senare fallet är det faktiskt fråga om en överenskommelse som träffades i september i fjol och som vi i regeringen hade trott att Socialdemokraterna skulle hålla. Det är förvånansvärt att så inte är fallet.

Anf. 223 LARS STJERNKVIST (s):

Herr talman! Jo, vi står fast vid denna överenskommelse. Men frågan är sedan när och hur den skall genomföras. Det har vi inte blivit överens om.

Det som är intressant med den uppgörelse som tydligen är på gång i finansutskottet är att man är överens om att det inte går att bara spara sig ur dessa problem utan att man dessutom måste vidta en del stimulansåtgärder. Därför upprepar jag min fråga: Vad finns det för fördelningspolitiska skäl – det är uppenbarligen inte budgetskäl som ligger bakom – till att man väljer sänkt turistmoms framför att låta människor klara sig med rimliga boendekostnader?

Anf. 224 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag skall gärna svara på frågor rörande turistmomsen om sådana frågor ställs till mig i riksdagen.

Anf. 225 LARS STJERNKVIST (s):

Herr talman! Jag tycker att Bo Lundgren underskattar sin roll i politiken. Jag är övertygad om att han mycket väl vet vad som har hänt i finansutskottet. Om inte annat så har han säkert i likhet med mig läst kvällstidningar, lyssnat på radio och sett på TV under de senaste dagarna och vet. Då är det ett faktum att man uppenbarligen har kommit överens om att föredra subventionerade besök på Skara sommarland framför rimliga boendekostnader för människor. Då handlar den här frågan alltså inte om strikta budgetskäl, utan den handlar om hur man fördelningspolitiskt vill sätta in de stimulansåtgärder som vi är överens om krävs för att klara svensk ekonomi. Därför tvingas jag, förhoppningsvis inte för döva öron, upprepa min fråga: Vad finns det för sans och balans i att höja hyrorna med 5 000 kr när man samtidigt anser sig ha råd att subventionera Skara sommarland?

Anf. 226 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Lars Stjernkvist och jag har flera gånger här i kammaren diskuterat hur den tidigare förda bostadspolitiken har resulterat i de våldsamma produktionskostnader som nu smäller ut i mycket höga hyror för hus hållen, och vilka ibland kan ha svårt att hantera den situationen. Det är alltså en politik som ledde till de höga produktionskostnaderna som är orsaken och roten till det som vi i dag har att hantera.

Det som man nu måste göra i riksdagen är att lägga grunden för en ny

bostadspolitik som kan pressa ned produktionskostnaderna. Det har också skett. Sedan den förra regeringen avgick har produktionskostnaderna minskat väsentligt.

Genom fullföljandet av en stram finanspolitik kan vi också lägga grunden för den enda stimulanspolitik som i dag är nödvändig, som lindrar finanskrisen och som förbättrar möjligheterna till inhemsk efterfrågan, nämligen sänkta räntor. Om man inte genomför denna typ av besparingar, minskar denna möjlighet.

Anf. 227 LARS STJERNKVIST (s):

Herr talman! Det är sant att statsrådet och jag har diskuterat bostadspolitik många gånger i denna kammare. Men i motsats till statsrådet lyssnar jag noga på statsrådets argument. Jag påverkas av dem och tar intryck. Dessutom lyssnar jag och tar intryck av vad som händer utanför det här huset. När i stort sett en enig kör av insiktsfulla bedömare säger att denna besparing inte leder till någon besparing utan i stället leder till att fastighetskrisen förvärras och att statens ekonomi på sikt försämras, då är jag inte sämre karl än att jag kan ta hänsyn till så pass kraftfulla protester. Det hoppas jag att även statsrådet gör och att han använder sitt, om än ringa, inflytande, som jag inte tror är så ringa, till att förmå finansutskottet att avstå från denna uppgörelse med Ny demokrati.

Anf. 228 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag kan först försäkra Lars Stjernkvist att en orimligt hög räntenivå i väsentligt högre grad kommer att påverka fastighetsmarknaden och därmed den finansiella sektorn än de förändringar av räntebidragen som regeringen förespråkar och som den tidigare hade stöd från Socialdemokraterna för att genomföra.

Sedan gäller det att mycket noggrant kalibrera räntebidragsneddragningen. Det gäller att förlägga den på ett sådant sätt att man minimerar riskerna för problem såväl för enskilda hushåll som för andra, dvs. den finansiella sektorn i det här fallet.

Det som nu kommer att föreslås kommer inte att ha dessa negativa effekter. Tvärtom kommer de besparingar som generellt kommer att antas av riksdagen att ge möjligheter för just den räntesänkning som betyder att fastighetsmarknaden kommer att förbättras och att den finansiella sektorns problem lättare kommer att lösas.

Överläggningen var härmed avslutad.

33 § Svar på fråga 1992/93:663 om bostadsrättsföreningarnas ekonomiska problem

Anf. 229 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Stefan Attefall har med hänvisning till att många bostadsrättsföreningar med hus uppförda under åren 1985–1992 löper risk att gå i konkurs på grund av att de har stora lån som inte amorteras frågat mig vilka

åtgärder jag är beredd att vidta för att förhindra stora problem framöver för landets bostadsrättsföreningar.

Först vill jag säga att jag är medveten om att nedtrappningen av räntebidragen kan slå hårdare mot en bostadsrättsförening än mot ett bostadsföretag som kan fördela effekterna av nedtrappningen över ett större bestånd av subventionerade och osubventionerade bostäder. Detta har också inverkat på takten och omfattningen av den nödvändiga neddragningen av räntebidragen. Bostadsrättsföreningarnas problem kan inte lösas genom ytterligare subventioner. Det är just en sådan politik som lett till dagens situation. Många bostäder har under senare år producerats till kostnader som inte går att bära, vare sig för enskilda bostadskonsumenter eller för skattebetalarna som kollektiv.

Som jag framhållit tidigare måste de problem som orsakats av den tidigare förda bostadspolitiken lösas inom ramen för en samlad ekonomisk politik som leder till ekonomisk tillväxt, låg inflation och lägre räntor. Först då blir det möjligt för oss att klara kostnaderna för bl.a. de bostäder vi byggde i slutet på 1980-talet. Det är av största vikt att räntan kan etableras på en varaktigt låg nivå. Det förutsätter besparingar i de offentliga utgifterna inom alla sektorer. Det program som regeringen har presenterat i den senaste kompletteringspropositionen förutsätter besparingar även i bostadssubventionerna.

Mitt svar på Stefan Attefalls fråga är således att de problem som kan uppstå för bostadsrättsföreningar, liksom för andra inom bostadssektorn, kan lösas genom att det förs en ekonomisk politik som skapar förutsättningar för tillväxt, låg inflation och en låg räntenivå.

Anf. 230 STEFAN ATTEFALL (kds):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på frågan. Bakgrunden till frågan är bl.a. den allmänna utvecklingen på hyresområdet, där vi har haft kraftigt höjda hyror under en lång tid i samband med skattereformen och i samband med neddragningar av räntesubventioner tidigare och de höga räntorna. Det har förts en ekonomisk politik som har skapat höga byggkostnader, en bostadspolitik som har inneburit dålig konkurrens i byggbranschen och regleringsiver, m.m. Vi är ganska ense om att vi har att hantera detta problem.

Min fråga gäller specifikt bostadsrättsföreningarna, därför att jag upplever att det finns särskilda problem för just den boendekategorin. Statsrådet har pekat på någon punkt om att bostadsrättsföreningarna inte kan lägga ut t.ex. en neddragning av räntesubventionerna på ett bostadsbestånd som består av både gamla och nya lägenheter. Det finns bara en förening som skall klara av detta.

Men det finns även andra problem, t.ex. att det finns särskilda regler för en skuld som en bostadsrättsförening har. Det finns risker med detta, speciellt när vi vet att många av de nya bostadsrättsföreningarna har stora skulder som de inte amorterar på, utan de har räknat med att inflationen skall så att säga amortera bort dessa skulder. När räntebidragen sedan trappas ned har de kvar skulderna men kan inte göra några ränteavdrag på den del som tillhör föreningen.

Min första fråga till statsrådet är därför: Delar statsrådet uppfattningen att det finns särskilda problem just för bostadsrättsföreningarna?

Man kan säga att vi i finansutskottet håller på att hitta en bra lösning när det gäller de kortsiktiga effekterna av neddragningarna av bostadssubventionerna, med anledning av föregående frågeställning. Men på lång sikt finns de stora problemen kvar. Jag är mycket orolig för att det finns en skuldbomb inbyggd i det system och den praxis som finns i många föreningar.

Min fråga är: Är statsrådet beredd att vidta åtgärder för att se till att vi får en bättre situation i framtiden speciellt för bostadsrättsföreningar?

Anf. 231 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Vi upplever för närvarande, både jag i regeringen och Stefan Attefall i sin funktion här i riksdagen, de problem som kan orsakas av en felaktig ekonomisk politik. Det gäller då att försöka balansera åtgärderna så att man kommer fram till en bra situation. Men det blir några tuffa och besvärliga år.

Bostadsområdet är besvärligt. Subventioner och andra regler – vi tar subventionerna först – är utformade så att förändringarna kan ge betydligt större effekter för ett begränsat antal bostäder som har en stor volym. Därför måste man vara försiktig med den här hanteringen.

Det finns också speciella regler på olika områden. Det gäller skatteregler och även andra regler, som kan göra att bostadsrättsföreningar i vissa fall kan få särskilda problem.

Det problem som Stefan Attefall tar upp, att man tog stora lån i förhoppningen att inflationen skulle amortera av dem, var ett utslag av 80-talets spekulationsekonomi och det som då inträffade. Nu sitter vi tyvärr i den situationen att bankerna har problem. Det är ett annat utslag av detta.

När räntebidragen försvinner och den räntevolym man själv skall erlagga växer, påverkas situationen naturligtvis i viss utsträckning av den allmänna räntenivån, beroende på hur lånen som sådana har utformats. Åtminstone påverkas den på litet långre sikt.

Dessutom påverkas situationen av vilka skatteregler som gäller. I det senare avseendet har en utredare fått uppdraget att se över fastighetsbeskattningen. Där ligger också en del möjliga åtgärder för bostadsrättsföreningarna. I ett tidigare förslag från en annan utredning har jag funnit att man alltför mycket jämnställer bostadsrättsföreningar med villor, utan att ta hänsyn till att det finns vissa skillnader. Den nya utredningen har ett brett ansvarsområde och har möjlighet att ta upp frågeställningar som de som Stefan Attefall berörde.

Anf. 232 STEFAN ATTEFALL (kds):

Herr talman! Jag vill göra klart att jag inte är ute efter några generellt större subventioner till boendet. Det tror inte jag heller är den framkomliga vägen. Men just bostadsrättsföreningarna tror jag kommer att ligga speciellt bekymmersamt till. Kostnaderna skall tas ut på ett litet bestånd. Systemet bygger på att man trappar ned räntebidragen. Det görs i och för sig i en långsammare takt än för egna hem, men man kompenserar därmed att bostads-

rättsägaren inte har samma avdragsrätt på skatten som den har som äger en villa och har lånat upp till den.

När man har kvar skulden, när man får nedtrappade räntebidrag, som dessutom skyndas på av statsfinansiella skäl, när man inte kan fördela ut den här kostnaden på hela beståndet och när man har en skuld kvar i föreningen som den enskilde bostadsrättsinnehavaren inte får göra avdrag för, kommer vi om några år, med de höga hyror som föreningarna i de nya bestånden har, att hamna i situationer där just dessa människor kommer att bli speciellt utsatta och riskera konkurser med följder för kommunala borgensåtaganden, med personliga tragedier och liknande saker. Detta är ett speciellt område inom bostadssektorn, menar jag, som man måste ta hänsyn till. Frågan är: Är statsrådet beredd att vidta åtgärder för detta?

Anf. 233 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag är beredd att följa utvecklingen, som det så ofta heter, beredd att se vad som kan inträffa. I den mån det skulle vara en ren spekulation i att man skall få en ekonomisk utveckling som sedan visar sig vara felaktig, kan det skapa problem för en förening och dess delägare. De problemen kan naturligtvis uppkomma även om man väljer att spekulera i någonting annat än den egna bostaden. Vi kommer aldrig att kunna kompensera för en ren felspekulation.

I den mån vi vidtar aktiva åtgärder som innebär att man förändrar förutsättningarna gäller det självfallet att vara mycket varsam och att ta hänsyn både till bostadspolitiken generellt och till särskilda upplåtelseformers speciella problem. Vi funderar naturligtvis inom departementet för närvarande på vilka problem som kan uppkomma och vilka möjligheter som finns att kunna bidra till att lindra svårigheter och lösa problem. Det är självklart att vi gör det kontinuerligt.

Anf. 234 STEFAN ATTEFALL (kds):

Herr talman! En teknik är att helt enkelt låta bostadsrättsinnehavarna, alternativt föreningarna, få avdragsrätt för räntorna på den gemensamma skulden. Då får man också göra räntesubventionerna likformiga dem för egenahem. Sedan kanske man inför någon likartad fastighetsbeskattning som för alla andra, så att man får likformighet. Därmed skulle effekten också bli att man fördelade om kostnadsbördan litet grand mellan nya och litet äldre bostadsrättsföreningar. De blir då också mer likformiga med övrigt boende.

Jag tolkar det som sägs av bostadsfinansieringsministern, som vi får kalla herr Lundgren, som att han kommer att följa utvecklingen. Det kommer också att ses noga på de här frågorna för att vi skall undvika den skuldbomb som jag upplever ligger och tickar i många bostadsrättsföreningar, till mångas förfång. Nu vet jag att Ingvar Carlsson är en av dessa människor.

Anf. 235 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Det senare var kanske ett speciellt stort problem, jag vet inte riktigt. Vi kommer naturligtvis att göra vad vi kan i det här avseendet. Som jag sade är fastighetsbeskattningen redan under utredning.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 236 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Bo Nilsson har frågat mig huruvida jag tycker att det nu finns skäl att göra något för att rädda varvsindustrin. Frågan är ställd mot bakgrund av att EG-länderna ger stöd till sin varvsindustri.

Jag har tidigare i kammaren svarat på en liknande fråga och har därvid sagt att om EG förlänger sitt stöd utöver den 31 december 1993, kommer vi att ånyo pröva frågan om svenskt varvsstöd.

Inom EG pågår för närvarande diskussioner om huruvida stödet skall förlängas. Något beslut är ännu inte fattat, men mycket tyder på att en förlängning görs med ytterligare ett år. På grund av att EES-avtalet har fördröjts har vi ytterst få möjligheter att nu påverka EG. I EES-avtalet finns beslutsmekanismer som skulle gett oss möjligheter att på olika nivåer påverka EG:s arbete inom varvsområdet.

Bo Nilsson har i sin fråga nämnt att varvsföretaget Bruces gått i konkurs och att ett hundratal anställda mist sina arbeten. Enligt vad jag erfarit har en rekonstruktion av bolagsstrukturen medfört att ett bolag inom gruppen satts i konkurs, men att i stort sett samtliga avskedade kommer att vara återanställda inom kort. Produktionsbolaget har nämligen full beläggning och orderstocken ser bättre ut än på mycket länge. Detta är med all säkerhet ett bevis på att den allmänna konkurrenskraften höjts inom svensk varvsindustri som en följd av deprecieringen och de åtgärder av generell natur som regeringen vidtagit, bl.a. har arbetsgivar- och energiavgifterna sänkts.

Anf. 237 BO NILSSON (s):

Herr talman! Jag får tacka för svaret, även om jag inte tycker om det. Avvakta, vänta och se är inte någon politik som jag tycker är speciellt framsynt. Vi vet ju att andra länder subventionerar sin varvsindustri varje dag. Varje dag tecknas det order och därmed är vi handikappade. Jag tycker att det finns skäl att göra någonting.

Vi har haft en debatt tidigare i denna fråga. Då gavs samma svar: Vi avvaktar, vi väntar och ser. Jag vill säga en gång till att jag tycker illa om detta. Men, det vill jag också säga, det allra bästa i den här frågan hade varit om alla länder hade avvecklat sina subventioner, så att man kunde konkurrera på lika villkor. Då skulle jag vara nöjd och inte ställa några fler frågor till näringsministern, åtminstone inte i detta ärende.

Nu lämnar, som näringsministern vet, Danmark 9 % plus garantier, Norge lämnar 13,2 %, Tyskland lämnar 9 % och EG har bestämt att man skall förlänga sitt stöd på 9 %. Jag skulle kunna nämna många andra högre subventionsgrader, men jag skall avstå från det just nu, för det här är de intressantaste länderna. Finland, som kanske är allra värst just nu, har utöver en förmånlig OECD-finansiering också ytterligare stöd till sina företag. Det betyder att Finland är en mycket svår konkurrent, jag vill nästan påstå att det är en omöjlig konkurrent i de här sammanhangen.

Marinteknik i Öregrund hade gått i konkurs när vi hade den förra debatten. Nu har Bruces också gått i konkurs. Jag håller med näringsministern om

att det skulle vara väl om Bruces orderbok är på väg att fyllas, men jag är inte helt säker på att det är på det sättet.

Öresundsvarvet, som är en kusin till Bruces, har förlorat en order på 40 miljoner. Det var en svensk order som gick till ett finskt företag, därför att man kan lämna bättre subventioner.

Jag vill nu kräva av näringsministern: Ge oss samma möjligheter som EG! Lämna samma subventionsgrad som EG gör! Om man inom EG slopar sina subventioner, tycker jag att vi också skall slopa våra.

Anf. 238 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Mitt svar på Bo Nilssons frågor ändras inte av att ett antal frågor med samma innehåll upprepas.

Jag har tidigare lämnat svar, att vi har gjort mycket stora konkurrenskraftsförbättringar för svensk industri, som i all synnerhet har gagnat svensk varvsnäring. Vi har fått konkurrenskraftsförbättringar som ligger på mellan 25 % och 30 % genom förändringar i valutakurser och sänkningar av beskattningen av produktionen, som möjliggjorts genom en mycket stram budgetpolitik.

Vi är beredda att fortsätta avvakta, att se om EG kommer att lägga sig på någon subventionsnivå och i så fall vilken storlek det rör sig om, och då pröva de svenska varvens konkurrenskraft.

Men vi tänker inte ge oss in i en kapptävlan om att i olika hög grad eller kanske t.o.m. mest subventionera den ena eller andra industrin. Vi vet att det redan i dag finns länder som har upp till 40-procentiga subventioner av varvsproduktionen, men det är inte med subventioner som vi skall konkurrera.

Jag kan notera att om vi, nästan vilken bransch vi än väljer, skulle ha subventionsnivåer motsvarande 10, 20, 30 eller 40 % av faktureringen, skulle det inte vara någon större konst att ta order från många andra svenska företag.

Anf. 239 BO NILSSON (s):

Herr talman! Jag förstår inte varför näringsministern offerar så mycken kraft åt att tala om att vi skall klara uppgiften utan subventioner. Det är vi helt överens om. Kan vi inte tala om den aktuella verkligheten, nämligen att alla andra länder – åtminstone de som liknar vårt land – subventionerar sin industri? Mitt krav är att vi skall ge vår industri samma möjligheter som de andra länderna ger sin industri.

Jag lovar att jag så snart som detta kan avskaffas absolut inte skall kräva några speciella subventioner för Sverige. Tvärtom tror jag att det skulle vara bra om man kunde komma fram till en sådan lösning.

Min fråga skulle kunna utvecklas på följande sätt. Om nu Sverige hotar med att införa subventioner, skulle det kanske avskräcka EG-länderna, så att de förstår att det är bäst att de avskaffar sina subventioner. Om vi säger att vi förlänger våra subventioner så länge de förlänger sina, skulle det kanske verka avskräckande, och jag tror att det skulle vara nyttigt.

Anf. 240 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Vad vi tidigare har ägnat oss åt i Sverige är att föregå med gott exempel genom att dra ned våra subventionsnivåer och samtidigt stärka den generella konkurrenskraften för svenskt näringsliv.

Vad gäller om vi skall ha subventioner likartade dem som andra länder har i varv är frågan om det skall vara 10, 20, 30 eller 40 % av faktureringen som skall finansieras av skattebetalarna för att vi skall kunna sälja denna typ av produkter. Och i vilka andra branscher där man i olika länder har subventionsinslag skall vi också konkurrera på detta sätt?

Vi vill vara utomordentligt försiktiga med den typen av insatser, men vi är beredda att i särskilda fall, t.ex. vad gäller varven, noga följa utvecklingen inom EG, där vi kan förvänta oss någon form av beslut senare i år, på en nivå som vi inte känner till i dag. Vi vill avvakta beslutet om den nivån innan vi fattar några vidare beslut.

Anf. 241 BO NILSSON (s):

Herr talman! Jag har tidigare sagt att medan gräset växer dör kon. Det är tydligen den politik som näringsministern tycker är speciellt bra, och det beklagar jag verkligen. Jag tror att det här behövs för att svensk varvsindustri skall klara sig. Jag tror dessutom att det finns en framtid bortom hörnet för denna näring. Det är därför oerhört viktigt att vi är med också framöver.

Vad gäller att föregå med gott exempel behöver man inte vara så ädel att man för att göra detta slår ut sin egen industri, hellre än att skapa konkurrenskraft och jobb. Det är faktiskt rätt allvarligt att kunna notera denna inriktning.

För den händelse att detta blir mitt sista inlägg vill jag nu framföra en inbjudan till näringsministern. Kom ned till Landskrona, besök Bruce och Öresundsvarvet! Möt verkligheten! Se hur vårt folk jobbar och kämpar för att klara sig i konkurrensen och hur man är fly förbaskad över att andra länder ger subventioner men inte vi.

Anf. 242 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag tycker att det är bra att man är fly förbannad över att andra länder ger subventioner till sin fartygsexport. Men vi är ändå ytterst i den situationen att vi inte kan kapptävla vad gäller subventioner inom olika branscher. Det finns industristöd av olika storleksgrader i en lång rad länder och i en lång rad branscher, med mycket varierande nivåer.

Vi skall i stället försöka se till att ha ett konkurrenskraftigt näringsklimat. Den industriella basen växer i Sverige. Bl.a. har konkurrenskraftsförbättringarna med 25–30 % under de senaste 18 månaderna gjort att svensk exportindustri nu sakta men säkert börjar växa. Det är den vägen som vi måste vandra. Det kan aldrig i längden löna sig att svenska staten och skattebetalarna skall subventionera enskilda företag eller industrier med 10, 20, 30 eller 40 % av faktureringen.

Anf. 243 BO NILSSON (s):

Herr talman! Jag måste en gång till säga att vi är överens om det. Jag förstår inte varför det måste återkomma i varje inlägg. Jag tycker att det är helt

riktigt. Också jag tycker att svensk industri har fått fördelar som vi skall ta vara på så långt vi nu kan det.

Men näringsministern sade förra gången att man skall avvakta för att se om det kan behöva göras något långsiktigt förmånligt för branschen. Det är precis det som jag tycker att vi skall göra.

Om vi skall ha samma möjligheter som EG betyder det såvitt jag förstår en subventionering med 9 %. På det sättet avskräcker vi EG från att förlänga sin subventionering och ger svensk industri samma chans som andra länders industrier. Jag tror att vi på det sättet skulle klara situationen. Vi skall samtidigt uttala att vi skall avveckla detta lika snabbt som andra länder avvecklar sina subventioner.

Jag vill till sist säga att Finland har förlorat ännu mer valutamässigt än Sverige, och finnarna är nu mycket allvarliga konkurrenter till oss. Vi förlorar varje månad order till Finland. Det är ett komplext läge, och jag tycker att vi kunde vara överens om att vi subventionerar så länge andra länder gör det, men att vi upphör med det så snart de andra gör det.

Anf. 244 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Till sist vill jag bara konstatera att om vi skulle matcha alla de industrisubventioner som olika länder i olika delar av världen använder, skulle vi i princip subventionera hela den svenska industrin i olika hög grad i olika branscher. Det är inte den typen av politik som vi vill föra. Vi vill ha ett generellt bra näringsklimat, där svensk industri kan växa och vara konkurrenskraftig. Sedan är vi självfallet beredda att försöka se vad vi kan göra för att främja konkurrenskraften i varje enskild bransch.

Överläggningen var härmed avslutad.

35 § Svar på frågorna 1992/93:712 och 733 om Uddeholm Tooling i Hagfors

Anf. 245 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Göthe Knutson och Bo Finnkvist har frågat mig vilka ytterligare åtgärder jag avser att vidta vad gäller Uddeholm Tooling och dess beslut att avveckla valsverksamheten i Hagfors. Jag besvarar frågorna tillsammans.

Den 4 maj 1993 besvarade jag här i kammaren liknande frågor. Jag redovisade därvid samtliga då vidtagna åtgärder.

I mitt senaste brev av den 23 april 1993 till det österrikiska statsråd som är ansvarigt för de statliga företagen utgår jag från att frågan om ersättningsarbeten skall kunna lösas i samförstånd. I den avsikten erbjuder vi oss från den svenska statliga sidan att medverka i en arbetsgrupp med uppgift att försöka finna lösningar. Vi väntar nu i första hand på ett svar på detta brev. Enligt uppgift skall ett sådant vara på väg, men det har ännu inte nått Näringsdepartementet.

Min och regeringens inställning är oförändrad. Vi menar att utfästelser gjorda av ett helstatligt österrikiskt företag till en svensk regering förpliktar. Företaget skall leva upp till sina utfästelser vad gäller ersättningsarbeten.

Anf. 246 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag tackar näringsministern för svaret. Det var en nyhet att ett brev är på väg från den österrikiske ministern för statliga företag. Vi hoppas naturligtvis i Värmland och inte minst i Hagfors att vi nu inte skall få tråkiga nyheter, utan vi hoppas på en viljeyttring från minister Viktor Klima att förvärvet av Uddeholm Tooling innebär att man också tar ett ansvar i denna bygd.

Bollen ligger hos Österrikes regering, och jag delar näringsministerns uppfattning att utfästelser gjorda av ett helstatligt österrikiskt företag till en svensk regering förpliktar och att det österrikiska företaget, Böhler-Uddeholm, i sin tur ägt av det helstatliga Voest-Alpine och Austrian Industries, är ett konglomerat som givetvis har resurser att åstadkomma det som man faktiskt moraliskt har bundit sig för i det s.k. policydokumentet.

Låt mig konstatera att det är tre krav som jag ser som mest angelägna från svensk sida. Det är för det första att valsverket i Hagfors inte rivs ned efter det att september månad gått till ända. För det andra måste det komma bevis från den österrikiska koncernen för att den utlovade satsningen på ett smidescentrum i Hagfors kommer att förverkligas. För det tredje krävs ett ekonomiskt aktivt arbete för att skaffa de nya jobb i Hagfors som skall ersätta de ca 700 som nu gått förlorade.

Anf. 247 BO FINNKVIST (s):

Herr talman! Jag vill tacka näringsministern för svaret på min fråga. Jag tycker att det här är en långsam process. Sedan det förra frågetillfället har företaget haft ett nytt styrelsemöte. Trots utredningar som pekar på att det är möjligt att driva valsverket vidare, fattade man ett beslut om att det skall läggas ner.

När det gäller uppföljningen av de utfästelser som har gjorts i policydokumentet om eventuell försäljning till andra företag, nedläggning, ny sysselsättning osv., hänvisar man till företagsledningen. Man säger att politiker inte skall lägga sig i. Vi kan hoppas att det gäller oss lokala politiker.

Jag är inte alldeles säker på att vi har anledning att vara optimistiska i fråga om det brev som skall komma. Det är så man uppträder i dag. Annat var det när företaget skulle köpas. Då kostade man t.o.m. på sig att åka till Hagfors, med en minister från Österrike. På det viset gav man sken av att policydokumentet hade stor kraft.

Avser näringsministern vidta ytterligare åtgärder för att påskynda denna process? Jag vill dessutom nämna att företaget har stämt de anställda som har protesterat mot beslutet. Jag tycker egentligen att det är företaget som borde stämmas.

Anf. 248 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag kan hålla med om att processen är långsam i detta fall. Den har pågått ända sedan föregående vår. Jag kan bara säga att vi avvaktar svaret på det senaste brevet som vi skickade till min österrikiske kollega.

Enligt uppgift skall det vara i postgången, på väg till departementet. Vi vill se vad brevet innehåller innan vi vidtar ytterligare åtgärder eller tar andra initiativ.

Vi står fast vid uppfattningen att ingångna avtal skall hållas. Utfästelser gjorda av ett helstatligt österrikiskt bolag till en svensk regering skall fullföljas.

Anf. 249 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Även jag har uppfattningen att det går långsamt. Jag kan inte se annat än att det beror på den socialdemokratiska österrikiske ministern för statliga industrier. Det finns ingen anledning att kritisera tempot i aktiviteten från den svenska regeringens sida.

Det finns naturligtvis oerhört stora förhoppningar i detta läge. Jag hyser den förhoppningen att det inte skall bli en backlash och ytterligare anledning till misstro gentemot den österrikiska regeringen. Det har ganska länge varit tråkiga nyheter.

Jag vill till näringsministern säga: Lycka till med det angelägna arbetet!

Anf. 250 BO FINNKVIST (s):

Herr talman! Jag har också förstått att det kan vara vissa problem för den person som regeringen har utsett, nämligen Ingemar Eliasson, att ha dessa kontakter med österrikarna. Jag tycker egentligen att valsverket i Hagfors skall drivas vidare. Man skulle satsa på smidet, som Göthe Knutson också tog upp. Det har vi inte sett bevis på ännu. Det finns beslut, men de fullföljs inte. Det gäller givetvis också ny sysselsättning.

Jag vill påstå att alltihop har hanterats på ett annat sätt när affären skulle göras upp. Det gavs då intryck av att man menade allvar med policydokumentet och de löften som gavs där. Det hanteras på ett helt annat sätt nu, när man skall avveckla verksamheten. Jag tycker att det finns skäl att påpeka detta för näringsministern. Det bör tas upp i kommande diskussioner.

Anf. 251 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag skall till slut bara konstatera att vi mycket noggrant kommer att läsa det svarsbrev som är på väg. Vi kommer att följa utvecklingen och vidta de åtgärder vi anser vi kan vidta för att få våra kolleger att leva upp till de utfästelser som har gjorts.

Överläggningen var härmed avslutad.

36 § Hänvisning av ärenden till utskott och beslut om förkortad motionstid

Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1992/93:177 till skatteutskottet

1992/93:254 till utrikesutskottet

1992/93:256 till konstitutionsutskottet

Beträffande proposition 1992/93:254 Svenskt deltagande i av FN:s säkerhetsråd beslutade insatser för säkerställande av fred i f.d. Jugoslavien hade regeringen föreslagit att riksdagen skulle besluta att motionstiden förkortades till tre dagar.

Kammaren beslöt att förkorta motionstiden för denna proposition till att utgå torsdagen den 27 maj.

Beträffande proposition 1992/93:256 Sekretess i mål om barnpornografi-brott hade regeringen föreslagit att riksdagen skulle besluta att motionstiden förkortades till tre dagar.

Kammaren beslöt att förkorta motionstiden för denna proposition till att utgå torsdagen den 27 maj.

37 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Konstitutionsutskottets betänkande 1992/93:KU30
Finansutskottets betänkande 1992/93:FiU25
Skatteutskottets betänkande 1992/93:SkU35
Kulturutskottets betänkande 1992/93:KrU30
Jordbruksutskottets betänkande 1992/93:JoU15
Bostadsutskottets betänkanden 1992/93:BoU19 och BoU24

38 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Skatteutskottets betänkande
1992/93:SkU31 Individuellt pensionssparande

Lagutskottets betänkande
1992/93:LU45 Ändring i lagen om marknadsdomstol m.m.

Socialutskottets betänkanden
1992/93:SoU20 Dopning
1992/93:SoU22 Husläkare m.m.
1992/93:SoU23 Medicintekniska produkter
1992/93:SoU26 Tobakslag

Utbildningsutskottets betänkande
1992/93:UbU14 Grundläggande högskoleutbildning

Näringsutskottets betänkande

39 § Kammaren åtskildes kl. 19.32.

Förhandlingarna leddes

av tredje vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 15 § anf. 88 (delvis),

av förste vice talmannen därefter t.o.m. 27 § anf. 179 (delvis) och

av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Nordström

Tisdagen den 25 maj

1 § Meddelande om frågestunden den 1 juni	1
Tredje vice talmannen	
2 § Avsägelse	1
3 § Justering av protokoll	1
4 § Svar på fråga 1992/93:659 om behörighetsregler för socionomer m.m.	1
Socialminister Bengt Westerberg (fp)	
Ewa Hedkvist Petersen (s)	
5 § Svar på fråga 1992/93:676 om internationella adoptioner	4
Socialminister Bengt Westerberg (fp)	
Margareta Israelsson (s)	
6 § Svar på fråga 1992/93:694 om principerna för lokalisering av nya myndigheter	5
Socialminister Bengt Westerberg (fp)	
Birger Andersson (c)	
7 § Svar på frågorna 1992/93:664 och 679 om mindre bensinstationer på landsbygden	8
Miljöminister Olof Johansson (c)	
Jan-Olof Franzén (m)	
Birger Andersson (c)	
8 § Svar på fråga 1992/93:657 om speciallärarutbildningen vid Hög- skolan i Örebro	12
Utbildningsminister Per Unckel (m)	
Inger Lundberg (s)	
9 § Svar på frågorna 1992/93:699, 701, 704 och 730 om utlämnande från domstol av filmer med barnpornografi	15
Statsrådet Reidunn Laurén (-)	
Margareta Israelsson (s)	
Chatrine Pålsson (kds)	
Gullan Lindblad (m)	
Eva Zetterberg (v)	
10 § Svar på fråga 1992/93:717 om ersättningsbeloppet i atomansva- righetslagen	21
Statsrådet Reidunn Laurén (-)	
Lennart Daléus (c)	
11 § Svar på fråga 1992/93:705 om ökat bistånd till Burkina Faso. .	23
Statsrådet Alf Svensson (kds)	
Lena Hjelm-Wallén (s)	
12 § Svar på fråga 1992/93:707 om brott i Etiopien mot de mänskliga rättigheterna	25
Statsrådet Alf Svensson (kds)	

	Lotta Edholm (fp)	
13 §	Svar på fråga 1992/93:724 om biståndet till Eritrea	28
	Statsrådet Alf Svensson (kds)	
	Eva Johansson (s)	
14 §	Svar på fråga 1992/93:671 om tekoindustrin	31
	Statsrådet Ulf Dinkelspiel (m)	
	Kjell Eldensjö (kds)	
15 §	Svar på fråga 1992/93:700 om åtgärder mot kinesiskt tvångsar- bete	34
	Statsrådet Ulf Dinkelspiel (m)	
	Rolf L Nilson (v)	
16 §	Svar på fråga 1992/93:728 om vapenexporttillstånd till Turkiet	37
	Statsrådet Ulf Dinkelspiel (m)	
	Jan Jennehag (v)	
17 §	Svar på fråga 1992/93:729 om den s.k. krutaffären	39
	Statsrådet Ulf Dinkelspiel (m)	
	Jan Jennehag (v)	
18 §	Svar på fråga 1992/93:686 om det s.k. Vedaprojektet	41
	Statsrådet Görel Thurdin (c)	
	Kent Carlsson (s)	
19 §	Svar på fråga 1992/93:677 om vittnens situation i domstolspro- cessen	45
	Justitieminister Gun Hellsvik (m)	
	Birgitta Hambræus (c)	
20 §	Svar på fråga 1992/93:683 om narkotikamissbruket på fängel- serna	48
	Justitieminister Gun Hellsvik (m)	
	Sten Andersson i Malmö (m)	
21 §	Svar på fråga 1992/93:685 om tidpunkten för förslag till ny lag- stiftning om rattfylleri och sjöfylleri	50
	Justitieminister Gun Hellsvik (m)	
	Elver Jonsson (fp)	
22 §	Svar på fråga 1992/93:695 om säpos samarbete med Israels un- derrättelsetjänst	52
	Justitieminister Gun Hellsvik (m)	
	Kent Carlsson (s)	
23 §	Svar på fråga 1992/93:709 om föreskrifterna om häktning	54
	Justitieminister Gun Hellsvik (m)	
	Inger René (m)	
24 §	Svar på frågorna 1992/93:702 och 651 om de fördelningspolitiska effekterna av den ekonomiska politiken, m.m.	57
	Finansminister Anne Wibble (fp)	
	Ulla Orring (fp)	
	Birgitta Dahl (s)	
	Förste vice talmannen (om debattreglerna)	
25 §	Svar på fråga 1992/93:718 om miljöfrågorna och den Europeiska banken för återuppbyggnad och utveckling	63
	Finansminister Anne Wibble (fp)	

Lennart Daléus (c)	
26 § Svar på fråga 1992/93:660 om bruk av anabola steroider bland värnpliktiga	66
Försvarsminister Anders Björck (m)	
Sven-Olof Petersson (c)	
27 § Svar på fråga 1992/93:630 om värnplikten som ett medel att minska arbetslösheten	69
Försvarsminister Anders Björck (m)	
Kent Carlsson (s)	
28 § Svar på fråga 1992/93:644 om splitterskyddade bandvagnar inom försvaret	72
Försvarsminister Anders Björck (m)	
Åke Carnerö (kds)	
29 § Svar på frågorna 1992/93:678, 688 och 689 om vapenstölderna från militära förråd m.m.	74
Försvarsminister Anders Björck (m)	
Birger Andersson (c)	
Sigrid Bolkéus (s)	
30 § Svar på fråga 1992/93:687 om sotningsmonopolet	79
Försvarsminister Anders Björck (m)	
Margareta Gard (m)	
31 § Svar på fråga 1992/93:652 om radioutsändningar från VM i ishockey	81
Statsrådet Bo Lundgren (m)	
Inger Lundberg (s)	
32 § Svar på fråga 1992/93:662 om boendesubventionerna m.m. . .	84
Statsrådet Bo Lundgren (m)	
Lars Stjernkvist (s)	
33 § Svar på fråga 1992/93:663 om bostadsrättsföreningarnas ekonomiska problem	87
Statsrådet Bo Lundgren (m)	
Stefan Attefall (kds)	
34 § Svar på fråga 1992/93:661 om varvsindustrin	91
Näringsminister Per Westerberg (m)	
Bo Nilsson (s)	
35 § Svar på frågorna 1992/93:712 och 733 om Uddeholm Tooling i Hagfors	94
Näringsminister Per Westerberg (m)	
Göthe Knutson (m)	
Bo Finnkvist (s)	
36 § Hänvisning av ärenden till utskott och beslut om förkortad motionstid	96
37 § Förnyad bordläggning	97
38 § Bordläggning	97

